

AD

NOTAM

Č A S O P I S Č E S K É H O N O T Á Ř S T V Í

Z OBSAHU:

Články

Filip Plašil: Postavení předního a následného dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku

Šimon Klein, Nikola Slavík:
O dědění autorských práv

Kristián Fischer: Jak to nakonec je s nedostatečně identifikovanými vlastníky, aneb Nejvyšší soud vnesl do věci jasno

Diskuse

Miloslav Jindřich: Uplatnění práva na povinný díl, uspokojení nároku, dohoda o odbytém a otázky související

Rozhovor

JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D.

Aktuálně

Slavnostní předání medailí Jindřicha z Isernie

Rozumíme vaší profesi, do posledního paragrafu

Obchodní sdělení RENOMIA, a. s.

Pojištění profesní odpovědnosti notáře a exkluzivní komplexní pojistný program pro individuální produkty

Jsme dlouholetým partnerem Notářské komory České republiky. Konzultujeme společně rizika vaší profese a neustále pracujeme na možných vylepšeních pojistné ochrany. V letošním roce se podařilo zrealizovat významné zkvalitnění pojistného krytí – přechod na tzv. časový princip příčiny, který vám přináší mnoho benefitů v oblasti profesního pojištění. Ve všech otázkách pojištění i v případě likvidace škod jsme vám k dispozici a vždy na vaší straně.

Naše služby jsou komplexní – postaráme se i o vaše ostatní pojistná rizika, o vaše zaměstnance i vaši rodinu. Využijte exkluzivního pojistného programu vyjednaného přímo pro vás, například v následujících oblastech:

- pojištění majetku i odpovědnosti, ať již určeného k podnikání, či soukromého
- pojištění vozidel
- pojištění přerušení provozu
- pojištění odpovědnosti při výkonu povolání
- životní pojištění
- cestovní pojištění
- doplňkové penzijní spoření

ČLÁNKY

- Filip Plašil: Postavení předního a následného dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku 3
- Šimon Klein, Nikola Slavík: O dědění autorských práv 12
- Kristián Fischer: Jak to nakonec je s nedostatečně identifikovanými vlastníky, aneb Nejvyšší soud vnesl do věci jasno 16
- Petr Klika: Znepřístupnění evidence skutečných majitelů veřejnosti 20

DISKUSE

- Miloslav Jindřich: Uplatnění práva na povinný díl, uspokojení nároku, dohoda o odbytném a otázky související 22
- Ondřej Drachovský, Kristián Fischer: Vliv povolání potomka za předního či následného dědice na jeho povinný díl 34

JUDIKATURA

- Správa pozůstalosti 42

ROZHOVOR

- JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., nejvyšší státní zástupkyně 50

STOJÍ ZA POZORNOST

- 54

AKTUÁLNĚ

- Společný seminář Exekutorské a Notářské komory na téma společného jmění manželů a exekuce 55
- Setkání právníků 55
- Slavnostní předání medailí Jindřicha z Isernie 56
- Medaile Antonína rytíře Randy putují i k osobnostem spatým s českým notářstvím 57

ZE ZAHRANIČÍ

31. mezinárodní notářský kongres UINL 59
- EU v kostce 61
- Zasedání Evropské notářské sítě 62

ZPRÁVY Z NK ČR

- Zahájení a ukončení činnosti notářů 63
- Konkurzy na obsazení uvolněných notářských úřadů 64

STŘÍPKY Z HISTORIE

- Stanislav Balík: Střípky z historie 81 67

FEJETON

- Šimon Klein: Proces 68

Milé čtenářky, milí čtenáři,

byl jsem po čase opět vyzván, abych napsal úvodník do našeho notářského časopisu. A tak mi začaly běžet hlavou úvahy, co neotřelého, duchaplného a objevného vám sdělím. Úvodník by přece měl pojmenovávat aktuální otázky s nadhledem, trefně a současně čtenářsky poutavě, nejlépe i vtipně, aby byl čtenář lapan a pozitivně naladěn pro následující již navýsost odborná témata, která ho čekají na dalších stránkách. Brzy mi došlo, že nic z toho nejspíš nenaplním. Nepatřím totiž právě k těm, kteří s neuvěřitelnou lehkostí chrlí myšlenky hravě poskládané do vět přesně v tomto duchu. Navíc když si člověk znovu přečte texty otištěné na tomto místě v předchozích číslech (obvykle velmi zdařilé), na odvaze a sebevědomí mu to příliš nepřidá. Nebudu se tedy, slovy klasika, pouštět do žádných větších akcí. Laskavý čtenář mi pak, doufám, promine, že můj příspěvek půjde poněkud přizemnějším cestou.

Svůj předchozí (a zároveň první) úvodník jsem psal krátce poté, co jsem byl poprvé zvolen členem prezidia NK ČR (a věřte nebo ne, je to už skoro šest let). Cítil jsem proto tehdy potřebu nastínit svou představu o tématu, kterému se v rámci notářství nejvíce věnuji. Celé se to tedy točilo kolem digitalizace. Ohlédneme-li se zpět, je třeba s hrdostí konstatovat, že v zásadě všechny hlavní úkoly, které tehdy před notáři stály, máme splněné. Umíme sepisovat notářské zápisy v elektronické podobě „na dálku“. Naše notářské systémy jsou napojené na základní registry, což přináší výhody v podobě snadného načítání údajů účastníků, minimalizace rizika předložení falešného dokladu totožnosti, automatické aktualizace údajů v evidencích vedených Komorou a efektivnějšího a přesnějšího vyhledávání v nich, zejména pro účely řízení o pozůstalosti.

Mgr. Jan Dytrich,
člen prezidia NK ČR,
předseda legislativní
komise, notář v Praze

AD

NOTAM

ČASOPIS ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ

Vydává: Notářská komora ČR se sídlem Apolinářská 12, 120 00 Praha 2, tel. 224 921 126, 224 921 258, tel./fax 224 919 192, 224 919 266, e-mail: prispevky.adnotam@nkcr.cz, reklamace.adnotam@nkcr.cz, www.nkcr.cz, ISSN 1211-0558, MK ČR E 7049. Vedoucí redaktor: Mgr. David Kittel.

Adresa redakce: Apolinářská 12, 120 00 Praha 2. Výroba a grafická úprava: IMPAX, spol. s r. o. Zástupkyně vedoucího redaktora: JUDr. Kateřina Břejlová.

Redakční rada: JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., JUDr. Roman Fiala, JUDr. Martin Foukal, Mgr. Ing. Lenka Holíková, Mgr. Luboš Holík, JUDr. Ing. Ondřej Klička, JUDr. Martina Kasíková, Mgr. Šimon Klein, prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D., Mgr. Erik Mrzena, JUDr. Filip Plašil, JUDr. Karel Wawerka.

Cena časopisu: 799 Kč včetně DPH za ročník (cena jednoho čísla je 199 Kč vč. DPH), předplatné možno objednat na predplatne.adnotam@nkcr.cz. Tisk: Impax, spol. s r. o.

Reagujeme však i na nové výzvy na poli digitalizace, např. poměrně bez problémů jsme se naučili ověřovat totožnost pomocí eDokladů. V budoucnu nás tady čeká nová evropská digitální peněženka, jejíž implementace do českého práva se aktuálně řeší, ale i to nepochybně zvládneme. Samostatnou kapitolou je pak nová elektronická kniha notářských úschov vč. automatizovaného předávání informací mezi bankou a systémem Komory, informování účastníků o všech pohybech a změnách a možnosti online náhledu na aktuální stav úschovy. Klienti tento systém oceňují, neboť notáři jim tak mohou nabídnout skutečně bezpečnou službu.

Kromě digitalizace je druhým velkým tématem, rozvířícím jinak celkem poklidné vody notářství, agenda AML, často zmiňovaná právě i na tomto místě našeho časopisu. Zdá se mi, že obě tato témata mají cosi společného. Mám na mysli riziko, že se při jejich prosazování překročí hranice toho, co je ještě přínosné a účelné. Že budou kompetentní orgány razit vytyčenou cestu, aniž by se zároveň zkoumalo, jestli je to v daném případě vůbec žádoucí, jestli vynaložená energie, čas a náklady s tím spojené opravdu přinášejí dostatečný zamýšlený efekt a jestli je to všechno nějak vyvážené.

K čemu např. je, že musíme opakovaně zdůvodňovat, proč nemáme zdigitalizované kompletně všechny notářské agendy, nejlépe portálovým řešením? Třeba ověřování vlastnoručního podpisu (kde to z povahy věci ani nejde) nebo sepisování závětí (kde to nechceme, protože jsme přesvědčeni, že to není vůbec vhodné). Cílem by přece mělo být čerpat z digitalizace její výhody, nikoli jen mechanicky odškrtnávat, co vše už jsme zdigitalizovali a co nám ještě chybí. Nicméně myslím, že v této oblasti se zatím v zásadě daří pohybovat se v mantinelech rozumného. To, co jsme dosud zavedli, přináší kýžený užitek, a byť byly některé věci notáři zpočátku přijímány s rozpaky, nakonec se ukazuje, že jsou pro nás spíš výhodou a práci nám vesměs usnadňují. Věřím, že i do budoucna se nám bude dařit postupovat tímto směrem.

Vývoj v oblasti AML bohužel už tak optimistický není. Je to zřejmě dáno i tím, že se zde v širší míře prosazuje evropská regulace, která se, jak se zdá, stále více vzdaluje pragmatickým řešením a nabývá spíše rozměrů téměř až ideologických. A k tomu se obtížně uplatňují připomínky, i když mají racionální a odůvodněný základ. Námitky, že právní úprava je už příliš přísná a na povinné osoby se toho nakládá až neúnosně moc, navíc s hrozbou drakonických sankcí, nebývají vyslyšeny. Na případné opONENTY navrhovaných regulí je naopak jakoby vržen stín podezření, že dostatečně nestojí na straně „našeho dobrého díla“ v boji proti zločinu. To není právě ideální východisko ke konstruktivní diskusi. A šrouby se opět utáhnou a stěžejí se ještě někdy povolí.

Tyto řádky budete zřejmě číst někdy uprostřed doby adventní. Asi není třeba připomínat, že je to čas určený k tomu, abychom se na chvíli zastavili, zklidnili a ztišili v očekávání něčeho krásného, co má přijít. A že je zároveň jasné, že je to v příkrém rozporu se vším tím, co se ještě musí stihnout. Tak na konci adventu zase jen pokrčíme rameny, jak nám to opět proplulo mezi prsty, jako každý rok. Kdo si to umí zařídit jinak, má můj upřímný obdiv.

No, a potom už nastane to podivné období, kdy se zničehonic pod nazdobeným stromkem objeví věci naprosto nejasného původu, se zastřeným zdrojem financování, jejichž koncový příjemce je obvykle označen jen malou cedulkou, aniž by byla provedena jeho řádná jednoznačná identifikace. Z hlediska hodnocení rizik tady nutně musí svítit všechny červené kontrolky. Ujijme si ty chvíle s povznášejícím vědomím, že tentokrát nikdo nebude popotahován za nesplnění povinnosti kontroly ani za neohlášení podezřelého obchodu. V dnešní zvláštní době máme totiž alespoň jednu jistotu – že Ježíška nikdo nikdy neidentifikuje ani nezdigitalizuje.

Přeji všem požehnané Vánoce.

Mgr. Jan Dytrych, člen prezidia NK ČR,
předseda legislativní komise, notář v Praze

***Příjemné prožití vánočních svátků
a mnoho úspěchů v roce 2026***

přeje Notářská komora České republiky

Postavení předního a následného dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku

JUDr. Filip Plašil

V MINULÉM ČÍSLE ČASOPISU AD NOTAM BYL UVEŘEJNĚN PŘÍSPĚVEK INSPIRAČNÍ ZDROJE A VÝZNAM SVĚŘENSKÉHO NÁSTUPNICTVÍ KE ZBYTKU, KTERÝ VĚNOVAL POZORNOST HISTORICKÉMU VÝVOJI A OBECNÉMU OBSAHU TOHOTO PRÁVNÍHO INSTITUTU. NA NĚJ NAVAZUJÍCÍ ČLÁNEK SE BUDE ZABÝVAT KONKRÉTNÍMI OTÁZKAMI SPOJENÝMI S FIDEICOMMISSEM EIUS QUOD SUPERERIT, ZEJMÉNA PAK PRÁVY PŘEDNÍHO A NÁSLEDNÉHO DĚDICE, MOŽNOSTMI JEJICH PRÁVNÍ OCHRANY, ZVLÁŠTNOSTMI V EXEKUČNÍM ŘÍZENÍ A KONEČNĚ I VZTAHEM SVĚŘENSKÉHO NÁSTUPNICTVÍ KE ZBYTKU K POVINNÉMU DÍLU.

1. POSTAVENÍ PŘEDNÍHO DĚDICE

1.1. MOŽNOST DISPOZIC SE SUBSTITUČNÍ PODSTATOU

Je-li nařízeno *fideicommissum eius quod supererit*, může přední dědic disponovat bez souhlasu následného dědice se substitučním jměním *inter vivos* (srov. § 1521 OZ) a není povinen nakládat se substituční podstatou s péčí řádného hospodáře, resp. jeho nakládání se substituční podstatou nemusí být hospodářsky přiměřené.¹ Přední dědic má lepší postavení než při běžném svěřenském nástupnictví, neboť jeho dispozice s majetkem nepozbývají účinnosti s nastoupením substitučního případu, ale mohou přetrvat dál. Může majetek také spotřebovat, to však s dodržením zásad dobré víry bez zneužívání práva – jinak odpovídá následnému dědici za škodu. Rozsah spotřebování majetku předním dědicem může koneckonců určit i zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti a právě vůle zůstavitele má v těchto otázkách určující význam.² Přední dědic je oprávněn zaplatit ze substitučního jmění své vlastní dluhy, i ty, které vznikly ještě před nápadem dědictví, za což nemusí do substituční podstaty nic dorovnávat.³ Švýcarský autor Bessenich zastává názor, že s ohledem na zákaz zneužití práva by přední dědic měl k úhradě svých potřeb a dluhů používat zhruba poměrně svůj vlastní majetek i majetek tvořící substituční podstatu;⁴ k tak dalekosáhlému závěru však sotva bude možné dospět. Přední dědic ale nemůže věci ze substituční podstaty převést do svého majetku substitucí nezatíženého – nemůže si tak např. sám sobě věci ze substituční podstaty darovat.⁵ Zákaz darovat si věci ze substituční podstaty nelze ob-

cházet např. darem věcí smrtelně nemocnému manželovi, po němž má přední dědic dědické právo, nebo darováním starému příbuznému s dohodou, že ten darované věci přednímu dědici odkáže.⁶ Už vůbec nelze dospět k závěru, že by

- 1 V Rakousku Weiss, E. in Klang, H. a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Dritter Band.* 2. vydání. Wien: Österreichische Staatsdruckerei, 1952, s. 434; v Německu Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Bd. 9: Erbrecht §§ 1922-2385. §§ 27-35 BeurkG. Band 9.* 6. vydání. München: C. H. Beck, 2013, s. 1017.
- 2 V Rakousku Bydlinski, P. *Offene Fragen der Substitution auf den Überrest. Österreichische Notariatszeitung*, 1988, č. 9, s. 242; ve Švýcarsku Escher, A. *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Das Erbrecht. Erste Abteilung: Die Erben (Art. 457-536).* Band 3. Zürich: Schulthess, 1959, s. 300.
- 3 Kralik, W. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 4. Buch. Das Erbrecht.* Wien: Manz, 1983, s. 196; totéž v Německu Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol., op. cit. sub 1, s. 1016.
- 4 Bessenich, B. in Honsell, H., Vogt, N. P., Geiser, T. *Zivilgesetzbuch II. Art. 457-977 ZGB. Art. 1-61 SchlT ZGB.* 4. vydání. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2011, s. 214.
- 5 Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. 10. 1968, sp. zn. 7 Ob 196/68 (SZ 41/136). Rappaport, A. in Klang, H. a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Dritter Band. §§ 1090 bis 1292.* Wien: Österreichische Staatsdruckerei, 1932, s. 259; Rouček, F. in Rouček, F., Sedláček, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Díl 3. Praha: V. Linhart, 1936, s. 187; Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 433-434; Kralik, W., op. cit. sub 3, s. 196; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. *3. Auflage des von Dr. Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. ABGB §§ 552 bis 646.* Wien: Verlag Österreich, 2017, s. 447.

snad při svěřenském nástupnictví ke zbytku splynula substituční podstata s majetkem předního dědice a že by došlo k samočinnému započtení vzájemných pohledávek.⁷

Nabízí se srovnání s volností dispozic zůstavitele s vlastním jměním po uzavření dědické smlouvy, třeba i úplatně, kde má explicitně zákonem povoleno nakládání dle libosti. Švýcarský autor Druey výslovně přirovnává postavení zůstavitele u dědické smlouvy s postavením předního dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku.⁸ Nutno zde ale rozlišovat: zatímco dědic z dědické smlouvy je pouhým aleatorním čekatelem k nejistému rozsahu budoucí pozůstalosti, i kdyby šlo o dědickou smlouvu o odkazu konkrétní věci, protože dědická smlou-

JUDr. Filip Plašil

- člen redakční rady Ad Notam
- notář v Pardubicích

va zatím až do zůstavitelovy smrti v tomto ohledu žádné účinky nevyvolává a zůstavitel může se svým majetkem disponovat, jak se mu zlíbí (s výjimkou výslovně zakázaných darování a pořízení pro případ smrti), přední dědic takové postavení nemá – protože pořízení po smrti zůstavitele už vyvolává zamýšlené právní účinky i ve vztahu k dědictví.

Úmyslným poškozováním dědictví tak přední dědic jedná v rozporu s vůlí zůstavitele, který při svěřenském nástupnictví ke zbytku dopřává následnému dědici přece jen více než běžným dědicům předního dědice a měl by si počínat tak, aby alespoň nějaký majetek

pro následného dědice zachoval.⁹ Následný dědic má, podle názoru autora, ze shora uvedených důvodů o něco málo silnější právní postavení než smluvní dědic.

Přední dědic je svěřenským nástupnictvím ke zbytku osvobozen co do obsahu práva s dědictvím nakládat, ne však do časové délky – nemůže tak svým rozhodnutím změnit, zda a kdy přejde dědictví na dědice následného.¹⁰

1.2. PRINCIP SUROGACE

Stejně jako u běžného svěřenského nástupnictví, platí také u svěřenského nástupnictví ke zbytku **princip surogace**.¹¹ Věci pořízené ze substitučního jmění nebo takto nabytá práva zůstávají součástí substituční podstaty. Jde zejména o peníze získané prodejem substitučního majetku, případně věc nabytou směnou za substituční majetek, představit si můžeme ale i případ, kdy přední dědic prodal ze substitučního majetku nemovitost a získané peníze poskytl jako zápujčku, čímž získal pohledávku na jejich vrácení, eventuálně koupil ze substitučního majetku podíl v obchodní společnosti – pohledávka i podíl by pak tvořily součást substitučního jmění.¹² Podobně by tomu bylo s peněžitou náhradou za vyvlastnění nemovitosti, pojistným plněním za poškození nebo zničení majetku nebo nárokem na náhradu škody za zničený majetek.¹³ Zůstavitel však může ve svém pořízení určit i jinak. Praxe umožňuje přednímu dědici, aby si pro sebe i přes surogační princip ponechal alespoň věci osobní potřeby, které pořídil ze substitučního jmění (oblečení, nábytek apod.).¹⁴

Pokud by přední dědic znovu nabyt věc, kterou už předtím ze substitučního jmění zcizil, dovozuje se, že věc se znovu stává součástí substituční podstaty, pokud jde o znovunabytí bezúplatné (viz dále), nebo nabytí věci za úplatu pocházející ze substitučního jmění či za surogát. Pokud by naopak přední dědic zaplatil za znovunabytí věci ze svého, stane se věc jeho neomezeným, volným vlastnictvím, neboť hodnota věci už z majetku předního dědice jejím zaplacením odplynula a zůstavitel standardně nechce zřízením svěřenského nástupnictví ke zbytku zasahovat do hodnoty dědicova vlastního majetku. Prodá-li přední dědic ze substituční podstaty věc, kterou následně nabude zpět bezúplatně, pak do substituční podstaty opět vstoupí věc, ale kupní cenu, kterou přední dědic předtím jejím prodejem utřil, si může ponechat jako své neomezené vlastnictví.¹⁵ Zůstavitel může získaný surogát také spotřebovat. Obzvláště obtížné bude dospět k závě-

6 Bydlinski, P., op. cit. sub 2, s. 243.

7 Tento přehnaný závěr prezentoval československý Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 16. 2. 1926, sp. zn. Rv I 1611/25 (Vážný 5756), což oprávněně kritizoval Svoboda, E. *Fideicommissum eius quod supererit. České právo*, 1929, č. 9, s. 74.

8 Druey, J. N. *Grundriss des Erbrechts*. 2. vydání. Bern: Stämpfli & Cie, 1988, s. 151.

9 Ehrenzweig, A. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band: Zweite Hälfte: Familien- und Erbrecht*. Wien: Manz, 1924, s. 398; stejně Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 447; Šešina, M., Muzikář, L., Dobiáš, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 156.

10 Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 443, s odkazem na rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. 6 Ob 66/05g.

11 Kralik, W., op. cit. sub 3, s. 196; Welsch, R. *Der Erbrechtskommentar. §§ 531–824 ABGB*. Wien: Manz, 2019, s. 150; ve Švýcarsku Weimar, P. *Berner Kommentar. Kommentar zum schweizerischen Privatrecht. Band III. Das Erbrecht. Art. 457–516 ZGB*. Bern: Stämpfli, 2009, s. 425–426; princip surogace také Druey, J. N., op. cit. sub 8, s. 152; Escher, A., op. cit. sub 2, s. 300; v Německu je princip surogace zakotven výslovně v § 2111 BGB. Je zajímavé, že v Prusku se prosadil většinový názor, že kvůli chybějící zákonné úpravě se při fideikomisární substituci ke zbytku neuplatní věcná surogace, leda by to výslovně stanovil zůstavitel – srov. Gruchot, J. A. *Preußisches Erbrecht in Glossen zum Allgemeinen Landrecht auf römischer und germanischer Grundlage, unter Berücksichtigung der neueren Gesetzgebungen dargestellt*. 2. Band. Berlin: G. Grotesche Buchhandlung, 1866, s. 107–108, a Dernburg, H. *Lehrbuch des Preussischen Privatrechts und der Privatrechtsnormen des Reichs*. III. Band. Halle, Buchhandlung des Waisenhauses, 1880, s. 441.

12 Např. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. 10. 1968, sp. zn. 7 Ob 196/68 (SZ 41/136).

13 Viz rozhodnutí v předchozí poznámce, dále Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 448; Bydlinski, P., op. cit. sub 2, s. 245.

14 Kralik, W., op. cit. sub 3, s. 196.

15 Podrobně Bydlinski, P., op. cit. sub 2, s. 242–246. Bydlinski upozorňuje i na možnosti obcházení práv následného dědice např. tím, že přední dědic věc prodá svému manželovi, od něhož ji následně koupí zpět. Dále také Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 449; Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G. *ABGB. Praxiskommentar. Band 5. §§ 1090–1292 ABGB, GesbR-RG, KSchG, HernFinG, TNG*. 4. vydání. Wien: LexisNexis, 2014, s. 95.

ru o existenci peněžitého surogátu, který přední dědic uložil na svůj účet u peněžního ústavu, z něhož následně činil platby. V nejasných případech existenci surogátu, třeba alespoň jen částečnou, prokazuje následný dědic, a Bydlinski dokonce dovozuje vyvratitelnou domněnku, že dary předního dědice a platby za statky spotřebního charakteru (dovolené, kultura) jdou k tíži substituční podstaty.¹⁶

Přední dědic musí následnému dědici vydat vše, co z dědictví zbylo – tedy i zbytek z toho, s čím měl povoleno volně nakládat, a získané a dosud nespoteřované surogáty. Následnému dědici také ale nemusí zůstat nic, pokud jej přední dědic zcela spotřeboval.¹⁷ Prodal-li přední dědic věc, ale do okamžiku nastoupení substitučního případu ji ještě nepředvedl do vlastnictví kupujícího s věcněprávními účinky (např. dosud nedoručil návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí), nelze takovou věc vyloučit z aktiv pozůstalosti, ale má být následnému dědici potvrzeno její nabytí v pozůstalostním řízení s tím, že na následného dědice zároveň přejde povinnost z kupní smlouvy jako pasivum.¹⁸

1.3. ZÁKAZ ZNEUŽITÍ PRÁVA A ÚMYSLNÉHO POŠKOZOVÁNÍ PRÁV NÁSLEDNÉHO DĚDICE

Pro volné dispozice předního dědice se substitučním jměním při svěřenském nástupnictví ke zbytku platí výjimka: přední dědic nesmí svá právní jednání úmyslně směřovat k cíli poškození následného dědice. V takovém jednání lze spatřovat zneužití či šikanózní výkon práva a patrně také rozpor s dobrými mravy a zásadou poctivosti.¹⁹

Literatura a praxe v Rakousku staví naroveň úmyslnému poškození dědictví jak zcizení, zničení nebo poškození majetku s úmyslem poškodit následného dědice,²⁰ tak také úmyslná opomenutí za stejným účelem (např. nepodání žaloby v případě hrozícího promlčení).²¹ Za zneužití práva předním dědicem se naopak nepovažují dispozice s majetkem vyhovující ohledům dobrých mravů. Eccher z toho důvodu připouští i převod obchodního závodu na pozůstalého manžela několik dnů před smrtí předního dědice ve snaze zlepšit manželovo postavení, darování na smrtelné posteli nepovažuje za neplatné ani Bydlinski, a to z důvodu, že jím dárce obvykle sleduje zlepšení postavení obdarovaného a účelem darování nebývá poškození následného dědice (naproti tomu staří autoři Pfaff, Hofmann a Wehli darování na smrtelné posteli považovali ještě za zneužití práva).²² Obtížné posuzování úmyslu poškodit následného dědice nepřísluší ani pozůstalostnímu, ani knihovnímu soudu, ale soudu ve sporném řízení,²³ neboť lze očekávat potřebu dokazování sporných skutečností.

1.4. HRANIČNÍ PŘÍPADY

1.4.1. Bezúplatné převody

Výkladem textu § 1521 a 1522 OZ ani důvodové zprávy, kde se zmiňuje pouze volné nakládání, nelze dospět k jednoznačné odpovědi, jestli má přední dědic při svěřenském nástupnictví ke zbytku právo věci ze substituční podstaty i darovat. Vzhledem k výše uvedenému náhledu, že následný dědic má

i při svěřenském nástupnictví ke zbytku silnější postavení než smluvní dědic, lze uvažovat také o restriktivním výkladu a dovést, že přední dědic bude moci darovat věci ze substituční podstaty jen v případě, že mu to zůstavitel výslovně povolil. V případě dědické smlouvy však je zůstavitel omezen v darování na základě výslovného ustanovení zákona, které v případě předního dědice chybí. Rakouská i švýcarská teorie se naopak shodují, že přední dědic má povoleno i darování věci ze substituční podstaty, případně že mu zůstavitel může darování povolit a že by bylo potřebné v tomto směru pravidelně hypotetickou vůli zůstavitele předpokládat.²⁴ Stejného názoru je pro oblast českého práva i Kleňová.²⁵ Vzhledem k tomu, že zákon operuje s termínem „volné nakládání“, lze se patrně přiklonit k závěru, že se tím míní i bezúplatné převody.

Nebude patrně sporu o tom, že zůstavitel může přednímu dědici bezúplatné převody věcí tvořících součást pozůstalosti povolit, protože mu v tom zákon nebrání. Shoda nemusí

16 Bydlinski, P., op. cit. sub 2, s. 246; souhlasně též Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 95.

17 Mayr, R. *Soustava občanského práva. Kniha pátá. Právo dědické.* Brno: Barvič a Novotný, 1927, s. 58; Krčmář, J. *Právo občanské V. Právo dědické.* 3. vydání. Praha: Všeherd, 1937, s. 50.

18 Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 447. Sailer zastává názor, že kupní cena za takovou nemovitost má připadnout až následnému dědici, ne přednímu – protože následný dědic zdědil veškerá práva spojená s kupní smlouvou, ne pouhou povinnost věc odevzdat nabyvateli a umožnit mu nabytí k ní vlastnické právo.

19 Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. 2. 2009, sp. zn. 6 Ob 136/07d – zneužití práva; Anders, J. *Grundriß des Erbrechts.* 2. vydání. Leipzig: Duncker & Humblot, 1910, s. 63; Kralik, W., op. cit. sub 3, s. 196 s odkazy na judikaturu; Apathy, P. in Koziol, H., Bydlinski, P., Bollenberger, R. *Kurzkommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch.* 2. vydání. Wien, New York: Springer, 2007, s. 559–560; Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 95; Giller, P. in Gruber, M., Kalss, S., Müller, K., Schauer, M. a kol. *Erbrecht und Vermögensnachfolge.* 1. vydání. Wien, New York: Springer, 2010, s. 585; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 446; rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 6. 2. 1968, sp. zn. 8 Ob 32/68 (SZ 41/15) – platí i pro darování, ze dne 14. 5. 1974, sp. zn. 4 Ob 529/74 (SZ 47/62) aj. Wehli, A. in Stubenrauch, M. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche. Zweiter Band.* 8. vydání. Wien: Manz, 1903, s. 817, považoval za takový případ darování na smrtelné posteli.

20 Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 6. 2. 1968, sp. zn. 8 Ob 32/68 (SZ 41/15). Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 433.

21 Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 433; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 447.

22 Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 96; Bydlinski, P., op. cit. sub 2, s. 242; Pfaff, L., Hofmann, F. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche. Zweiter Band, Erste Abtheilung.* Wien: Manz, 1877; Wehli, A. in Stubenrauch, M., op. cit. sub 19, s. 817.

23 Rozsudek Nejvyššího soudního dvora ze dne 5. 4. 1988, sp. zn. 5 Ob 30/88 (SZ 61/82), srov. také usnesení ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 1 Ob 222/10v.

24 V Rakousku za všechny Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 446 s bohatými odkazy na literaturu a judikaturu; ve Švýcarsku Weimar, P., op. cit. sub 11, s. 425.

25 Kleňová, V. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Velký komentář. Občanský zákoník. § 1475–1720.* Praha: C. H. Beck, 2024, s. 359.

panovat v právním posouzení takového pořízení zůstavitele. Podle německé teorie tím však zůstavitel nezřizuje svěřenské nástupnictví, nýbrž pouze nařizuje dědici odkaz s odkládací podmínkou – pokud dědic zemře dříve než odkazovník, připadne odkazovníku jako odkaz to, co dědic z dědictví zachoval.²⁶ Nutno podotknout, že německé vnímání je determinováno tamější striktnější úpravou § 2136 ve spojení s § 2113 odst. 2 BGB. Nejpriléhavější pro české právní poměry bude patrně názor rakouského autora Kralíka. I ten vnímá jako podmíněný odkaz, když zůstavitel povolá následného dědice s podmínkou, že nějaký majetek po předním dědici zůstane (tzv. *fideicommissum de eo, quod supererit*); pokud by totiž nic nezbylo, pak by se „následný dědic“ dědicem vůbec nestal. Přesto ale tak striktní závěr nečiní automaticky pokaždé, kdy zůstavitel povolá přednímu dědici bezúplatné převody – zůstavitel by musel poskytnutí majetku „následnému dědici“ zřetelně učinit závislé na podmínce, že něco zůstane, jinak jde pořád ještě o svěřenské nástupnictví a následný dědic bude univerzálním právním nástupcem zůstavitele. Jak bylo uvedeno výše, postavení následného dědice by nemělo být závislé na majetkovém substrátu substitučního jmění.²⁷ Souhlasit lze s většinovou švýcarskou doktrínou a judikaturou, že přední dědic bude mít povolena obvyklá darování a darování odpovídající zachování zvyklostí a dobrých mravů, nikoli však excesivní darování za účelem poškození následného dědice (to se nicméně bude obtížně prokazovat).²⁸

- 26 Weidlich, D. in Ellenberger, J. a kol. *Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch*. 80. vydání. München: C. H. Beck, 2021, s. 2446; Litztenburger, W. in Bamberger, H. G., Roth, H. a kol. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3. §§ 1297–2385, EGBGB*. München: C. H. Beck, 2008, s. 1872; Kummer, J. in Prütting, H., Wegen, G., Weinreich, G. *BGB. Kommentar*. 7. vydání. München: Luchterhand, 2012, s. 2810–2811; Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol., op. cit. sub 1, s. 1015–1016.
- 27 Kralík, W., op. cit. sub 3, s. 196. Podobně rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 12. 9. 1916, sp. zn. R I 276/16 (AmtlSlgNF – tzv. Nowakova sbírka, roč. 1918, č. 1784).
- 28 Escher, A., op. cit. sub 2, s. 300; Wolf, S., Hrubesch-Millauer, S. *Grundriss des schweizerischen Erbrechts*. Bern: Stämpfli 2020, s. 197–199; rozsudek švýcarského Spolkového soudu ze dne 31. 1. 1974 (BGE 100 II 92, 95). Rakouský autor Bydlinský upozorňuje, že při darování bude sotva kdy prokazatelný úmysl dárce poškodit následného dědice – Bydlinský, P., op. cit. sub 2, s. 242.
- 29 Weimar, P., op. cit. sub 11, s. 425.
- 30 Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 6. 5. 1998, sp. zn. 2 Ob 508/96 (SZ 71/83); Kralík, W., op. cit. sub 3, s. 196; Giller, P. in Gruber, M., Kalss, S., Müller, K., Schauer, M. a kol., op. cit. sub 19, s. 585; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 446.
- 31 Svoboda, E., op. cit. sub 7, s. 74.
- 32 Anders, J., op. cit. sub 19, s. 63; Rouček, F. in Rouček, F., Sedláček, J. a kol., op. cit. sub 5, s. 187; Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 433; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 447.
- 33 Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 12. 9. 1916, sp. zn. R I 276/16 (AmtlSlgNF, roč. 1918, č. 1784); totéž Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 433; Rouček, F. in Rouček, F., Sedláček, J. a kol., op. cit. sub 5, s. 187.
- 34 Svoboda, E., op. cit. sub 7, s. 74.
- 35 Otázkou se zabývá usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020, opačný názor zastává Procházka, M. O právu svěřenského nástupce na povinný díl. *Právní rozhledy*, 2023, č. 8, s. 290–294.

1.4.2. Majetek zůstávající přednímu dědici

Zůstavitel může také ustanovit, že přednímu dědici má část dědictví zůstat i po nastoupení substitučního případu. Jedná-li se o jednotlivé věci, pak se takové pořízení posoudí nejspíše jako přednostní odkaz přednímu dědici v rámci dědictví následného. Jde-li však o dědický podíl, pak se přední dědic stane jeho plným dědicem ihned od okamžiku zůstavitelovy smrti a svěřenské nástupnictví se uplatní jenom k další části pozůstalosti.²⁹

1.4.3. Pořizování pro případ smrti

Přední dědic zásadně nesmí o substitučním jmění pořizovat *mortis causa* (tak výslovně i v důvodové zprávě). Neplatné by bylo jak povolání dědice, tak nařízení odkazu.³⁰ To z důvodu, že následného dědice zbytku dědictví předem určil už původní zůstavitel, jehož pořízení je stále platné a závazné.³¹ Dokonce i od této zásady však se zůstavitel může kvůli mlčení zákona zřejmě odchýlit a nařídít svěřenské nástupnictví ke zbytku podmíněně, kdy výslovně ponechá přednímu dědici možnost o substitučním jmění pořizovat pro případ smrti. V takovém případě se svěřenské nástupnictví uplatní toliko v případě zákonné dědické posloupnosti po předním dědici a je závislé na tom, zda přední dědic učiní pořízení pro případ smrti, kterým do substitučního jmění zasáhne (substitut zde vylučuje pouze zákonné dědice).³² K tomu je třeba připomenout už výše zmíněný závěr dodnes citovaného rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora: podstatou svěřenského nástupnictví není, že dědic je omezen v nakládání s dědictvím, ale že pro určitý případ je povolán následný dědic – proto i povolání následného dědice s povolením pořizovat o dědictví i pro případ smrti lze stále považovat za svěřenské nástupnictví.³³ Svoboda považoval tuto variantu za výstřední případ s tím, že nemá smysl povolit přednímu dědici pořizování pro případ smrti, protože pak už z *fideicommissa* nezůstane nic než nezávazné přání.³⁴ Pravdou zůstává, že následný dědic při takto postaveném svěřenském nástupnictví má vůbec nejslabší postavení.

2. POSTAVENÍ NÁSLEDNÉHO DĚDICE PŘI SVĚŘENSKÉM NÁSTUPNICTVÍ KE ZBYTKU

2.1. OBECNĚ O POSTAVENÍ NÁSLEDNÉHO DĚDICE

Předně je nutno uvést, že se v tomto článku záměrně vyhýbám řešení otázky, zda následný dědic je účastníkem „prvního“ řízení o pozůstalosti následujícího po zůstavitelově smrti, a případně jaká má v tomto řízení procesní práva. Tato otázka se týká svěřenského nástupnictví obecně a pro její složitost není možné jí věnovat místo v tomto příspěvku týkajícím se výhradně specifík svěřenského nástupnictví ke zbytku, ale zasloužila by si samostatný článek.³⁵

S rakouským autorem Kralíkem lze souhlasit, že postavení následného dědice není závislé na majetkovém substrátu svěřenského nástupnictví. Pokud přední dědic zcizí nebo spotřebuje celou substituční podstatu a na dědice následného nezůstane nic, je (či stane se?) přesto dědicem, neboť k tomu

jasně směřovala zůstavitelova vůle. Podle Kralika není možné nařídit svěřenské nástupnictví s podmínkou, že něco zbudne, neboť v takovém případě by následný dědic vůbec nenašel nebo pozbyl dědické právo, a svěřenské nástupnictví by tak nebylo děditelným. Zde by se jednalo spíše o tzv. *fideicommissum de eo quod supererit* – tedy odkaz blíže neurčitěho majetku, který zbudne. V tomto případě by pak odkazovníka nestíhala odpovědnost za pozůstalostní dluhy, neboť není zůstavitelovým univerzálním právním nástupcem.³⁶

Pokud se splnění podmínky nebo uplynutí času, kdy má dědictví připadnout následnému dědici, žádný následný dědic nedožije, eventuálně není žádný následný dědic způsobilý či všichni dědictví odmítnou, svěřenské nástupnictví se tím zmaří a přední dědic pak může o substituční podstatě pořídit i pro případ smrti.³⁷

V československé první republice a dosud v rakouské judikatuře se často objevuje názor, že plné dědické právo po zůstaviteli jako celek je rozděleno mezi předního a následného dědice a vrchní vlastnictví nad věcí náleží oběma společně (přednímu dědici však právo požívat).³⁸ Naprosto nejednotné je však vnímání charakteru práv následného dědice, které má k dědictví ještě před nastoupením substitučního případu. Sporné zůstává, jestli má k dědictví právo věcné (třebas ne plné) či alespoň absolutní.³⁹ S tím se neztotožňují Kleňová a v Rakousku Welsler, Eccher či Sailer,⁴⁰ dle nichž následný dědic nemá ani částečné věcné právo, ale věcně působící čekatelství, které má za následek, že třetí osoby mohou od předního dědice derivativně nabýt jen vlastnické právo omezené čekatelstvím následného dědice. Kvůli chybějícímu absolutnímu právu následného dědice a chybějícímu věcněprávnímu charakteru sporu není dle Welsera možné v případě žaloby následného dědice o naturální restituci zapsat do pozemkové knihy poznámku spornosti. Jiný pohled zastával Kralik, který předního dědice srovnával se správcem majetku – *Treuhänderem*.⁴¹ Nejasnosti o věcněprávním charakteru práva následného dědice k pozůstalosti vyvolávají také otázky, jaké prostředky ochrany svých práv může následný dědic využít (viz níže v bodě 2.3.).

Postavení následného dědice se odvíjí od oprávnění dědice předního, která jsou rozsáhlejší než při běžném svěřenském nástupnictví. Jak již bylo uvedeno výše, nařízením svěřenského nástupnictví ke zbytku se přední dědic osvobozuje od omezení na práva poživitele. Odpadá tím zákaz zcizení bez souhlasu následného dědice, ale také povinnost zajistit právo následného dědice (např. dát jistotu při ohrožení práva) a povinnost péče řádného hospodáře. Přední dědic může i bez souhlasu následného dědice měnit hospodářské určení jednotlivých věcí. Zůstávají také v platnosti dlouhodobé nájemní nebo pachtovní smlouvy uzavřené předním dědicem.⁴² Následný dědic se může po nastoupení substitučního případu pouze domáhat náhrady škody v případě, že přední dědic svým jednáním úmyslně poškodil dědictví.

2.2. SESTAVENÍ INVENTÁŘE A ZAJIŠTĚNÍ MAJETKU

Podle § 1520 OZ má následný dědic i bez uvedení důvodu právo žádat sestavení inventáře substituční podstaty, a to do-

konce i ve formě veřejné listiny. Mám za to, že nelze předního dědice osvobodit od povinnosti strpět inventář ani při svěřenském nástupnictví ke zbytku, jinak by se nedalo určit, co vlastně bylo součástí substituční podstaty a k čemu se uplatní surogace.⁴³ Stojí za pozornost, že tato otázka byla nejednotně řešena v Prusku, kde Vrchní soudní tribunál v Berlíně dospěl 20. 6. 1856 k závěru, že přední dědic není povinen ani k žádosti následného dědice sestavit inventář substituční podstaty. Tento náhled byl částí odborné literatury kritizován, neboť následný dědic má na pořízení inventáře vážný právní zájem, aby se po nastoupení substitučního případu mohlo oddělit vlastní jmění předního dědice od zbytku dědictví po zůstaviteli. Náзор však zůstal nejednotný.⁴⁴ Literatura k současnému § 2121 BGB o povinnosti zřídit k žádosti následného dědice inventář už jednotně uzavírá, že od ní není osvobozen ani přední dědic s povolením volně nakládat s dědictvím. To ostatně plyne přímo z § 2136 BGB, který taxativně vypočítává, od kterých povinností může zůstavitel předního dědice osvobodit, a § 2121 zde uveden není.⁴⁵

Přikláním se nicméně k převažujícímu závěru, že následný dědic si nemůže vynutit zajištění majetku v substituční pod-

36 Kralik, W., op. cit. sub 3, s. 196.

37 Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 446–447.

38 Gschnitzer, F., Faistenberger, Ch. *Österreichisches Erbrecht*. 2. vydání. Wien, New York: Springer-Verlag, 1983, s. 87–88; rozsudek Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 11. 1968, sp. zn. 1 Ob 210/68 (SZ 41/151), usnesení ze dne 8. 11. 1994, sp. zn. 5 Ob 97/94 (SZ 67/193), ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 9 Ob 80/14a, aj. Totéž rozhodnutí československého Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1926, sp. zn. R I 836/26 (Vážný 6412).

39 Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 8 Ob 139/07k.

40 Kleňová, V. in Melzer, F., Tégl, P., op. cit. sub 25, s. 356 a 361; Welsler, R. *Befreite Vorerbschaft und „Löschungsklage“ des Nacherben*. *Österreichische Notariatszeitung*, 1993, s. 143, a s odkazem na něj také Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 96; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 449.

41 Kralik, W., op. cit. sub 3, s. 189.

42 Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 442–443. U nájemních smluv opačně Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 431. Tato otázka byla u svěřenského nástupnictví obecně v Rakousku dlouho sporná, avšak v poslední době převážil názor, že ani u běžného svěřenského nástupnictví dlouhodobé smlouvy (zejména nájemní) uzavřené předním dědicem nezanikají s nastoupením substitučního případu, ledaže by byly od počátku neplatné z důvodu překročení oprávnění předního dědice, např. změnou hospodářského určení věci – srov. rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 19. 12. 2000, sp. zn. 5 Ob 182/00a, ze dne 6. 12. 2011, sp. zn. 10 Ob 85/11i, a ze dne 23. 6. 2021, sp. zn. 6 Ob 54/21s.

43 Podobně Svoboda, E., op. cit. sub 7, s. 74; Ehrenzweig, A., op. cit. sub 9, s. 436; Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 431; rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 12. 9. 1916, sp. zn. R I 276/16 (AmtlSlgNF, roč. 1918, č. 1784), ze dne 20. 9. 1934, sp. zn. 1 Ob 746/34 (SZ 16/201), a zejména ze dne 19. 9. 1951, sp. zn. 1 Ob 512/51.

44 Dernburg, H., op. cit. sub 11, s. 441–442; Gruchot, J. A., op. cit. sub 11, s. 104.

45 Litzenburger, W. in Bamberger, H. G., Roth, H. a kol., op. cit. sub 26, s. 1869; Weidlich, D. in Ellenberger, J. a kol., op. cit. sub 26, s. 2439; Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol., op. cit. sub 1, s. 102.

statě, např. při hrozící škodě nebo hrozícím zničení věci, když u svěřenského nástupnictví ke zbytku z povahy věci taková povinnost snad vůbec nepřichází v úvahu, neboť přední dědic může se zděděným majetkem nakládat volně, s výjimkou úmyslného poškozování následného dědice.⁴⁶ Zajištění mohlo mít smysl v justiniánské úpravě kvůli ochraně falciánské kvarty,⁴⁷ ta ale ani v ABGB, ani v OZ zavedena není.

Při svěřenském nástupnictví ke zbytku hrozí věřitelům zůstavitele změna v jejich postavení. Zatímco přední dědic, uplatnil-li výhradu soupisu pozůstalosti, je odpovědný za dluhy do výše hodnoty dědictví, bude následný dědic s výhradou soupisu odpovídat za dluhy už jenom do výše hodnoty majetku, který na něho zbyl při nastoupení substitučního případu.⁴⁸ I pro následného dědice totiž platí zásada, že uplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví (§ 1703 OZ).⁴⁹

2.3. MOŽNOSTI OBRANY NÁSLEDNÉHO DĚDICE

2.3.1. Odpovědnost za škodu

V důsledku svého úmyslně poškozujícího jednání přední dědic odpovídá následnému dědici podle obecných ustanovení o odpovědnosti za škodu porušením dobrých mravů (§ 2909 OZ), ať jednal jakýmkoliv způsobem – konáním

nebo opomenutím.⁵⁰ Povinnost k náhradě škody nastupuje teprve s nabytím dědictví následným dědicem, ne už se škodlivým jednáním.⁵¹ Není totiž vyloučeno, že přední dědic věc (či věc stejného druhu) znovu nabude. Nadto je nutné si uvědomit, že k nastoupení substitučního případu nemusí nakonec vůbec dojít, jde-li o svěřenské nástupnictví vázané na podmínku. Přesto má v Německu poškozený následný dědic možnost už před nastoupením substitučního případu podat alespoň určovací žalobu.⁵²

2.3.2. Neúčinnost a relativní neúčinnost

Z povahy svěřenského nástupnictví ke zbytku, kdy přední dědic může se substituční podstatou volně disponovat mezi živými i bez souhlasu následného dědice, se podle mého názoru neuplatní ani neúčinnost právních jednání mařících nebo omezujících práva následného dědice u věcí zapsaných ve veřejném seznamu podle § 1524 odst. 1 OZ, ani možnost domáhat se relativní neúčinnosti podle § 1524 odst. 2 ve spojení s § 589 a násl. OZ.⁵³ Oba tyto důsledky jsou totiž vázány pouze na případ, kdy následný dědic nedá s mařící nebo omezující dispozicí souhlas. Svěřenské nástupnictví ke zbytku ale souhlas svěřenského nástupce nevyžaduje ze své podstaty nikdy. Domnívám se proto, že se relativní neúčinnost neuplatní ani v případech, kdy přední dědic jednal v úmyslu následného dědice poškodit – v takovém případě bude mít následný dědic možnost domáhat se po nastoupení substitučního případu náhrady škody.

Ustanovení § 1524 OZ by se zde snad mohlo aplikovat jedinec analogicky, s ohledem na jeho smysl a účel, kterým je očividně ochrana zájmů následného dědice. Vyvolávalo by to však teoretické obtíže. Podat žalobu o relativní neúčinnost by snad mohlo být možné ještě před nastoupením substitučního případu, aby byly dodrženy lhůty uvedené v § 590 OZ.⁵⁴ I v případě úspěšnosti žaloby však by následný dědic stejně neměl před nastoupením substitučního případu možnost domáhat se podle § 595 OZ nějakého plnění z majetku, který neúčinným právním jednáním ze substituční podstaty ušel. Pokud by věc ze substituční podstaty nabyla třetí osoba, vůči níž se neúčinností dovolat nelze, měl by následný dědic stejně opět jenom právo na náhradu škody (§ 596 OZ). Praktickým důsledkem žaloby o neúčinnost by pak pro následného dědice bylo pouze rozšíření okruhu osob, vůči kterým se bude moci domáhat náhrady škody (o osobu, vůči níž se následný dědic neúčinností právního jednání mohl dříve dovolat a za jejíž držby vzniklo právo třetí osobě, vůči níž se už neúčinností dovolat nelze).

Samostatné využití § 589 a násl. OZ bez aplikace § 1524 OZ patrně možné nebude, neboť následný dědic není věřitelem předního dědice, ale má jiné právní postavení – buďto podmíněné nebo časově doložené věcné právo, nebo alespoň věcné působící čekatelství.

2.3.3. Negatorní žaloba, určovací žaloba a předběžná opatření

Zahraniční doktrína přiznává následnému dědici různé možnosti obrany proti úmyslnému poškozujícímu jednání přední

46 Svoboda, E., op. cit. sub 7, s. 74; Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 431.

47 Viz Plašil, F. Inspirační zdroje a význam svěřenského nástupnictví ke zbytku. Ad Notam, 2025, č. 3, s. 4-5.

48 Tlášková, Š. in Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláčil, D. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 448. V Rakousku Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 431; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 444.

49 Novobilský, V. Svěřenské nástupnictví v řízení o pozůstalosti. Ad Notam, 2019, č. 6, s. 11.

50 V Rakousku Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 446; rozsudek rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 5. 4. 1988, sp. zn. 5 Ob 30/88 (SZ 61/82); Welsler, R. in Rummel, P., Lukas, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*. 4. vydání. Wien: Manz, 2014, s. 91; Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 95–96; Eccher, B. *Bürgerliches Recht Band VI. Erbrecht*. 7. vydání. Wien: Verlag Österreich, 2020, s. 96; v Německu např. Litzenger, W. in Bamberger, H. G., Roth, H. a kol., op. cit. sub 26, s. 1873.

51 V Německu též názor Litzenger, W. in Bamberger, H. G., Roth, H. a kol., op. cit. sub 26, s. 1873; Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol., op. cit. sub 1, s. 1017.

52 Tamtéž.

53 K § 1524 OZ srov. zejména Kleňová, V. in Melzer, F., Tégl, P., op. cit. sub 25, s. 363–367. Zákonný odkaz na ustanovení upravující relativní neúčinnost je celkem zvláštním řešením, neboť relativní neúčinnost nalézá využití zejména při ochraně závazkových práv. V Rakousku ani Německu se aplikovatelnost žaloby o neúčinnost podle odpůrcích řádů neuvádí, patrně právě s ohledem na chybějící závazkový vztah mezi předním a následným dědicem.

54 Pokud by se počátek jejich běhu odvozoval až od nastoupení substitučního případu, mohlo by docházet k nepřiměřenému dotčení práv třetích osob a vyvolávalo by to právní nejistotu po velmi dlouhou dobu.

ho dědice už před nastoupením substitučního případu. Podle německé právní teorie má následný dědic už od škodlivého jednání předního dědice aktivní legitimaci k určovací žalobě a může žádat zajištění nebo předběžné opatření.⁵⁵ Rakouská judikatura pak dovozuje, že v případě kvantitativního nebo kvalitativního znehodnocování substitučního jmění s úmyslem poškodit následného dědice může tento využít „předběžné“ negatorní žaloby a domáhat se, aby se přední dědic takových škodlivých zásahů zdržel.⁵⁶

Využití těchto způsobů obrany následného dědice v České republice však může narážet na právně-teoretické překážky. Negatorní žaloba je tradičně vnímána jako prostředek k ochraně vlastnického práva;⁵⁷ připustit aktivní legitimaci následného dědice před nastoupením substitučního případu by vyžadovalo analogickou „předběžnou“ aplikaci § 1042 OZ s odůvodněním užívaným v Rakousku a československé první republiky, že plné dědické právo po zůstaviteli jako celek je rozděleno mezi předního a následného dědice a vrchní vlastnictví nad věcí náleží oběma společně,⁵⁸ a z toho důvodu má následný dědic také věcné právo k pozůstalosti, třebaž ne plné. I přes rozpory v literatuře ohledně věcněprávního charakteru práva následného dědice před nastoupením substitučního případu (viz výše) panuje v Rakousku shoda v tom, že negatorní žalobu může následný dědic v případě zlovolného poškozování substituční podstaty předním dědicem úspěšně použít podle § 1295 odst. 2 ABGB.

Nabízí se také otázka, zda by následný dědic prokázal náležitý právní zájem na určovací žalobě podle § 80 OSŘ, když v některých případech je jeho dědické právo odsunuto a není ani jisté, zda k nastoupení substitučního případu vůbec dojde – podle toho, zda je svěřenský nástupce ustanoven s počáteční lhůtou, nebo s odkládací podmínkou.⁵⁹

Na první pohled se jeví negatorní i určovací žaloba, a tím i předběžná opatření, v České republice pro následného dědice jako nepoužitelná. Jak se bude interpretovat možnost reálné obrany práva následného dědice ještě před nastoupením substitučního případu, bude záviset asi na zodpovězení obecnější otázky, má-li následný dědic k substituční podstatě v době jejího vlastnictví předním dědicem už nějaké věcné právo, nebo jenom pouhé věcně působící čekatelství. Domnívám se, že i v ČR se praxe nakonec vyvine tím směrem, že svrchu uvedené žaloby následného dědice a předběžná opatření budou přípustné, neboť zákaz úmyslného poškozování práv následného dědice by se jinak stával spíš bezzubou teoretickou poučkou. Zůstává však otázkou, nakolik je právě u svěřenského nástupnictví ke zbytku reálné prokazovat, že přední dědic činí určité zásahy do substituční podstaty v úmyslu poškodit svěřenského nástupce.

3. USNESENÍ O DĚDICTVÍ A ZÁPIS SVĚŘENSKÉHO NÁSTUPNICTVÍ DO VEŘEJNÉHO SEZNAMU

3.1. USNESENÍ O DĚDICTVÍ

Podle § 185 odst. 4 *in fine* ZŘS musí být v usnesení o dědictví uvedeno, kdo byl povolán jako následný dědic a za jaké-

ho předpokladu a zda může přední dědic s dědictvím volně nakládat. Pokud tedy bylo nařízeno svěřenské nástupnictví ke zbytku, musí usnesení obsahovat i tuto informaci, resp. že s majetkem zatíženým svěřenským nástupnictvím může přední dědic nakládat bez omezení.

Ačkoliv rakouský § 178 odst. 2 AußStrG neobsahuje takto výslovně, že by se v odevzdací listině muselo uvést i případné volné nakládání předního dědice s dědictvím a případně v jakém rozsahu, dovozuje to jednotná literatura.⁶⁰ Rozsah osvobození předního dědice se uvádí i v německém Erbscheinu.⁶¹ Je tedy patrné, že česká procesní úprava se nijak nevymyká právnímu stavu panujícímu ve správných právních řádech.

3.2. ZÁPIS SVĚŘENSKÉHO NÁSTUPNICTVÍ DO VEŘEJNÉHO SEZNAMU

Za účelem ochrany substitučního jmění před neoprávněnými dispozicemi předního dědice (potažmo i kvůli ochraně nabyvatelů) se podle § 23 odst. 1 písm. q) zákona č. 256/2013 Sb. svěřenské nástupnictví zapisuje poznámkou do katastru nemovitostí.⁶² To ostatně plyne už z § 1524 odst. 1 OZ: zapisuje-li se věc a její vlastník do veřejného seznamu, zapíše se do veřejného seznamu i svěřenské nástupnictví. Případné zcizení nebo zatížení věci i přes zapsanou poznámku svěřenského nástupnictví není vůči následnému dědici účinné (§ 1524 odst. 1 OZ), s výjimkami uvedenými v § 1521 a 1522 OZ. Jde-li o věci evidované ve veřejných rejstřících, situace není tak jasná, byť např. zápis svěřenského nástupnictví k podílu v obchodní korporaci do obchodního rejstříku by byl velmi potřebný.⁶³

55 Rozsudek německého Spolkového soudního dvora ze dne 16. 3. 1977, sp. zn. IV ZR 182/75 (BGH NJW 1977, s. 1631–1632); Litzenger, W. in Bamberger, H. G., Roth, H. a kol., op. cit. sub 26, s. 1873; Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol., op. cit. sub 1, s. 1017.

56 Rozsudky rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 5. 1974, sp. zn. 4 Ob 529/74 (SZ 47/62), a ze dne 27. 2. 2009, sp. zn. 6 Ob 136/07d; Gschnitzer, F., Faistenberger, Ch., op. cit. sub 38, s. 89; Welsler, R., op. cit. sub 40, s. 142; Apathy, P. in Koziol, H., Bydlinski, P., Bollenberger, R., op. cit. sub 19, s. 559–560; Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 96; Welsler, R., op. cit. sub 11, s. 144 aj.

57 Sedláček, J. *Vlastnické právo*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 157; Pužman, J. *Žaloby a žalobní petity*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství, 1933, s. 336–337; Winterová, A. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III (§ 976 až 1474)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 223–224.

58 Gschnitzer, F., Faistenberger, Ch., op. cit. sub 38, s. 87–88; rozsudek rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 14. 11. 1968, sp. zn. 1 Ob 210/68 (SZ 41/151), usnesení ze dne 8. 11. 1994, sp. zn. 5 Ob 97/94 (SZ 67/193), ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 9 Ob 80/14a. Totéž rozhodnutí československého Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1926, sp. zn. R I 836/26 (Vážný 6412).

59 Kleňová, V. in Melzer, F., Tégl, P., op. cit. sub 25, s. 332.

60 Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 449; srov. Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 96; Welsler, R. in Rummel, P., Lukas, M., op. cit. sub 49, s. 90.

61 Grunsky, W. in Kessal-Wulf, S. a kol., op. cit. sub 1, s. 1015.

62 Příklad zápisu v Syruček, V. *List vlastnictví*. Praha: C. H. Beck, 2024 (e-kniha), kapitola V – Část D LV „Poznámky a další podobné údaje“. Dostupné online z beck-online.cz (cit. 17. 8. 2024).

63 K tématu krátce též Novobilský, V., op. cit. sub 48, s. 13.

Pokud dojde na svěřenské nástupnictví ke zbytku, nabízí se otázka, zda se má také zapisovat do veřejných seznamů a má-li takový zápis vůbec nějaký význam. Uvedený problém je již řadu let řešen v Rakousku. Judikatura a většina literatury zápis poznámky svěřenského nástupnictví ke zbytku do pozemkové knihy stále připouští,⁶⁴ přičemž by ale k poznámce mělo být připsáno osvobození od práva poživatele. Pokud dojde ke zcizení majetku ze substituční podstaty, připouštějí judikatura i literatura výmaz poznámky z pozemkové knihy s tím, že k povolení zápisu vlastnického práva od předního dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku není třeba žádného úředního nebo soudního povolení nebo vysvědčení a knihovní soud nemá zkoumat, jestli nedochází ke zneužití práva a úmyslnému poškozování následného dědice.⁶⁵

Tuto praxi jiní autoři kritizují.⁶⁶ Za všechny lze uvést Kralíkův závěr, že poznámka nemá význam, protože knihovní soud by k návrhu předního dědice stejně musel povolit zápis zcizení nemovitosti v jakémkoliv případě, neboť přední dědic není v dispozicích se substitučním majetkem omezen.⁶⁷ Welser poznámce přece jen určitý význam přisuzuje, neboť má věřitelům předního dědice znemožnit postižení majetku tvořícího substituční podstatu, nebo alespoň signalizovat, že jde o majetek spadající do substituční podstaty.⁶⁸ Je však nutné položit si otázku, zda věřitelé předního dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku mohou či nemohou pro jeho dluhy postihovat substituční majetek (viz níže).

Ve Švýcarsku judikatura nepřipouští při svěřenském nástupnictví ke zbytku žádnou poznámku do pozemkové knihy.⁶⁹ Naopak v Německu se osvobození předního dědice od omezení v dispozicích s nemovitostmi nebo věcnými

právy zapisovanými k nemovitostem zapisuje do pozemkové knihy z úřední povinnosti (§ 51 GBO⁷⁰ ve spojení s § 2113 odst. 1 a § 2114 BGB).

Mám za to, že poznámce svěřenského nástupnictví ke zbytku by bylo snad lépe se úplně vyhnout. Přední dědic totiž může zcizovat mezi živými majetek patřící do substituční podstaty bez omezení a případný zlý úmysl stejně nemůže katastrální úřad či jiný orgán vedoucí veřejný rejstřík nebo seznam přezkoumávat. Pokud by byla zcizována věc se zapsanou poznámkou svěřenského nástupnictví ke zbytku, musela by být poznámka při jakémkoliv převodu stejně vymazána. Pokud už by poznámka zapsaná být měla, v každém případě je potřebné v jejím rámci uvést také upozornění, že jde o svěřenské nástupnictví ke zbytku, tedy že přední dědic je oprávněn s věcí volně nakládat. V opačném případě by bylo možné očekávat, že katastrální úřad zamítne návrh na zápis vlastnického práva ke zcizované věci, nebude-li spojen souhlas svěřenského nástupce.

4. EXEKUCE A SUBSTITUČNÍ PODSTATA

Podle § 303 odst. 2, § 317 odst. 3, § 322 odst. 5, § 338c odst. 3 a § 338g odst. 4 OSŘ je substituční jmění vyloučeno z výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiných peněžitých pohledávek, postižením účasti povinného v obchodní korporaci, prodejem movitých a nemovitých věcí, zřízením soudcovského práva a postižením závodu. Na majetek tvořící součást substituční podstaty tedy nelze vést exekuci či výkon rozhodnutí pro dluhy předního dědice. Na plody a užitky substitučního jmění výkon rozhodnutí vést lze, avšak po nastoupení substitučního případu a přechodu majetku na následného dědice by měla být exekuce zastavena. Podobná úprava je i v Rakousku.⁷¹ Jedinou výjimku představuje možnost vést výkon rozhodnutí správou nemovitosti (§ 320b a násl. OSŘ), kde substituční jmění z výkonu rozhodnutí vyloučeno není.

Vyloučení z výkonu rozhodnutí však podle všech shora uvedených ustanovení neplatí, má-li povinný právo s věcí volně nakládat nebo jde-li o výkon rozhodnutí, kterým jsou vymáhány zůstavitelovy dluhy nebo dluhy související s nutnou správou věcí nabytých jako substituční jmění. Zákon tedy explicitně stanoví, že v případě svěřenského nástupnictví ke zbytku lze proti substituční podstatě vést výkon rozhodnutí (exekuci).⁷²

Pro srovnání lze uvést situaci v Rakousku, kde substituční podstata z exekuce vyloučena výslovným ustanovením zákona není. Jediným dosud citovaným judikátem řešícím tuto otázku je rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. 9. 1952, sp. zn. 1 Ob 337/52 (SZ 25/85), podle kterého nelze vést exekuci na substituční jmění ani v případě nařízení *fideicommissum eius quod supererit*. Ještě Kralík uváděl, že při exekuci substitučního jmění pro dluhy předního dědice může tento podat excindační žalobu jako každý jiný přední dědic, avšak je to ponecháno na jeho vůli a následnému dědici nijak neodpovídá za nepodání žaloby – zůstavitel totiž umožnil volné nakládání s majetkem ve prospěch předního dědice, a ne ve prospěch jeho věřitelů.⁷³

64 Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 28. 8. 1997, sp. zn. 7 Ob 251/97f, ze dne 21. 9. 1946, sp. zn. 1 Ob 204/46, a ze dne 6. 5. 1970, sp. zn. 6 Ob 66/70. Už Ehrenzweig, A., op. cit. sub 9, s. 436, cituje rozhodnutí Vrchního zemského soudu v Brně ze dne 6. 5. 1919, č. 165, a rozhodnutí Vrchního zemského soudu v Praze, uveřejněné v *Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Österreich*, roč. 1907, č. 24; Rappaport, A. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 5, s. 259; Welser, R. in Rummel, P., Lukas, M., op. cit. sub 49, s. 90; Eccher, B. in Schwimann, M., Kodek, G., op. cit. sub 15, s. 96.

65 Welser, R. in Rummel, P., Lukas, M., op. cit. sub 49, s. 95; rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 5 Ob 30/88 (SZ 61/82), 5 Ob 31/88 a 1 Ob 222/10v, ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 5 Ob 239/13b.

66 Weiss, E. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 1, s. 431; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 441–442.

67 Kralík, W., op. cit. sub 3, s. 197.

68 Welser, R., op. cit. sub 40, s. 142–143; Rappaport, A. in Klang, H. a kol., op. cit. sub 5, s. 258; Ehrenzweig, A., op. cit. sub 9, s. 470.

69 Rozsudek švýcarského Spolkového soudu ze dne 31. 1. 1974 (BGE 100 II 92).

70 Grundbuchordnung ve znění vyhlášeném 26. 5. 1994 (BGBl. I S. 1114).

71 Srov. Welser, R., op. cit. sub 11, s. 153 s odkazy na judikaturu.

72 K tématu Vlčková, V. Svěřenské nástupnictví a ochrana práv svěřenského nástupce při exekučním postihu substitučního jmění. *Právní rozhledy*, 2016, č. 7, s. 255–257.

73 Kralík, W., op. cit. sub 3, s. 197.

Část moderní literatury nicméně rozhodnutí kritizuje a řešení považuje za nesprávné z důvodu nespravedlivosti pro věřitele předního dědice.⁷⁴

5. POVINNÝ DÍL A FIDEICOMMISSUM EIUS QUOD SUPERERIT

Podle § 1644 OZ musí povinný díl zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen a k nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl, se nepřihlíží.⁷⁵ Bude-li nepominutelný dědic povolán za předního dědice s povolením volně nakládat s děděným majetkem, představuje pro něj takové svěřenské nástupnictví nejspíš pouze zanedbatelné zatížení povinného dílu,⁷⁶ ledaže by se hodnota jemu zanechaného dědictví zhruba rovnala výši povinného dílu. Mnohem více skličující bude svěřenské nástupnictví ke zbytku pro nepominutelného dědice, kterého zůstavitel povolá až za dědice následného. Kromě nebezpečí, že se odsunutí svého dědického práva vůbec nedožije, mu reálně hrozí i další, že mu z dědictví nic nezůstane. Otázce se obšírněji věnoval rakouský autor Giller za právního stavu do 31. 12. 2016 (podle tehdejšího § 774 ABGB, podobně jako u nynějšího § 1644 OZ, měl povinný díl zůstat zcela volný a nařízená podmínka či zatížení byly neplatné). Dospěl k jednoznačnému závěru, že *fideicommissum eius quod supererit* není na povinný díl následného dědice vůbec započitatelné, neboť je nelze ocenit – jeho hodnota pro následného dědice není vyjádřitelná v penězích, neboť chybí jakákoliv objektivní kritéria. Následný dědic totiž není schopen odhadnout a nijak ovlivnit, jestli mu přední dědic zanechá vše, nebo nic – zvláště, má-li volnost i darovat. Dle Gillera zůstavitel snad ani takové povolání za dědice nemohl mýnit jako poskytnutí na povinný díl a nepominutelný dědic zde v podstatě ani nemá co napadat z titulu zatížení povinného dílu – má prostě právo na celý povinný díl, jako by mu zůstavitel nezanechal nic.⁷⁷ V Rakousku, po novelizaci AußStrG 2015, je v aktuálním znění § 762 ABGB upravena zatížitelnost povinného dílu zcela rozdílně – zatížení není neplatné, ale pouze se zohlední v ocenění poskytnuté věci. Z toho důvodu se považuje i povolání nepominutelného dědice za svěřenského nástupce ke zbytku za možné,⁷⁸ i když mám za to, že i za nové právní úpravy bude takové plnění nepominutelnému dědici obtížně ocenitelné. S ohledem na to jsem názoru, že v aktuálně účinném českém právu se lze připojit ke Gillerově názoru.

SHRNUTÍ

Po průzkumu rakouské, švýcarské a do jisté míry i německé doktríny a judikatury, ze kterých podle autorových zjištění český zákonodárce pravděpodobně vycházel, lze ve vztahu ke svěřenskému nástupnictví ke zbytku dospět k určitým základním závěrům, které by měly být platné i v aktuální české právní úpravě.

Přední dědic při svěřenském nástupnictví ke zbytku není omezen pouze na práva poživatele, ale může s dědictvím volně nakládat. Není povinen k péči řádného hospodáře, majetek ze substituční podstaty může i darovat, a pokud mu to zůstavitel výslovně povolí, může o substituční podstatě do-

konce i pořízovat pro případ smrti. V případě smrti předního dědice by pak svěřenské nástupnictví vyvolalo účinky jen v případě, že se bude zbytek substituční podstaty dědit podle zákonné posloupnosti. Svěřenské nástupnictví ke zbytku totiž není závislé na existenci substituční podstaty a postavení následného dědice se ani spotřebováním podstaty neztrácí. Následný dědic nicméně nemá možnost svůj výhled na dědictví nijak zajistit, může nanejvýš požadovat sestavení soupisu pozůstalosti, aby byl zjištěn rozsah majetku, k němuž se má svěřenské nástupnictví ke zbytku vztahovat.

Přece ale tuto velmi rozsáhlou dispoziční volnost omezují určité hranice. První je princip surogace. Věci pořízené ze substitučního jmění nebo takto nabytá práva zůstávají součástí substituční podstaty, neurčí-li zůstavitel jinak. Přední dědic si např. nemůže darovat věci ze substituční podstaty do svého neomezeného vlastnictví, nedochází ani ke splynutí substituční podstaty s majetkem předního dědice a k samočinnému započtení vzájemných pohledávek. Druhou hranici dispoziční volnosti pak představuje zákaz zneužití práva a úmyslného poškozování práv následného dědice. Při jejich překročení odpovídá přední dědic následnému dědici za škodu. Využití jiných způsobů ochrany, obvyklých v zahraničí (určovací žaloba, negatorní žaloba, předběžná opatření, dovolání se relativní neúčinnosti) naráží v českém právu na teoretické obtíže, avšak lze se domnívat, že jejich využitelnost bude judikaturou nakonec připuštěna, aby ochrana následného dědice před zneužíváním práva předním dědicem nezůstala pouhou teoretickou poučkou bez faktické možnosti realizace.

Velkou nevýhodou svěřenského nástupnictví je, že následný dědic bude mít pravděpodobně nárok na celý povinný díl, neboť kvůli své neocenitelnosti a nejistotě, že na následného dědice vůbec něco zůstane, není svěřenské nástupnictví podle přesvědčení autora vůbec započitatelné na povinný díl. Kromě toho je navíc možné na substituční podstatu oproti běžnému svěřenskému nástupnictví vést exekuci. Veškerá tato negativa by si měl zůstavitel při sepisu pořízení pro případ smrti uvědomit a dobře rozvážit jejich důsledky. ■

74 Apathy, P. in Koziol, H., Bydliński, P., Bollenberger, R., op. cit. sub 19, s. 497; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 441–442.

75 K § 1644 srov. Plašil, F. Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ. *Ad Notam*, 2020, č. 1, s. 3–8.

76 Krčmář, J. O substituci fideikommissární k dílu povinnému. *Právníké rozhledy*, 1902, s. 121, se domnívá, že nejde vůbec o zatížení povinného dílu. Apathy, P. in Koziol, H., Bydliński, P., Bollenberger, R., op. cit. sub 19, s. 554.

77 Giller, P. in Gruber, M., Kalss, S., Müller, K., Schauer, M. a kol., op. cit. sub 19, s. 586–587. Závěr o neplatnosti povolání nepominutelného dědice za předního (natož následného) dědice při svěřenském nástupnictví ke zbytku též Likar-Peer, G. M. in Ferrari, S., Likar-Peer, G. M. a kol. *Erbrecht. Ein Handbuch für die Praxis*. Wien: Manz, 2007, s. 353; Welsler, R. in Rummel, P., Lukas, M., op. cit. sub 49, s. 80 a 202.

78 Gruber, Sprohar-Heimlich, Scheuba in Gruber, M., Kalss, S., Müller, K., Schauer, M. a kol. *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. 2. vydání. Wien, New York: Springer, 2018, s. 693; Sailer, H. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A., op. cit. sub 5, s. 367.

O dědění autorských práv

Mgr. Šimon Klein, Mgr. Nikola Slavík

ÚVOD

Otázka dědění autorských práv zaujímá v českém právním řádu specifické místo. Jde o otázku interdisciplinární, pro jejíž správné řešení je nezbytná aplikace jak specifických institutů práva autorského a institutů práva dědického, tak i obecných ustanovení práva občanského. Zároveň však pro žádný z těchto oborů nejde o otázku stěžejní, naopak pro všechny dotčené obory práva představuje spíše otázku okrajovou. Jako taková může být náchylná k rutinnímu vnímání práva, kdy máme tendenci řešit problém určitým způsobem, protože nám bylo kdysi řečeno, že se to tak dělá, a my nemáme přílišnou motivaci se zamýšlet nad tím, zda je takový postup skutečně správný. Tento článek si klade za cíl toto změnit, čtenáři tuto problematiku přiblížit a nastínit možná řešení dvou otázek nejproblematičtěších, a sice zda jsou autorská práva ocenitelná a zda je může v dědickém řízení nabýt osoba odlišná od dědice.

ZÁKONNÉ DEFINICE, ANEB JE AUTORSKÉ PRÁVO VĚC?

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „OZ“), ve svém § 489 stanoví, že „věcí v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí“. Toto poměrně široké pojetí věci v právním smyslu oproti předchozí právní úpravě, z jejíhož pojetí věci vycházel zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon (dále též jen „AZ“), tedy definuje věc jako jakékoliv jsovcno, které splňuje požadavky odlišnosti („odlišné od osoby“) a užitečnosti („slouží potřebě lidí“) (**viz komentář k § 496 Lavický a kol.**), což jsou požadavky, kterým autorské právo zcela jistě vyhovuje, a můžeme je tedy za věc označit.

Ustanovení § 496 OZ dále rozděluje věci na hmotné a nehmotné, a ve svém odst. 2 upřesňuje, že „nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty“. Rozdělíme-li tedy autorská práva spolu s § 10 AZ na výlučná osobnostní (která jsou dle § 11 odst. 4 AZ nepřevoditelná a smrtí autora zanikají) a výlučná majetková (která jsou mj. dle § 26 odst. 2 AZ předmětem dědictví), definici „jejichž povaha to připouští“ ona výlučná majetková autorská práva splňují a můžeme je zařadit právě do této kategorie.

Budeme-li pokračovat v zákonných definicích, § 1475 odst. 2 OZ stanoví, že „pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci“. Tento odstavec je možné zcela jistě vzít jako podpůrný argument k výše uvedenému konstatování, že výlučná osobnostní autorská práva smrtí autora zanikají a nejsou předmětem dědictví. Naproti tomu výlučná majetková autorská práva jakožto věci nehmotné jsou v souladu s § 495 OZ majetkem zůstavitele. Je-li majetek zůstavitele spolu s jeho dluhy jeho jměním, pak jsou výlučná majetková práva jednou z věcí zůstavitele a tvoří jeho pozůstalost. Jsou věcí, která má svou zvláštní právní úpravu, ale pokud tato výslovně nestanoví jinak, použije se hmotná a procesní úprava práva dědického, jako u každé jiné věci.

JSOU MAJETKOVÁ PRÁVA AUTORSKÁ OCENITELNÁ?

Vycházíme-li opět ze znění zákona, konkrétně z § 492 odst. 1 OZ, pak „hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena“, přičemž „cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem“. V doktríně právních kanceláří, které se věnují právu autorskému, jakož i koneckonců v praxi drtivě většiny notářských

kanceláři v rámci řízení o pozůstalosti, se při oceňování těchto práv vychází ze zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), dále též „OcMaj“. V § 17 odst. 1 tento zákon na jednu stranu stanoví, že „... majetková práva, která jsou obsahem práv souvisejících s právem autorským, s výjimkou práv výkonných umělců... se oceňují výnosovým způsobem...“, aby následně v odst. 5 stanovil, že „majetková autorská práva a majetková práva výkonných umělců jakožto práva nepřevoditelná se neoceňují“. V případě řízení o pozůstalosti se ovšem nejedná o převod (tedy o stav, ke kterému je potřeba vůle účastníků) práva, ale o jeho přechod (kdy zůstavitel jako původní vlastník svou vůli projevit nejenže nemusel, ale ani nemohl).

Aplikaci § 17 OcMaj však podmiňuje jeho § 1, který stanoví, že se jedná o cenový předpis pro účely stanovené předpisy, které na zákon o oceňování majetku odkazují. Zákon o zvláštních řízeních soudních však mezi ně nepatří, a proto se zákon o oceňování majetku v pozůstalostním řízení nepoužívá. Neoceňujeme podle něj ostatně ani nemovitosti, ani podíly ve společnostech, ani žádné jiné věci. Není proto sebemenší důvod jej selektivně aplikovat na majetková práva autorská. Namísto toho je třeba použít úpravu obecnou, obsaženou v občanském zákoníku, a zejména pak úpravu zvláštní, obsaženou v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále též jen „ZŘS“).

Obecným argumentem pro neocenitelnost majetkových práv autorských je jejich nepřevoditelnost. Zde se však v pravém slova smyslu nejedná o neocenitelné „*res extra commercium*“, jak je definuje Pavel Koukal,¹ neboť je sice nelze převést, ale lze s nimi v hospodářském životě disponovat. Tak jako není bez ceny nemovitost zatížená zákazem zcizení, kterou sice nelze převést, ale lze ji pronajmout nebo propachtovat, tak nemůže být bez ceny majetkové právo autorské, k němuž lze za úplatu poskytovat užívací právo v podobě licence.

Tím spíše by to mělo platit v řízení o pozůstalosti, kde dědici mohou disponovat nejen s užívacím právem, ale i se samotným majetkovým právem autorským v rámci dohody o rozdělení pozůstalosti. Uzavírají-li dědici dohodu, podle níž práva autorská zdědí jen jeden z nich, jistě mohou s přihlédnutím k očekávaným výnosům určit, zda se pro ně jedná o právo bezcenné, nebo nikoliv. A tím se dostáváme od obecné úpravy k úpravě zvláštní.

V rámci řízení o pozůstalosti se obvyklá cena pozůstalosti určuje dle § 180 ZŘS, a oceňování pozůstalostního majetku se v souladu s § 181 ZŘS provádí společným prohlášením dědiců či z ocenění provedeného tím, kdo spravuje pozůstalost, v odůvodněných případech i znaleckým posudkem.

Důvody pro zadání znaleckého posudku mohou být pestré. Mezi dědici může být otázka obvyklé ceny té které majetkové položky sporná, soudní komisař může mít pochybnos-

ti o správnosti ocenění tvrzeného účastníky (např. snaží-li se tvrdit, že obvyklou cenou družstevního podílu je výše členského vkladu, jako v případě NS 30 Cdo 791/2004), nebo se jednoduše jedná o natolik výjimečnou položku, že ani účastníci, ani soud nemohou učinit úsudek o její obvyklé ceně.

V každém případě je ocenění majetku v pozůstalosti záležitostí dědiců a pozůstalostního soudu, nikoliv formálních cenových předpisů. Z výše uvedené definice výlučných majetkových práv autorských vyplývá, že není důvod, aby si i v tomto případě nemohli dědicové vybrat, ocenili-li majetek společným prohlášením jako majetek bez hodnoty, protože se jedná o jednu osminu práv po pradědečkovi zůstavitele, jehož písně se naposledy hrály v rádiu v roce 1943, anebo jako majetek značné hodnoty, protože se jedná o práva po zůstaviteli, který se pravidelně objevuje v různých rolích na všech televizních stanicích a s ohledem na druh filmů se tam i nadále objevovat bude.

KDO MŮŽE NABÝT AUTORSKÁ PRÁVA V RÁMCI ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI?

Neméně problematická je i druhá otázka, které bychom se v našem příspěvku chtěli věnovat, a sice otázka, kdo může v rámci pozůstalostního řízení dědická práva vůbec nabýt. Pokud si opět pomůžeme zákonem, řízení o pozůstalosti může v zásadě skončit třemi různými způsoby – projednáním pozůstalosti a rozhodnutím o dědictví dle § 185 ZŘS, zastavením řízení dle § 153 či 154 ZŘS, nebo likvidací pozůstalosti dle § 195 ZŘS. Ve všech případech bude zcela kruciólní obvyklá cena majetku zůstavitele.

V případě rozhodnutí o dědictví bude obvyklá cena důležitá pro stanovení výše dědických podílů, jakož i odměny soudního komisaře. Výsledkem takového rozhodnutí bude nabytí vlastnictví některým z dědiců, na kterého práva již přešla okamžikem úmrtí zůstavitele (spolu se zbytkem dědicova dědictví) a je mu to rozhodnutím o dědictví pouze potvrzeno.

Co ale dělat s výlučnými majetkovými autorskými právy v případě likvidace pozůstalosti? Budeme-li vycházet z dosavadní většinové praxe a budou-li tedy mít skutečně cenu 0 Kč, jak s nimi naloží likvidační správce? Vybere si postup dle § 232 ZŘS, tedy zpeněžení prodejem, nabídne autorská práva do dražby (za jakou vyvolávací cenu?) a zpeněží? Anebo si řekne, že není možné je zpeněžovat, a vydá je dle § 237 ZŘS jako nezpeněžitelná státní? V obou případech se bude jednat o způsob nabytí majetku z likvidační podstaty, kdy vlastnické právo oproti rozhodnutí o dědictví nepřešlo úmrtím zůstavitele, ale k jinému okamžiku. Při dražbě se vlastnictví nabývá na základě smlouvy, u případnutí majetku stá-

Mgr. Šimon Klein

- člen redakční rady Ad Notam
- notář v Praze

Mgr. Nikola Slavík

- notář v Praze

¹ Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání, 2022, s. 1517–1519: P. Koukal.

tu pak dnem právní moci usnesení. V obou případech také přejdou tato výlučná majetková autorská práva na osobu rozdílnou od dědice.²

K zastavení řízení dochází, pokud zůstavitel nezanechá žádný majetek (§ 153 ZŘS) nebo kdy zůstavitel zanechal majetek bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty (§ 154 ZŘS). Vyjdeme-li opět z určení obvyklé ceny dle výše uvedené logiky, kdy je hodnota uměleckých autorských práv stanovena na 0 Kč, a žádný jiný majetek předmětem pozůstalosti není, nezbyvá soudnímu komisaři nic jiného než postupovat v souladu se zákonem a řízení dle § 154 ZŘS zastavit a majetek nepatrné hodnoty vydat vypraviteli pohřbu.

Takový postup je obvykle považován za nemožný s poukazem na to, že autorský zákon zakotvuje zvláštní pravidla přechodu autorských práv, podle nichž mohou majetková práva autorská přecházet pouze na dědice. Tato argumentace se však nezakládá na platné a účinné právní úpravě, ale na v úvodu zmíněném rutinérství. Zvláštní pravidla přechodu majetkových práv autorských zakotvoval § 29 odst. 1 zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých. Podle § 26 odst. 2 AZ jsou však majetková práva autorská *předmětem dědictví*. Tím jsou ovšem majetková práva podřazena režimu práva dědického se vším všudy, včetně případného vydání majetku z pozůstalosti osobám odlišným od dědice – ledaže by AZ jako předpis zvláštní výslovně stanovil z tohoto režimu výjimku, což ovšem nečiní.

Tomu by ostatně nemohlo být na překážku, ani kdyby AZ nákrásně stanovil, že autorská práva *přecházejí na dědice*, jako to pro účely obchodních korporací činí § 42 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále též jen „ZOK“). Hovoří-li totiž jiný právní předpis o dědici, nemusí jím být vždy jen ten, komu bylo potvrzeno nabytí dědictví dle § 185 ZŘS. Daný předpis tím jednoduše odkazuje na režim práva dědického (NS 24 Cdo 1310/2023). Tyto závěry lze plně vztáhnout i na poměry majetkového práva autorského.

2 A co v případě, kdy předlužení pozůstalosti závisí pouze na tom, zda jsou majetková práva autorská, reálně spojená třeba se značnými výnosy, čistě formálně bezcenná?

3 „Das Urheberrecht ist vererblich; in Erfüllung einer auf den Todesfall getroffenen Anordnung kann es auch auf Sondernachfolger übertragen werden.“

4 „Im übrigen ist das Urheberrecht unübertragbar.“

5 K dispozici na <https://www.jusline.at/entscheidung/532296>.

6 „(...) bei Gläubigermehrheit und Forderungen unterschiedlichen Rangs (vgl. § 154 Abs 2 AußStrG) ist eine gleichmäßige Befriedigung durch Zuweisung von Gegenständen im Wege einer Überlassung von Urheberrechten an Zahlungen statt nicht erreichbar.“

7 „Von den Verwertungsrechten verschieden sind die kraft des Urheberrechts erworbenen vermögensrechtlichen Ansprüche. Dazu zählen etwa der Anspruch des Urhebers auf das Entgelt für eine Aufführungsbewilligung oder auf Ersatz des ihm durch eine Urheberrechtsverletzung zugefügten Schadens (EB UrhG 1936). (...) Derartige aus Verwertungsrechten des Erblassers stammende Erträge können somit auch Gegenstand einer Überlassung an Zahlungen statt sein. Eine solche Überlassung an Zahlungen statt muss sich dabei nicht auf fällige Erträge beschränken, sondern kann auch die künftigen Ansprüche aus Verwertungsrechten umfassen.“

PŘÍPADOVÁ STUDIE KOMPATIVNÍ

Vždy, když hledáme právní argumenty pro řešení právní otázky, která nebyla dosud českými soudy judikována, bývá užitečné hledat podobné zahraniční právní úpravy a klást si otázku, jak daný problém řešila tamní doktrína a judikatura. Touto spřízněnou zahraniční úpravou je rakouský Urheberrechtsgesetz (UrhG). Jeho § 23 odst. 1 stanoví, že autorské právo je děditelné a na základě pořízení pro případ smrti může přejít i na odkazovníky.³ Podle § 23 odst. 3 UrhG je pak (mezi živými) nepřevoditelné.⁴

Pro obě naše otázky je proto relevantní rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ve věci TE OGH 2009/2/24, 40b242/08d.⁵ Zůstavitel zde zanechal předluženou pozůstalost, jejíž součástí byla mj. i jeho autorská práva. Sestra zůstavitele uplatnila vůči pozůstalosti svou pohledávku z titulu úhrady nákladů pohřbu zůstavitele a požadovala, aby jí (jakožto věřitelce) byla pozůstalost vydána dle § 154 rakouského zákona o nesporných řízeních (Außerstreitgesetz, AußStrG). Prvoinstanční i odvolací soud jí vyhověly, proti tomu však brojila družka zůstavitele, která si na jeho autorská práva též činila nároky.

Nejvyšší soudní dvůr zde upozorňuje, že podle rakouského práva (na rozdíl od práva českého) přechází na dědice autorské právo ve své nedělitelné celistvosti, včetně osobních práv autorských. Ta (dle Nejvyššího soudního dvora) nemohou být oceněna, avšak právo rozhodnout o prvním zveřejnění díla může ovlivnit výši budoucích majetkových výnosů autorských práv. Nejvyšší soudní dvůr uvádí, že *při pluralitě věřitelů a pohledávek různého řádu (§ 154 odst. 2 AußStrG) nelze dosáhnout rovnoměrného uspokojení přidělením předmětů formou odevzdání autorských práv věřitelům*.⁶ Pokud by tedy bylo autorské právo včetně těchto osobních práv autorských vydáno vypraviteli pohřbu (jakožto privilegovanému věřiteli), mohl by být zvýhodněn na úkor jiných věřitelů pozůstalosti. Takový závěr považuje Nejvyšší soudní dvůr za nepřijatelný a uzavírá proto, že autorská práva nelze vydat věřitelům. Zároveň však uvádí, že od nedělitelného celku osobních a majetkových práv je potřeba odlišit z autorských práv plynoucí majetková práva z již uveřejněných autorských děl, a to včetně budoucích pohledávek. Tyto lze dle Nejvyššího soudního dvora řádně ocenit a (v případě věřitelské plurality poměrně) vydat věřitelům.⁷ V případě české právní úpravy však na dědice (a potažmo vypravitele pohřbu) přecházejí právě jen tato majetková práva, zatímco (dle rakouského Nejvyššího soudního dvora nevydatelná) osobní složka autorských práv zaniká.

Jakkoliv by se tedy na první pohled mohlo zdát, že závěry Nejvyššího soudního dvora svědčí proti možnosti vydat autorská práva vypraviteli pohřbu, ve skutečnosti je tomu právě naopak. Srovnání obou právních úprav ve vztahu k argumentaci použité Nejvyšším soudním dvorem podporuje závěr, že vydání majetkových práv autorských vypraviteli pohřbu možné je.

Možnost majetková autorská práva v pozůstalostním řízení ocenit pak v řízení před Nejvyšším soudním dvorem vůbec nebyla sporná, Nejvyšší soudní dvůr řešil toliko správnost tohoto ocenění. I to proto podporuje naše závěry vyjádřené výše.

ZÁVĚREM

Jak správně uvádějí Leška, Hrabáková a Hodonický,⁸ autorem nějakého, zejména fotografického nebo audiovizuálního, díla je dnes (v době, kdy i bezdomovec má v kapse sofistikované multimediální studio v podobě mobilního telefonu) doslova každý. Pokud by tedy měl platit závěr, že z hlediska práva dědického jsou všechna autorská práva stejná, stejně neocenitelná a stejně vypraviteli pohřbu nevydatelná, pak by striktně vzato nebylo možné pozůstalostní řízení zastavit za žádných okolností a § 154 odst. 1 ZŘS by byl zcela obsoletní. Takový závěr by však byl zcela absurdní.

Potřebám praxe proto naopak odpovídá postup, který bude rozlišovat mezi autorskými právy, s nimiž je spojen očekávaný budoucí výnos třeba i ve značné výši, mezi autorskými právy k dílům, která sice byla uveřejněna a licencována, jejichž očekávaná výnosnost je však zanedbatelná či zcela nulová, a mezi situacemi, kdy sice formálně vzato vzniklo autorské dílo, avšak reálně žádná majetková práva na dědice (ani na nikoho jiného) nepřecházejí. Možnost takového postupu jsme se snažili obhájit shora.⁹

Každopádně však platí, že finálním arbitrem sporných práv a povinností je v právním státě soud v řízení k tomu určeném. Jeho účastníci jsou (v různých podobách) všichni ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být jednáno. Po-

važují-li rozhodnutí za nesprávné, mohou se domáhat nápravy řádnými a mimořádnými opravnými prostředky.

Zákon stanoví, jaký okruh osob může opravné prostředky proti danému rozhodnutí podávat. Kolektivní správci mezi tyto osoby nepatří, a nemohou tedy mluvit do toho, zda a jak jsou v pozůstalostním řízení autorská práva oceněna, potažmo komu soud autorská práva vydá či nevydá, stejně jako banka nemůže mluvit do toho, komu v dědickém řízení připadne účet u ní vedený. Odmítá-li proto kolektivní správce autorských práv respektovat pravomocné rozhodnutí (pozůstalostního) soudu, nejedná se dle našeho názoru o nesprávný úřední postup soudu, ale o protiprávní jednání kolektivního správce.

Rozhodne-li pravomocně soud, že se autorská práva vydávají vypraviteli pohřbu, pak se mu jednoduše vydávají. Rozhodne-li pravomocně, že mají obvyklou cenu, pak ji prostě mají. Kolektivní správci autorských práv mohou taková rozhodnutí kritizovat, mohou se takovou praxi snažit svými argumenty zvrátit, jsou však povinni taková rozhodnutí v každém jednotlivém případě respektovat. ■

8 Dědění majetkových práv autorských a práv souvisejících. *Ad Notam*, 2025, č. 2.

9 Autorům je rovněž známo, že k podobným závěrům dospěl též Městský soud v Praze, ve věci 15 Co 206/2025, proti tomuto rozhodnutí však ještě může být podáno dovolání.

inzerce

Program pro notářskou kancelář?

MÁME NA TO SYSTÉM

www.notarskyinformacnisystem.cz

PRO PRACOVNÍKY > ÚSPORA ČASU

Propojení s Czech POINT • Zadáte číslo OP nebo RČ, údaje klienta se načtou automaticky • Automatické vyhledání a načtení dědiců z EO • **Propojení s Veřejným rejstříkem** • Zadáte část názvu společnosti, další údaje se načtou automaticky • **Propojení s ČÚZK** • Automatické načtení Sbírký listin • Automatické lustrace nemovitostí • Vygenerování textového popisu nemovitostí • **Tisk ověřovacích štítků a jejich vyúčtování**

... a mnoho dalších způsobů, jak si zjednodušit práci, předvedeme přímo u vás v kanceláři

INFO@STARFISH.CZ | +420 777 647 357

PRO NOTÁŘE > VYŠŠÍ PRÁVNÍ JISTOTA A KLID

U každého klienta kontrola právní způsobilosti podle EO • Kontrola řady dalších údajů: odcizení OP, osoba bez trvalého bydliště, upozornění na datovou schránku a další • Kontroly i v případě běžného ověřování • Automatické generování faktur i upomínek • Zabezpečení dat na úrovni bankovních aplikací

starfish
technologies

Jak to nakonec je s nedostatečně identifikovanými vlastníky, aneb Nejvyšší soud vnesl do věci jasno*

JUDr. Kristián Fischer

ÚVOD

Na přelomu roku 2023 a 2024 notářské a katastrální úřady i Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových netrpě-

* V tomto příspěvku navazuji na svůj loňský příspěvek věnovaný témuž tématu. – srov. Fischer, K. Zamyšlení nad řízeními o pozůstalosti po nedostatečně identifikovaných vlastnících. *Ad Notam*, 2024, č. 1, s. 3–7.

- 1 S ohledem na časovou působnost právních předpisů účinných k datu smrti zůstavitele většinou striktně vzato šlo o řízení o dědictví, případně řízení o dodatečném projednání dědictví. Závěry vyslovené v tomto příspěvku se tedy *per se* týkají i těchto řízení. – srov. i pozn. pod čarou č. 2 v mém předchozím příspěvku.
- 2 Toto rozhodnutí zevrubně řeší i Melzer, F., Bezouška, P. (10. 10. 2025). 101. epizoda. Domněnka opuštění nemovité věci (NS 22 Cdo 1268/2025) [epizoda z audio podcastu]. In *Judikatura* [online] [cit. 17. 11. 2025]. Dostupné z: <https://herohero.com/judikatura/post/bezouskapetrdatwxvubkarsroxendfrrlcmdmqrikg>, na jejichž závěry dále též odkazuji.
- 3 Srov. bod 19 usnesení.
- 4 Konkluze níže citovaného judikátu Nejvyššího soudu jsou tedy bezpochyby stěžejní pro řízení dosud neskončená (případně ještě ani nezahájená).

livě vyhlížely uplynutí desetileté doby, s nímž mělo být spojeno nastoupení domněnky (či dle některých názorů fikce) opuštění nemovitých věcí, u nichž se ani po 10 letech od nabytí účinnosti OZ nepodařilo zjistit nedostatečně identifikovaného vlastníka. Přesné hmotné i procesní následky § 65 odst. 9 KatZ, ve spojení s § 1045 odst. 2, § 1050 odst. 2 a § 3067 OZ (zejména to, zda se stát bez dalšího stává vlastníkem předmětných nemovitostí a jak by měli soudní komisaři přistoupit k řízením o pozůstalosti zahájeným až po uplynutí desetileté doby) však tenkrát nebyly zřejmé.

Zejména (presumptivní) dědicové se tehdy snažili zamezit budoucímu přechodu vlastnického práva na stát, a proto bylo na jejich návrh/na základě jejich podnětu napříč republikou zahájeno relativně velké množství řízení o pozůstalosti, případně řízení o dodatečném projednání pozůstalosti.¹ Většina z těchto řízení již patrně byla pravomocně skončena (a obdobná vlna dle všeho již nenastane). Nelze nicméně opomenout, že Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 3. 9. 2025, sp. zn. 22 Cdo 1268/2025² (jehož závěry zopakoval v usnesení ze dne 23. 9. 2025, sp. zn. 22 Cdo 1503/2025³), vnesl jasno do toho, k čemu vlastně vedlo uplynutí oné desetileté doby. V tomto příspěvku poukážu na tyto judikатурní závěry a na jejich pravděpodobné důsledky pro agendu soudního komisaře.⁴

1. KLÍČOVÉ ZÁVĚRY ROZSUDKU NS 22 CDO 1268/2025 (A JEJICH ROZBOR)

Nejvyšší soud řešil dovolání žalobce, jenž podal žalobu na určení, že vydržel vlastnické právo ke dvěma pozemkům, které jeho rodina užívala od 40. let 20. století. Pozemky byly připloceny k pozemkům jeho předků, s nimiž tvořily jeden funkční celek, a nikdy nedošlo ke zpochybnění vlastnického práva předků. V příslušném listu vlastnictví katastru nemovitostí však byli v části A. zapsáni nedostatečně identifikovaní vlastníci. Stát (jednající skrze ÚZSVM) namítal, že od 2. 1. 2024 je již vlastníkem pozemků on sám, a to zejména na základě již zmíněného § 65 odst. 9 KatZ.

Nejvyšší soud (stejně jako soud prvního a druhého stupně) dospěl k následujícím stěžejním právním závěrům (týkajícím se nedostatečně identifikovaných vlastníků):

- **Ustanovení § 65 odst. 9 KatZ *nevede k tomu, že stát automaticky*** (pouhým uplynutím desetileté doby spolu s tím, že se nepodaří zjistit nedostatečně identifikovaného vlastníka) ***nabude vlastnické právo k nemovitostem s nedostatečně identifikovaným vlastníkem.***
- **Uplynutím desetileté doby nastoupila jen vyvratitelná domněnka, že je nemovitá věc opuštěná (kdy opuštěné nemovitě věci dle § 1045 odst. 2 OZ připadají státu).**

Ohledně této otázky existovaly dva výkladové proudy: ÚZSVM se na svém webu⁵ i ve stanovisku určeném notářům⁶ (a ostatně i ve svém dovolání k Nejvyššímu soudu) přikláněl k tomu, že stát se stal (skutečným, naturálním) vlastníkem, což již v roce 2021 odmítali např. Melzer s Téglm.⁷ Nejvyšší soud se nyní jasně přiklonil k proudu reprezentovanému Melzerem a spol., když uvedl, že § 65 odst. 9 KatZ je pouze procesním ustanovením, jež slouží k tomu, aby bylo možné zapsat stát do katastru jako knihovního vlastníka u nemovitostí, u nichž nastala vyvratitelná domněnka opuštění, protože se nepodařilo zjistit jejich nedostatečně identifikovaného vlastníka. To, že se nedostatečně identifikovaný vlastník (či spíše jeho právní nástupci) nepřihlásil, aby uvedl zapsaný stav do souladu se skutečným právním stavem, je podle soudu významnou indicií nevykonávání vlastnického práva (které je podmínkou uplatnění vyvratitelné domněnky postulované v § 1050 odst. 2 OZ). Kdyby však nebylo § 65 KatZ, nebylo by dle soudu možné jednoduše zapsat stát jako vlastníka daných nemovitostí.

„Jediným smyslem a účelem pravidla stanoveného v § 65 odst. 9 katastrálního zákona je otevření možnosti zápisu vlastnického práva státu k nemovitě věci nedostatečně identifikovaných vlastníků, jako kdyby se jednalo o nemovitost opuštěnou. Jde o „procesní“ ustanovení, nikoli o hmotněprávní úpravu nabývání, resp. pozbývání vlastnického práva k nemovitostem, k nimž není vlastnické právo vykonáváno.“

- **Ustanovení § 65 odst. 9 KatZ *nezakládá fikci ani vyvratitelnou domněnku opuštění nemovitostí s nedostatečně identifikovaným vlastníkem.***

Slova „*pohlížejte se na ni jako na opuštěnou*“ uvedená v § 65 odst. 9 KatZ dle soudu nelze přeceňovat a vnímat je jako zakotvení fikce (a to zejména s ohledem na charakter a působnost KatZ). Vyvratitelnou domněnku opuštění nemovitých věcí lze vyvrátit, případně lze prokázat, že vůbec nebyly splněny podmínky pro její nastoupení.⁸

- **Stát *nabývá „pouze“ knihovní vlastnictví (tzn. stává se vlastníkem zapsaným ve veřejném seznamu, nikoliv však absolutním právním pánem nad nemovitou věcí).***

Za velmi důležitá pokládám i slova Nejvyššího soudu, že „*chopí-li se stát i držby nemovitosti (tedy držby faktické, nikoliv jen knihovní), může vlastnické právo za splnění zákonných podmínek vydržet*“.⁹ Podle soudu tedy samotným nastoupením vyvratitelné domněnky opuštění nenabývá stát ani držbu vlastnického práva k nemovitostem s nedostatečně identifikovaným vlastníkem. Tento závěr je v souladu s předchozími judikaturními závěry Nejvyššího soudu,¹⁰ že pouhá knihovní držba (tzn. stav, kdy je někdo zapsán ve veřejném seznamu jako oprávněný, aniž by reálně vykonával obsah daného práva) není skutečnou držbou a nemůže vést k vydržení.

Aby stát mohl vydržet (k podobě vydržení srov. dále), musel by tedy nejprve nabýt skutečnou držbu. To – s jistým zjednodušením řečeno – znamená, že by musel začít (navenek zřetelným způsobem) vykonávat obsah vlastnického práva s vůlí vykonávat jej pro sebe, jako by mu náleželo.¹¹ Bude-li státu toliko svědčit vyvratitelná domněnka opuštění nemovitosti s nedostatečně identifikovaným vlastníkem (případně i ve spojení se zápisem v katastru nemovitostí), aniž by stát reálně (zjevně) vykonával alespoň některá dílčí oprávnění.

Aby stát mohl vydržet (k podobě vydržení srov. dále), musel by tedy nejprve nabýt skutečnou držbu. To – s jistým zjednodušením řečeno – znamená, že by musel začít (navenek zřetelným způsobem) vykonávat obsah vlastnického práva s vůlí vykonávat jej pro sebe, jako by mu náleželo.¹¹ Bude-li státu toliko svědčit vyvratitelná domněnka opuštění nemovitosti s nedostatečně identifikovaným vlastníkem (případně i ve spojení se zápisem v katastru nemovitostí), aniž by stát reálně (zjevně) vykonával alespoň některá dílčí oprávnění.

5 Srov. Nedostatečně identifikovaní vlastníci. In: *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* [online] [cit. 17. 11. 2025]. Dostupné z: <https://www.uzsvm.cz/nedostatecne-urcite-identifikovani-vlastnici>.

6 Srov. informaci o postupu ÚZSVM zaslouhou e-mailem notářům dne 24. 4. 2024, v níž mj. ÚZSVM prezentoval názor, že by neměla být zahajována řízení o pozůstalosti po nedostatečně identifikovaných vlastních, byl-li podnět podán až po 1. 1. 2024. K takovému řízením ÚZSVM dle svých slov neměl přihlížet.

7 Srov. Tégl, P., Melzer, F. K domněnce opuštění nemovitě věci dle § 1050 odst. 2 o. z. a jejím právním následkům. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 5, s. 26–29.

8 Jak blíže vysvětlují tvůrci podcastu *Judikatura*, op. cit. sub 2.

9 Ztučení písma autor.

10 Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3787/2012.

11 Pro držbu je obecně charakteristický skutkový výkon obsahu určitého práva, resp. možnost takového výkonu. – srov. např. Krčmář, J. *Právo občanské. II. Práva věcná*. Praha: Všeherd, 1928, s. 71.

nění vlastníka s vůlí vykonávat je pro sebe, nebude držitelem a nebude moci ani vydržet vlastnické právo k dané nemovitosti.¹²

• **Stát se stává tabulárním (knihovním) vlastníkem, kterému svědčí domněnka správnosti zápisu podle § 980 odst. 2 OZ.**

Pokud někdo bude tvrdit, že vlastníkem je on (eventuálně jeho právní předchůdci), bude nést břemeno tvrzení i důkazní břemeno.

2. DOPADY JUDIKATURY NEJVYŠŠÍHO SOUDU NA ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

Dle Nejvyššího soudu se tedy stát vlastníkem nemovitostí s nedostatečně identifikovaným vlastníkem nestal, a to ani k 2. 1. 2024, ani zápisem vlastnického práva státu do katastru nemovitostí. Ohledně nemovitých věcí, které mají, případně – pokud již katastrální úřad zapsal stát jako vlastníka – k 1. 1. 2024 měly zapsaného nedostatečně identifikovaného vlastníka, tedy stále lze zahajovat řízení o pozůstalosti. Podání návrhu/podnětu k zahájení řízení až po Novém roce 2024 tedy podle všeho nepředstavovalo a nepředstavuje žádný problém. Projednání nemovitostí s nedostatečně identifikovanými vlastníky je tedy možné (a nutné) i po 1. 1. 2024.

Tyto nemovitosti lze stále věcně projednávat (a daná řízení nelze automaticky zastavovat – samozřejmě pokud není naplněn některý ze zákonem stanovených předpokladů zastavení řízení, jako je skutečnost, že zůstavitel vůbec nebyl oním nedostatečně identifikovaným vlastníkem). Zápis vlastnického práva státu totiž (přinejmenším do – v tuto chvíli notně vzdáleného – roku 2044) nijak nevyklučuje dědické právo dědiců nedostatečně identifikovaných vlastníků ani jejich možnost reálně se (v konečném důsledku) dostat k předmětným

nemovitostem.^{13,14} Je třeba mít na paměti, že stát v tuto chvíli není vlastníkem a vyvratitelnou domněnku opuštění nemovitosti, od níž stát odvozuje zápis v katastru nemovitostí, lze vyvrátit.

K nemovitostem s nedostatečně identifikovaným vlastníkem je tudíž zjevně třeba přistoupit tak jako k jiným (dodatečně najevo vyšlým) aktivům pozůstalosti. Pro účely řízení o pozůstalosti bude tedy nadále rozhodný vlastnický stav ke dni smrti zůstavitele, nikoliv později nastoupivší vyvratitelná domněnka opuštění.

Je nicméně otázkou, zda katastrální úřady provedou vklad vlastnického práva ve prospěch právních nástupců nedostatečně identifikovaného vlastníka přímo na podkladě rozhodnutí o pozůstalosti po něm (přesněji řečeno od 1. 1. 2026 na podkladě výpisu z rozhodnutí o dědictví po něm), či zda bude třeba souhlasné prohlášení ÚZSVM a právních nástupců s náležitostmi vkladové listiny. Podle § 17 odst. 2 písm. c) KatZ v řízení o povolení vkladu na podkladě vkladové listiny, jež je veřejnou listinou, katastrální úřad zkoumá návaznost navrhovaného vkladu na dosavadní zápisy v katastru [s tím, že případná nenávaznost není na překážku, je-li tato logická mezera doplněna ve smyslu § 17 odst. 1 písm. g) KatZ].

Kdyby již byl stát tabulárním vlastníkem, tak by vklad vlastnického práva ve prospěch právních nástupců nedostatečně identifikovaného vlastníka logicky nenavazoval (a ani by nemohl navazovat) na dosavadní zápis. Nenávaznost zápisů je však logickým důsledkem výkladu § 65 odst. 9 KatZ, ve spojení s § 1045 odst. 2 a § 1050 odst. 2 OZ (nenávaznost je zkrátka inherentním důsledkem judikaturní interpretace právních předpisů). Katastrální úřady by tedy asi (vycházejíce z těchto skutečností) mohly provést vklad vlastnického práva ve prospěch právních nástupců nedostatečně identifikovaného vlastníka.

Je každopádně možné, že přístup k provedení vkladu ve prospěch právních nástupců nedostatečně identifikovaných vlastníků se bude mezi katastrálními úřady (případně i s ohledem na konkrétní územní pracoviště ÚZSVM) lišit. Tak či onak bude rozhodnutí o pozůstalosti s nedostatečně identifikovaným vlastníkem zřejmě klíčovým nástrojem pro vyvrácení opakovaně zmíněné domněnky dle § 1050 odst. 2 OZ.

3. BUDOUCÍ VÝHLED: VYDRŽENÍ STÁTEM A PŘEVOD NEMOVITOSTI STÁTEM

3.1. VYDRŽENÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA STÁTEM

Tégl s Melzerem¹⁵ ve svém příspěvku z roku 2021 uvedli, že stát může nemovité věci s nedostatečně identifikovaným vlastníkem vydržet řádně (tedy v desetileté vydržecí době). Ve svém předchozím příspěvku¹⁶ jsem nicméně uvedl, že stát může vydržet jen mimořádně (tedy ve dvacetileté vydržecí době), neboť mu chybí řádná držba (která se patrně musí zakládat na smlouvě) a také proto, že z právních předpisů nelyne, že by stát měl být *eo ipso* kvalifikovaným držitelem. V podcastu Judikatura Melzer¹⁷ upravil svůj před-

12 Melzer s Téglem naopak zřejmě zastávají názor, že stát nabývá držbu samotným nastoupením vyvratitelné domněnky opuštění věci: „Pokud ve skutečnosti vlastnické právo náleží jinému subjektu, bude se sice o státu mít za to, že je vlastníkem, avšak v případě následného vyvrácení domněnky opuštění vyjde najevo, že stát má (resp. celou dobu měl) pouze postavení držitele (zpravidla poctivého, řádného a pravého), který může vlastnické právo následně nabýt v důsledku vydržení.“ Viz Tégl, P., Melzer, F., op. cit. sub 7, s. 29 (ztučené písmo autor).

13 Situace je ostatně obdobná tomu, kdy by bylo prokázáno, že zůstavitel k datu smrti vlastnil určitou nemovitost, ale zápis vlastnického práva v katastru nemovitostí by byl nesprávný (neodpovídal by skutečnému právnímu stavu). To by také nebylo (samo o sobě) důvodem pro zastavení řízení či pro nějaký zcela specifický a neobvyklý postup.

14 Nemovitostmi s nedostatečně identifikovanými vlastníky mnohdy byly ideální spoluvlastnické podíly na pozemcích – ostatních plochách či orných půdách, o které ani dědicové nedostatečně identifikovaného vlastníka neměli zájem. V některých případech však šlo o (v dnešní době) vcelku hodnotné nemovitosti, včetně stavebních pozemků v hlavním městě Praze/podílů na nich.

15 Srov. Tégl, P., Melzer, F., op. cit. sub 7, s. 27.

16 Srov. Fischer, K., op. cit. sub 1, s. 5.

17 Srov. op. cit. sub 2.

chozí závěr (vycházejí rovněž z toho, že titul, který pro řádné vydržení vyžaduje OZ, není v tomto případě přítomný) a též dovodil, že stát může vydržet jen mimořádně. Není mi znám žádný relevantní zdroj, jenž by v tuto chvíli uváděl, že stát může vydržet řádně (tedy nejdříve k roku 2034).

Stát tedy bude moci vydržet vlastnické právo nejdříve k 2. 1. 2044. Do té doby budou moci právní nástupci nedostatečně identifikovaných vlastníků stále vyvracet domněnku vlastnického práva státu, a řízení o pozůstalosti po nedostatečně identifikovaných vlastnicích tak budou stále smysluplná, potřebná a nezbytná. Opakuji však, že klíčovým předpokladem vydržení je držba, a jak vyplývá z citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu, k tomu, aby stát vůbec mohl vydržet, je třeba, aby se chopil „i držby nemovitosti (tedy držby faktické, nikoliv jen knihovní)“. S ohledem na stávající judikaturní vývoj se tedy zdá, že ani datum 2. 1. 2044 nebude hranicí, s níž by byl automaticky u všech nemovitostí, u nichž se ani do 1. 1. 2044 nepodaří odstranit nedostatečně identifikovaného vlastníka, spojen přechod vlastnického práva na stát. V každém konkrétním případě bude totiž dle všeho nutné, aby stát vůbec měl skutečnou držbu a aby byly splněny i všechny ostatní podmínky mimořádného vydržení.

3.2. PŘEVOD VLASTNICKÉHO PRÁVA STÁTEM

Nejvyšší soud dále v citovaném rozhodnutí uvedl, že „v případě, že stát nemovitost úplatně převede na třetí osobu, uplatní se za podmínek uvedených v § 984 o. z. zásada materiální publicity“. Kdyby stát jako tabulární vlastník s jinou osobou (nabyvatelem) uzavřel úplatnou smlouvu (typicky kupní či směnnou), kterou by jí zcizil nemovitosti, jež předtím měly zapsaného nedostatečně identifikovaného vlastníka, mohla by se tedy tato osoba teoreticky dovolávat nabytí vlastnického práva na základě materiální publicity upravené v § 984 OZ.

K tomu pro úplnost dodávám, že Nejvyšší soud¹⁸ již opakovaně judikoval, že zásada, že neznalost práva neomlouvá, se nevztahuje na soudní rozhodnutí. Konkluze vrcholného orgánu soudní soustavy, že stát není skutečným (ale jen knihovním) vlastníkem, by tedy patrně nemohly vyloučit dobrou víru nabyvatele, poněvadž se od něj neočekává znalost judikatury. Kdyby však byl nabyvatel právně vzdělanou osobou či jiným profesionálem v oblasti práva či převodu nemovitostí, patrně by od něj v souladu s § 5 odst. 1 OZ bylo možné požadovat znalost judikatury Nejvyššího soudu, a proto by nebyl v dobré víře (a nabytí postupem dle § 984 OZ by bylo vyloučeno).¹⁹

Tato úvaha je však možná ryze hypotetická: je totiž otázkou, zda stát vůbec bude převádět nemovitosti s nedostatečně identifikovaným vlastníkem za situace, kdy dle judikatury (ještě) vůbec není vlastníkem. Takovýto převod by dle mého soudu patrně nevyhověl (relativně striktním) požadavkům na nakládání se státním majetkem plynoucím z veřejnoprávních předpisů.²⁰

Nelze navíc opomenout, že kdyby stát úplatně převedl nemovitost třetí osobě, měl by (i kdybychom připustili, že je poctivým držitelem) dle § 3001 odst. 1 OZ povinnost vydat nedostatečně identifikovanému vlastníkov²¹ (případně jeho právním nástupcům) úplatu přijatou od nabyvatele věci (což dle mě dokládá, že ani kdyby vlastnické právo k nemovitosti s nedostatečně identifikovaným vlastníkem nabyta dobrověrná třetí osoba, nebylo by rozhodnutí o pozůstalosti po nedostatečně identifikovaném vlastníkov²¹ zcela bezvýznamné). Nezdá se tedy příliš rozumné, aby stát dané nemovitosti převáděl (byť nelze vyloučit, že za určitých okolností a zejména ve vzdálenějším časovém horizontu bude tento převod smysluplný).

ZÁVĚR

V příspěvku jsem se zabýval závěry a důsledky nedávného rozhodnutí Nejvyššího soudu, které značně osvětlilo dosud nevyjasněnou problematiku přechodu vlastnického práva nedostatečně identifikovaných vlastníků. Nejvyšší soud především uzavřel, že na základě § 65 odst. 9 KatZ se stát nestal skutečným vlastníkem, ale jen zapsaným (knihovním) vlastníkem nemovitostí s nedostatečně identifikovaným vlastníkem. Od 2. 1. 2024 tedy nastoupila **vyvratitelná** domněnka opuštění předmětných nemovitostí (kterou mohou právní nástupci nedostatečně identifikovaných vlastníků vyvrátit).

Řízení o pozůstalosti po nedostatečně identifikovaných vlastnicích proto nepostrádají smysl, ani byla-li zahájena až po 1. 1. 2024 – právní nástupci nedostatečně identifikovaných vlastníků mohou stále reálně nabytí vlastnické právo k předmětným nemovitostem.

V příspěvku jsem se dále dotkl otázky, zda stát vůbec nabytí na základě nastoupení vyvratitelné domněnky držbu vlastnického práva k nemovitostem (z rozhodnutí Nejvyššího soudu plyne, že nikoliv). V neposlední řadě jsem mj. řešil, jakým způsobem a kdy případně stát vlastnické právo vydrží, a uzavřel jsem, že teorie se v tuto chvíli dle všeho přiklonila k mimořádnému vydržení, k němuž může dojít nejdříve v roce 2044 (budou-li splněny všechny podmínky vydržení). ■

18 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3000/2008, uvádějící, že „zásada, že neznalost zákonů neomlouvá, se (...) nevztahuje na judikaturu“; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 22 Cdo 5823/2017.

19 K tomu blíže srov. Dvořák, J., Tomšová, A., Zvára, M. in Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek III (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 98.

20 Srov. např. zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Tyto předpisy se dle mého soudu užijí i na věci, jejichž je stát tabulárním vlastníkem/k nimž drží vlastnické právo.

21 K tomu blíže srov. Petrov, J. § 996. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 13, 25 /in právní informační systém Beck-online, cit. 17. 11. 2025).

Znepřístupnění evidence skutečných majitelů veřejnosti

V průběhu listopadu 2025 bylo možné zaznamenat zprávy o změnách v přístupu do evidence skutečných majitelů navazujících na četnou judikaturu českých soudů. Tento příspěvek přibližuje otázky řešené v předmětných rozhodnutích, hlavní závěry soudů a přehled nejdůležitějších praktických důsledků, které jsou v současnosti známy.

JUDr. Petr Klika, LL.M.

Otázka šíře přístupu do evidence skutečných majitelů není nová a svůj původ má v judikatuře Soudního dvora Evropské unie. Klíčový je jeho rozsudek ze dne 22. 11. 2022 týkající se spojených věcí C-37/20 a C-601/20 (běžně citovaný jako *WM a Sovim SA vs. Lucemburské obchodní rejstříky*). V něm Soudní dvůr EU prohlásil za neplatnou část ustanovení tzv. 5. AML směrnice,¹ dle které mají členské státy povinnost zajistit přístup široké veřejnosti k informacím o skutečných

majitelích obchodních společností a jiných právnických osob zapsaných v rejstřících na jejich území. Nutné je poznamenat, že míra otevřenosti evidencí skutečných majitelů v členských státech se v průběhu času různila, přičemž např. přístup k evidenci v sousedním Německu byl tradičně omezenější než v České republice.

V předmětném rozhodnutí se Soudní dvůr EU zabýval právem na respektování soukromého života a ochranu osobních údajů ve smyslu čl. 7 a 8 Listiny základních práv Evropské unie, přičemž v rámci řešení kolize obecného zájmu na informovanosti a transparentnosti s ochranou soukromí nepřítakal závěru, že by zásahy do soukromí spočívající v přístupu široké veřejnosti k údajům o skutečných majitelích byly omezeny toliko na míru nezbytně nutnou pro dosažení sledovaných účelů, a tím pádem byly zcela legitimní.

¹ Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

Česká judikatura na rozhodnutí Soudního dvora EU navazuje jak na úseku správního, tak i civilního soudnictví a řeší rozličné otázky spojené s povinností evidování skutečných majitelů. V průběhu roku prošla postupným vývojem a vedla k výrazné změně v pojetí evidence skutečných majitelů.

První ze známých rozhodnutí bylo publikováno v březnu roku 2025. Nejvyšší správní soud vydal 12. 3. 2025 rozsudek čj. 4 As 219/2024-96, který se vypořádává s otázkou založení odpovědnosti za přešůpek dle zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů (ZESM), spočívající v nezajištění zápisu skutečného majitele. Dle názoru vysloveného v tomto rozhodnutí bylo sice možné považovat nezapsání údajů o skutečných majitelů za protiprávní, zároveň však z důvodu rozporu s primárním právem Evropské unie nebyla naplněna společenská škodlivost, a posuzované opomenutí povinnosti zajistit zápis tak nemohlo být považováno za přešůpek.

Následující rozhodnutí se zabývalo specifitějším kontextem, a to úpravou zadávání veřejných zakázek, kdy příslušné ustanovení zákona o jejich zadávání ukládalo povinnost vyloučit dodavatele bez zapsaného skutečného majitele (nejednalo-li se o subjekt nepodléhající evidenční povinnosti). I zde byly důsledky nesplněné evidenční povinnosti relativizovány v důsledku nesouladu pojetí české evidence se závěry evropské judikatury, když rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 9. 2025 sp. zn. 1 Afs 193/2024-34, bylo vyloženo, že není možné požadovat, aby zadavatel vybraného dodavatele kvůli zápisu skutečného majitele vyloučil z výběrového řízení.²

Vedle předestřené judikatury Nejvyššího správního soudu přinesl vodítka také Nejvyšší soud, který se věnoval dalším konsekvencím evidování či neevidování skutečných majitelů. První z projednávaných otázek se týkala aplikace institutu nesrovnalosti ve smyslu § 2 písm. l) ZESM.

Vzhledem k tomu, že v České republice nebyla v rozhodném období úprava odpovídající požadavkům evropské judikatury na ochranu soukromí, vyslovuje Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 25. 8. 2025, sp. zn. 27 Cdo 1368/2024, závěr, dle kterého nelze za nesrovnalost považovat situaci, kdy nejsou ve veřejnosti přístupné evidenci skutečných majitelů zapsány žádné údaje.

Další z rozhodnutí přináší pohled na ryze soukromoprávní otázky spojené s evidencí skutečných majitelů. Je jím usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2025, sp. zn. 27 Cdo 1548/2024, v němž je novou optikou nahlíženo na důsledky nezapsaného skutečného majitele v podobě sistace hlasovacích práv. Nejvyšší soud zde uzavírá, že

i když dotčená společnost nepodá návrh na zápis skutečného majitele bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodných skutečností, není možné aplikovat pozastavení hlasovacích práv skutečného majitele ve smyslu § 54 odst. 1 ZESM.

Sérii judikatury k tomuto tématu pak uzavírá usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2025, sp. zn. 27 Cdo 2284/2024, které je věnováno žádosti o znepřístupnění údajů dle § 32 ZESM u skutečného majitele, který nedisponuje plnou svéprávností. V daném případě Nejvyšší soud uzavřel, že soud návrhu vyhověl bez ohledu na naplnění podmínek § 32 ZESM, neboť pouze tímto způsobem může být zajištěno, aby k evidovaným údajům neměla přístup široká veřejnost, a nedocházelo tak k zásahu do základních práv skutečných majitelů dle výše uvedených ustanovení evropského práva.

Citovaná rozhodnutí ve svém důsledku vedou k faktickému stavu, kdy nedochází k průběžnému řešení nastalých nesrovnalostí v evidenci a nejsou spouštěny veřejnoprávní či soukromoprávní sankční mechanismy. Protože tento stav představuje problém z hlediska samotného účelu i reálné funkčnosti evidence, bylo rozhodnuto o znepřístupnění v ní obsažených údajů, a to s účinností k 17. 12. 2025. V souvislosti se znepřístupněním evidence byl vydán informační materiál Ministerstva spravedlnosti. Ten je v době zpracování tohoto příspěvku dostupný v úvodní části veřejného webového rozhraní evidence.

S ohledem na význam evidence jakožto jednoho z nástrojů pro uplatňování režimu předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nedochází k jejímu absolutnímu znepřístupnění; zavedeno je několik výjimek. Primárně bude nadále k dispozici vlastní výpis evidující osoby, a to po přihlášení prostřednictvím její datové schránky.

Přístup bude na základě individuální žádosti zachován také převážně většině povinných osob ve smyslu zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Vedle toho bude přístup zachován orgánům veřejné moci a dále zadavatelům veřejných zakázek odlišným od orgánů veřejné moci. Pro tyto oprávněné subjekty se zavádí označení privilegovaný uživatel.

Otázka střetu zájmu na informovanosti a transparentnosti s ochranou zájmů jednotlivců v pozici zapisovaných skutečných majitelů je komplexní a její řešení obnáší důsledky v rovině správního, občanského i obchodního práva. V kontextu praxe reagující na prohlubování evropské integrace a zpřísňující se legislativu na úseku prevence legalizace výnosů z trestné činnosti se však požadavky na znepřístupnění evidencí skutečných majitelů jeví do jisté míry jako opatření, které zásadním způsobem brání dosažení sledovaných účelů jednou zřízené evidence, přičemž protíváha představovaná ochranou soukromí evidovaných osob nemusí paušálně převládat. ■

JUDr. Petr Klika, LL.M.,

■ mezinárodní vztahy, Kancelář NK ČR

2 Konkrétněji se jednalo o použití § 122 odst. 4 (zjišťování skutečného majitele dodavatele) a odst. 7 (vyloučení vybraného dodavatele) zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění účinném mezi 1. 6. 2021 a 15. 7. 2023.

Uplatnění práva na povinný díl, uspokojení nároku, dohoda o odbytném a otázky související

JUDr. Miloslav Jindřich

I. NĚKOLIK ÚVODNÍCH POZNÁMEK K PRÁVU NA POVINNÝ DÍL

1. POVAHA PRÁVA NA POVINNÝ DÍL A NEPOMINUTELNÝ DĚDIC

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“), na rozdíl od dvou občanských zákoníků předchozích, stejně jako obecný zákoník občanský ze dne 1. 6. 1811 císařský patent č. 946 Sb. z. s. (dále jen „OZO“) pro děti zůstavitele a jejich potomky, jakožto privilegované zůstavitelovy příbuzné, již dědění proti vůli zůstavitele nezaručuje. Jejich úplné vyloučení z určité participace na pozůstalosti je však předpokládáno jen výjimečně. V § 1642 ObčZ,¹ stejně jako v OZO, se podává, že takovému příbuznému, kterého nazývá **nepominutelným dědicem**, „*náleží z pozůstalosti povinný díl*“, jehož výše je určením v § 1643 odst. 2 odvozena z dědického podílu, který by jinak nepominutelnému dědici náležel. I když pomíneme pochybnost ohledně používání pojmu „*pozůstalost*“ přejatého z OZO, když podle současné právní úpravy neznající pozůstalost ležící jde ve smyslu § 1475 odst. 3 ve skutečnosti o dědictví, jakožto již majetek dědiců v režimu § 1236 nabytý smrtí zůstavitele,² i tak jde o nepřesnost, stanoví-li se, že povinný díl náleží nepominutelnému dědici **z pozůstalosti**, tedy původně z majetku zůstavitele. Podle § 1654 odst. 1 „*Nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž právo na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu*“, přičemž se v § 1654 odst. 2 se umožňuje dohodou i jiné vyrovnání než plněním peněžitým. Při uplatnění práva na povinný díl má tak nepo-

minutelný dědic nárok právě jen na peněžní částku ve výši rovnající se hodnotě povinného dílu (dále též jen „peněžní částka“). Nemá nárok na nic z pozůstalosti, resp. na žádnou věc původně ve vlastnictví zůstavitele, a to ani na hotové peníze jím případně zanechané. Peněžitou pohledávku má vůči dědici, který je přitom dlužníkem původním, nikoli z titulu právního nástupce zůstavitele.

Předchozí dva občanské zákoníky pojmenovávaly nepominutelným dědicem důvodně takovou kvalifikovanou osobu, která, i když byla zůstavitelem opominuta, nebyla-li vyděděna, byla dědicem, neboť měla právo dědit, byť jen nepominutelný dědický podíl jakožto stanovenou část dědického podílu. Závěť zůstavitele takové právo nepominutelného dědice porušující byla v této části neplatná. Za současné právní úpravy se však označení nepominutelný dědic nezdá případné, neboť bude-li taková osoba opominuta nebo sice bez zákonného důvodu ale jinak řádně vyděděna, nemá žádné dědické právo. Má právo jen na povinný díl, definovaný v § 1654 odst. 1, který se **nedědí**, nemá-li podobu nezátíženého dědického podílu umožněnou v § 1644 odst. 1. Pak ale není taková osoba opominuta a je dědicem.

Ustanovení § 1643 odst. 1 stanoví, že nepominutelným dědicem je každé dítě zůstavitele, případně každý potomek dítěte nastupující místo něj (dále též jen „potomek zůstavitele“), a takovému potomkovi se v § 1642 zaručuje povinný díl. Jeví se tak, že označení nepominutelný dědic je v zásadě legislativní zkratkou pro potomky zůstavitele. Právo na povinný díl má totiž potomek zůstavitele již za života zůstavitele, čemuž svědčí i to, že se ho může podle § 1484 zřeknout zřeknutím se dědického práva nebo i samostatně. Nikoli však smlouvou s potenciálním dědicem, který má povinný díl v budoucnu případně vyrovnat. Zříká se smlouvou se zůstavitelem, v důsledku jehož právního jednání a smrti by jinak měl právo povinný díl požadovat. Nicméně v jiných ustanoveních, jako např. § 1655 odst. 2, občanský zákoník používá označení nepominutelný dědic pro potomka zůstavitele, který je již **oprávněn povinný díl nebo jeho doplnění požadovat**, byť třeba jde o potomka, který právo na něj ještě neuplatnil.³ Jde tedy o potomka, který se nezřekl práva na povinný díl a byl zůstavitelem opominut zcela nebo zčásti, anebo byl řádně vyděděn bez zákonného důvodu pro vyloučení z práva na povinný díl. V tomto případě i při neunesení důkazního břemene dědicem ohledně důvodu jím tvrzeném, který byl zůstavitelem v jeho pořízení uveden, neboť břemeno tvrzení a břemeno důkazní o tom, že potomek zůstavitele byl vyděděn právem, nese vždy dědic.⁴

1 Vzhledem k tomu, že dále v textu se uvádějí v naprosté většině odkazy na zákonný text nyní platného občanského zákoníku, označení jeho zde dále uváděných paragrafů neobsahuje údaj o tom, že jde o paragraf tohoto zákona.

2 K tomu autor tohoto článku více in Jindřich, M. Zcizení věci před skončením řízení o pozůstalosti podle § 1680 ObčZ a otázky související. *Ad Notam*, 2025, č. 1, s. 3.

3 Nejvyšší soud Československé republiky Rv II 488/43 (Vážný 18787): „... Od oprávnění požadovati povinný díl jest rozeznávati nárok na povinný díl, jenž vzniká teprve tou skutečností, že jej nepominutelný dědic uplatnil.“

4 Z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2024, sp. zn. 24 Cdo 2633/2024: „*Břemeno tvrzení a břemeno důkazní o tom, že nepominutelný dědic byl zůstavitelem vyděděn právem, totiž nese žalovaný zůstavitelův dědic, a to nejen ohledně důvodu*

Potomek je oprávněn požadovat dorovnání povinného dílu i v případě, pořídil-li zůstavitel jen o části pozůstalosti a potomkovi se při dědění podle zákonné posloupnosti zbytku pozůstalosti dostává dědického podílu nedosahujícího výše hodnoty povinného dílu, a to případně i s částí pozůstalosti, kterou byl povolán dědit zůstavitelem.

Nehledě na to, o jakou dědickou posloupnost se jedná, bude mít právo požadovat povinný díl, tedy peněžní částku v jeho hodnotě, také **jen z jeho vůle**, odmítne-li dědictví s výhradou povinného dílu, což je možné i při dědění intestátním, případně prohlásí-li, že nechce odkaz, nebereme-li v úvahu úpravu v § 1644 odst. 3 o nuceném výběru mezi povinným dílem a tím, co se mu zůstavuje s omezením, která se jeví jako nadbytečná právě v důsledku možnosti odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Je vhodné zde zmínit, že odmítnutí dědictví s touto výhradou je institutem nedůvodným a nesystémovým, působícím výkladové problémy, zvláště při dědění intestátním.⁵ V § 1623 o prohlášení nepominutelného dědice o tom, že nechce odkaz, sice možnost výhrady povinného dílu chybí, nicméně lze mít za to, že k zachování práva na povinný díl této výhrady není třeba, a proto je zbytečné ji dovozovat pomocí analogie.⁶ Na rozdíl od zřeknutí se dědického práva, ohledně odmítnutí dědictví, neznámo proč, není normováno základní pravidlo o tom, že odmítnutím dědictví ztrácí potomek zůstavitele i právo na povinný díl. Tento nutný důsledek je pak dovozen právě jen z možnosti dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu. Není-li tedy o výhradě povinného dílu v § 1623 ničeho, nelze dovodit, že důsledkem toho, že potomek zůstavitele prohlásí, že odkaz nechce, je i to, že ztrácí právo na povinný díl. V tomto případě ve smyslu § 1660 jen nenabude odkaz, a tak se, při trvajícím právu na povinný díl, při výpočtu povinného dílu podle § 1655 hodnota odkazu nepřipočte k hodnotě pozůstalosti.

Právo na povinný díl, tedy podle § 1654 odst. 1 právo na peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu, nepominutelnému dědici nenáleží, je-li podle § 1644 odst. 1 povolán zůstavitelem k dědění nezatíženého dědického podílu, jehož hodnota dosahuje alespoň hodnoty povinného dílu. Nicméně i dědění takto omezeného dědického podílu lze odmítnout s výhradou povinného dílu, přičemž se má pak dostat odmítnuvšímu potomkovi zůstavitele povinného dílu v podobě peněžní, není-li dohody o jiném plnění. Z tohoto pohledu **právo na povinný díl**, které je definováno jako právo na peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu, má **přednost před děděním** povinného dílu v umožněné podobě dědického podílu odpovídajícího jeho hodnotě, neboť proti vůli potomka zůstavitele nemůže být dědickým podílem na pozůstalosti jeho nárok na povinný díl uspokojen. Obdobně je tomu, když zůstavitel naplní právo na povinný díl, pamatuje-li na potomka při dědění podle závěti nebo při dědění smluveném jen odkazem v hodnotě alespoň rovnající se hodnotě povinného dílu a ten prohlásí, že odkaz nechce.

JUDr. Miloslav Jindřich

- čestný viceprezident NK ČR
- emeritní notář
- v letech 2002 až 2021 člen Legislativní rady vlády

2. HODNOTA POVINNÉHO DÍLU A ÚČAST NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE V ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

2.1. HODNOTA POVINNÉHO DÍLU

2.1.1. Zjištění a určení hodnoty povinného dílu

Právo na povinný díl sice není právem na pozůstalost, ale jak již bylo uvedeno, hodnota povinného dílu se od pozůstalosti odvíjí. V důsledku toho, má-li být stanovena tato hodnota, předepisují se i z tohoto důvodu zvláštní pravidla postupu soudu v řízení o pozůstalosti pro zjištění, co a v jaké hodnotě do pozůstalosti náleží, a také se v § 1645, § 1655 odst. 1 a v § 1656 větě první, případně větě druhé, stanoví, jak má být hodnota povinného dílu vypočtena. Z těchto ustanovení plyne, že při výpočtu se vychází ze stavu v době smrti zůstavitele, nejde-li o případ uvedený v § 1656 větě druhé.

Občanský zákoník výslovně nepředepisuje, **kdo a kdy hodnotu povinného dílu** určeným výpočtem stanoví. Základním předpokladem pro stanovení hodnoty povinného dílu je, aby bylo právo na povinný díl uplatněno.

Je-li právo na povinný díl uplatněno v občanskoprávním řízení žalobou na zaplacení peněžní částky v hodnotě povinného dílu, je hodnota stanovena rozsudkem soudu výší peněžní částky, kterou jako povinnost dědice soud ukládá zaplatit, nebo v rámci smíru schváleného usnesením soudu, není-li ovšem smíru dosaženo ujednáním o jiném plnění namísto povinného dílu, které je obdobné odbytnému. **Má-li být právo na povinný díl vypořádáno v řízení o pozůstalosti**, nabízí se, že hodnota je stanovena tehdy, kdy soud rozhodne podle § 180 ZŘS.⁷ Hodnota povinného dílu sice z obvyklé ceny pozůstalosti, resp. z její čisté hodnoty, vychází, avšak taková hodnota je jen základem pro určení předepsaným až následným výpočtem zohledňujícím případně i započtení na povinný díl, nehledě na problematic-

uvedeného v prohlášení zůstavitele o vydědění, ale i o jiných důvodech způsobily mít za následek vydědění nepominutelného dědice, které zůstavitel v prohlášení o vydědění neuvedl“; obdobně § 771 OZO. Autor tohoto článku in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 1475–1720. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 1188 a 1189 vzhledem ke znění § 1648 zastával názor, že v případě, když zůstavitel uvede zákonný důvod pro vydědění, důkazní břemeno ohledně jeho existence leží na nepominutelném dědici, nicméně v úvaze de lege ferenda s odůvodněním doporučoval změnou zákona přenos důkazního břemene i v tomto případě na dědice, k čemuž později dospěl Nejvyšší soud jen výkladem stávající úpravy.

5 K tomu více autor tohoto článku in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 1475–1720. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 170–176; Horák, O. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. Ad Notam, 2017, č. 4, s. 23; Plašil, F. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. Ad Notam, 2017, č. 3, s. 18.

6 Tak např. Drachovský, O. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 1025.

7 Drachovský, O. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 1050.

kou úpravu v § 1656 větě druhé a třetí. Z těchto důvodů nutno mít za to, že k určení hodnoty povinného dílu dochází i v tomto řízení až rozhodnutím soudu o vypořádání povinného dílu podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS. Je-li vypořádáván povinný díl dohodou, hodnota povinného dílu je stanovena jejím uzavřením.

Je vhodné poznamenat, že oprávněnému nepominutelnému dědici po uplatnění práva na povinný díl nárok na povinný díl nevznikne, jestliže to, co se započte na povinný díl podle § 1660 a 1661, dosahuje alespoň hodnoty povinného dílu vypočtené podle § 1645, 1655 a 1656 věty první, případně i věty druhé, se zohledněním započtení připočtením k čisté ceně pozůstalosti toho, co se na povinný díl započítává. Nebo se jeho nárok na povinný díl v důsledku započtení zkracuje, je-li hodnota toho, co se započte, menší než takto vypočtená hodnota povinného dílu.

2.1.2. Má být do hodnoty povinného dílu začleněn i podíl nepominutelného dědice na zisku a ztrátě pozůstalosti?

Je třeba uvést, že otázka zjišťování, výpočtu a určení hodnoty povinného dílu se zde zmiňuje jen v souvislosti s níže, v bodu 2.2., zdůrazněnou vazbou účasti oprávněného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti právě na takové zjišťování, a proto se neuvádí výklad stanovených pravidel pro výpočet hodnoty povinného dílu. Nicméně je vhodné v této souvislosti se zde vyjádřit k **účasti nepominutelného dědice na zisku a ztrátě pozůstalosti** normované v § 1656 větě druhé a třetí.

Především je třeba konstatovat, že úprava je v rozporu se současným pojetím dědického práva. Jde zvláště o **rozpor s principem nabývání dědictví ex lege v zásadě ke dni smrti zůstavitele**. V zásadě se přejímá pojetí v § 786 větě druhé OZO, podle kterého „Až do skutečného přidělení jest považovati pozůstalost co do zisku a ztráty za statek poměrně společný hlavním a nepominutelným dědicům.“ Ustanovení OZO zřetelně vychází z povahy ležící pozůstalosti jako souboru práv a povinností bez subjektu, která byla nabývána dědici až jejím příkázáním soudem. Náleží-li však nyní majetek původně zůstavitele jeho smrtí dědicům, i když zatím v režimu § 1236, následující zisk a ztráta mají jít vždy jen za nimi se všemi důsledky. Není proto důvodné ani žádoucí, aby změny po smrti zůstavitele na majetku již dědiců měly vliv na hodnotu povinného dílu nepominutelného dědice, když povinný díl není svou povahou podílem na pozůstalosti. Ostatně i bez ohledu na výše uvedený rozpor, jeví se zvláštní, že ten, kdo se nijak **nepodílí a ani nemůže podílet na správě majetku dědiců**, se má podílet na jeho zhodnocení nebo znehodnocení, když jeho **úcast na zisku a ztrátě není omezena** v tom smyslu, že by přicházela v úvahu, jen šlo-li by o změnu hodnoty pozůstalosti, o kterou se nezasloužili nebo v případě ztráty ji nezpůsobili dědici, případně správce pozůstalosti jednající ve smyslu § 1400 odst. 2 za ně.

Nehledě na otázku, zda vzhledem k výše uvedenému zásadnímu rozporu je úpravu vůbec možno aplikovat, je třeba

uvést, že je použitelná jen velmi obtížně. Mělo-li by dojít k **začlenění poměrného podílu na zisku nebo ztrátě do hodnoty povinného dílu**, je problematické samotné určení celkové hodnoty povinného dílu. Předně se neuvádí, zda a jak se právo účasti na zisku a ztrátě zohledňuje při jejím výpočtu. Zda se po vyúčtování podle § 1656 věty třetí zisk nastalý do určení hodnoty povinného dílu přičítá k čisté hodnotě pozůstalosti zjištěné ke dni smrti zůstavitele a ztráta odečítá. Nebo zda má dojít k dalšímu ocenění pozůstalosti zohledňujícímu zisk a ztrátu po tuto dobu a tato cena po odečtení dluhů má být základem pro výpočet hodnoty povinného dílu, což se jeví pravděpodobnější. Při rozhodování o vypořádání povinného dílu v řízení o pozůstalosti by šlo o další zjištění ceny, vedle zjištění již provedeného z důvodu rozhodování podle § 180 ZŘS ke dni smrti zůstavitele. Takové další zjišťování zvyšuje náklady, neboť nejde jen o změny např. v hodnotě cenných papírů nebo v důsledku navýšení o úroky, ale i o zhodnocení nebo znehodnocení věcí. Je navíc obtížné, neboť musí být provedeno předem ke dni, o kterém se předpokládá, že k němu k určení hodnoty povinného dílu dojde. Tím dnem bude, jak bylo uvedeno v bodu 2.1.1., den uzavření dohody nebo vydání rozhodnutí soudu o vypořádání povinného dílu, přičemž půjde-li o rozhodnutí soudu, půjde o rozhodnutí, kterým se řízení končí. Předpoklad rozhodného dne však bude nejistý, neboť může být i posouván, např. při odročování jednání, kterého může být i vícero.

Při pomnutí toho, že jde o zcela nesystémový institut, vzhledem k zásadní vazbě práva na povinný díl na princip nabývání dědictví smrtí zůstavitele, k povaze účasti na zisku a ztrátě pozůstalosti a i k samotnému textu ustanovení částečně odlišnému od znění § 786 věty druhé OZO, lze snad, i když s pochybnostmi, nabídnout jeho výklad v tom smyslu, že jde o **samostatné právo, případně povinnost oprávněného nepominutelného dědice, neoddělitelné spojené s právem na povinný díl, resp. s nárokem na něj**. V důsledku toho, že se stanoví, že nepominutelný dědic se účastní na zisku a ztrátě **do určení povinného dílu**, je tato automatická, zákonná účast podmíněna uplatněním práva na povinný díl, neboť hodnota povinného dílu je určována, jen jestliže k uplatnění dojde. Šlo by o samostatnou pohledávku, případně o dluh nepominutelného dědice vůči dědici vedle pohledávky z titulu uplatnění práva na povinný díl. V takovém případě by se účast na zisku a ztrátě na hodnotě povinného dílu neprojevila. Základem pro výpočet hodnoty povinného dílu i v tomto případě by byla obvyklá cena, resp. čistá hodnota pozůstalosti, a nikoli hodnota pozůstalosti po zhodnocení, případně po znehodnocení nebo odečtení jiné ztráty za období od smrti zůstavitele do dne určení hodnoty povinného dílu. Výše pohledávky nebo dluhu z důvodu účasti na zisku a ztrátě by vycházela z **poměrného vyúčtování** podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti, na které má podle § 1656 věty třetí právo ten, „kdo má právo na povinný díl“. Právo na vyúčtování má tak oprávněný nepominutelný dědic ještě před případným uplatněním práva na povinný díl, což je důležité z hlediska jeho rozhodování, zda právo na povinný díl uplatní, tím nastane i jeho účast na zisku a ztrátě. Vzhledem k tomu, že k určení hodnoty povinného

dílu, resp. ke stanovení povinnosti povinný díl uhradit zaplacením, nejde-li o jeho vypořádání dohodou třeba i mimo řízení o pozůstalosti, dojde až rozhodnutím pozůstalostního nebo obecného soudu, k **vypořádání podílu na účasti na zisku a ztrátě** by pravidelně docházelo až po skončení řízení o pozůstalosti. Měl-li by mít vedle práva na povinný díl právo, případně povinnost plynoucí z účasti na zisku nebo ztrátě, ten, kdo má právo na povinný díl, tak až takovým rozhodnutím soudu by totiž bylo najisto postaveno, kdo určující právo na povinný díl má.

Při případném přijetí tohoto názoru, stojícího na tom, že z účasti na zisku nebo ztrátě pozůstalosti plynou nepominutelnému dědici samostatná práva a povinnosti **vedle** práva na povinný díl, by bylo nutno dovodit, že vypořádání podílu na účasti na zisku a ztrátě v řízení o pozůstalosti by nebylo možné, jestliže to občanský zákoník nepředpokládá a zákon o zvláštních řízeních soudních umožňuje vypořádání jen povinného dílu.

2.2. ÚČAST NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE V ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

V důsledku toho, že pro určení hodnoty povinného dílu je rozhodující cena pozůstalosti, občanský zákoník nepominutelnému dědici umožňuje účast při zajišťování pozůstalosti a zjišťování její ceny. Stanoví totiž jeho účast při soupisu pozůstalosti, neohrozí-li to vážně včasně jeho provedení (§ 1684 odst. 2 písm. c)), přičemž nerozlišuje, z jakého zákonného důvodu se má soupis konat, a také účast při odhadu obvyklé ceny věci do ní náležejících (§ 1655 odst. 2). Předznamenává tak jeho omezené účastenství v řízení o pozůstalosti, ve kterém k takovému zajišťování a zjišťování dochází. Zákon o zvláštních řízeních soudních v § 113 uvedenou účast upřesňuje a **rozsahuje**, když ji stanoví při soupisu pozůstalosti vždy a ohledně její ceny vůbec, tedy nejen při odhadu pozůstalosti, ale při rozhodování podle § 180 ZŘS o její obecné ceně, výši dluhů a její čisté hodnotě, z čehož plyne i jeho účast při zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti podle § 172 a 173 ZŘS i jinak než soupisem pozůstalosti. K uvedené účasti nepominutelného dědice postačí, je-li takový potomek zůstavitele z důvodů konstatovaných v bodu 1. **oprávněn požadovat povinný díl** nebo jeho doplnění (dále jen „oprávněný nepominutelný dědic“), **aniž by již musel právo na povinný díl nebo na jeho doplnění** (dále též jen „právo na povinný díl“) **uplatnit**.^{8,9} Tento výklad se zdá přirozený, neboť pro to, aby oprávněný nepominutelný dědic právo na povinný díl uplatnil řádně, případně pro jeho rozhodnutí, zda ho vůbec uplatní nebo zda ho uplatní v rámci nebo mimo řízení o pozůstalosti, bude jistě podstatná znalost čisté hodnoty pozůstalosti, která je pro určení výše jeho nároku určující.

Vzniká však otázka, zda soupis pozůstalosti, který by měl být nařízen podle § 1685 odst. 1 pouze z důvodu potřeby pro výpočet povinného dílu, má soud nařídit jen až po uplatnění práva na povinný díl. Samozřejmě, dokud nebude uplatněno právo, nebude třeba, aby soud provedl výpočet povinného dílu, neboť nebude přicházet v úvahu vypořádání

povinného dílu jeho rozhodnutím. Oprávněný nepominutelný dědic pro své rozhodnutí, jak bude postupovat, by však měl mít již před uplatněním svého práva vůči dědicům možnost zjistit svým výpočtem podle předepsaných pravidel hodnotu povinného dílu vycházejícího z obvyklé ceny pozůstalosti určené rozhodnutím podle § 180 ZŘS na podkladě seznamu aktiv pozůstalosti zjištěných podle § 172 ZŘS z jejího soupisu, nikoli jen na podkladě údajů dědiců. Z tohoto důvodu je-li oprávněný nepominutelný dědic účastníkem řízení o pozůstalosti, jde-li v něm o určení obvyklé ceny pozůstalosti, měl by být soupis pozůstalosti z důvodu potřeby výpočtu hodnoty povinného dílu vždy podkladem pro určení obvyklé ceny pozůstalosti. Je samozřejmé, že soupis proveden nebude, schválí-li soud před jeho nařízením dohodu nepominutelného dědice a dědiců o odbytném. Ostatně jejím schválením účast nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti skončí, neboť jeho právo na povinný díl zanikne. Nedojde-li k uplatnění práva ani po určení obecné a čisté hodnoty pozůstalosti, účast oprávněného nepominutelného dědice umožněná z výše uvedených důvodů v řízení skončí právní mocí rozhodnutí podle § 180 ZŘS.

Jestliže oprávněný nepominutelný dědic právo na povinný díl, které bude nesporné, v řízení o pozůstalosti **uplatní**, v důsledku toho, že zákon o zvláštních řízeních soudních v takovém případě v tomto řízení stanoví možnost „*vypořádání povinného dílu pro nepominutelného dědice*“, nutně se v § 113 ZŘS jeho účast v řízení o pozůstalosti rozšiřuje o účast při případném vypořádání. Zanikla-li předtím, tak se uplatněním práva na povinný díl obnoví.

Je samozřejmé, že k popsané účasti oprávněného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti nedojde, případně účast zanikne nebo se neobnoví, zanikne-li jeho právo na povinný díl. Např. schválením dohody o odbytném soudem nebo tím, že se práva na povinný díl vzdá, resp. ujedná s dědici zánik jejich povinnosti jeho právo vyrovnat.

Není-li v řízení o pozůstalosti zákonem připuštěno řešení případného sporu o právo na povinný díl, **účast v řízení o pozůstalosti má jen ten, jehož právo na povinný díl sporné není**. Nikoli i ten, jehož tvrzené právo požadovat povinný díl je v nevyřešeném sporu popíráno.¹⁰ Nemůže-li soud v řízení o pozůstalosti přezkoumat právo na povinný díl, účast toho, kdo tvrdí, že sporné právo má, nelze založit jen na takové možnosti, i když lze předpokládat, že je právo tvrzené po právu. Účast se ani nejví jako důvodná. Jak bylo zdůrazněno, je vázána na závazná zjištění ohledně hodnoty pozůs-

⁸ Tak i Drápal, L., Šešina, M. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, č. 6, s. 20.

⁹ Opačně Plašil, F. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 991; plyne i z názoru Svobody, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo* (§ 1475–1720). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 426, bod 31: „*Uplatní-li nepominutelný dědic v řízení o pozůstalosti své právo na povinný díl (na jeho dorovnání), soud nařídí soupis pozůstalosti, ...*“

¹⁰ Jinak Drápal, L., Šešina, M., op. cit. sub 9.

talosti, ze které se hodnota práva na povinný díl odvíjí. Není důvod, aby ten, kdo tvrdí, že právo na povinný díl má, byl v důsledku své účasti vázán zjištěními v řízení o pozůstalosti promítnutými do rozhodnutí podle § 180 ZŘS, když těmito zjištěními rozhodnými pro výpočet hodnoty povinného dílu nebude vázán obecný soud. V řízení občanskoprávním, konaném na základě žaloby oprávněného nepominutelného dědice, ve kterém bude soud rozhodovat o jeho nároku na povinný díl případně plynoucího z jeho sporného práva, které posoudí jako otázku předběžnou. Soud se proto v řízení o pozůstalosti v případě sporu o právo na povinný díl omezí jen na jeho konstatování, aniž by činil jinak předepsané úkony, jako např. soupis pozůstalosti jen z důvodu potřeby výpočtu povinného dílu. Nastala-li účast toho, kdo v tomto řízení tvrdí, že právo na povinný díl má, případně ho již uplatnil, před zjištěním spornosti, soud jeho účast usnesením ukončí.

3. POVINNOST DĚDICE VYROVNAT PRÁVO NA POVINNÝ DÍL A SPOLEČNÁ ODPOVĚDNOST VÍCE DĚDICŮ

Oprávněný nepominutelný dědic, uplatní-li právo na povinný díl, bude mít vzhledem povaze tohoto práva **postavení věřitele**. Bude mít pohledávku neodpovídající ale dluhu pozůstalostnímu,¹¹ který by se zařazoval do pasiv pozůstalosti, neboť nejde o dluh původně zůstavitele. Z § 1653 plyne, že povinnost vyrovnat právo na povinný díl a při jeho zkrácení dorovnat povinný díl, a tudíž po jeho uplatnění povinnost uspokojit nárok na povinný díl nebo na jeho doplnění (dále též jen „nárok na povinný díl“) má dědic. Je-li povolán, i odkazovník (v zájmu zjednodušení výkladu bude dále brán v úvahu jen dědic). Tuto povinnost má dědic i před potvrzením nabytí dědictví, jestliže již nárok na povinný díl uplatněným právem vznikl. Na rozdíl od úpravy v OZO, kdy povinným byla do jejího odevzdání dědicům pozůstalost, zastoupená přihlášenými dědici. Mezi dědicem a oprávněným nepominutelným dědicem tak jde o obligační vztah, v zásadě ve svém důsledku obdobný vztahu mezi dědicem a tím, kdo má právo na odkaz, což je zřetelné, zvláště jde-li o odkaz peněz a v pozůstalosti hotové peníze nejsou.

Je-li dědiců více, na rozdíl od solidární odpovědnosti za pozůstalostní dluhy, mají podle § 1653 **příspěvek k vyrovnání** práva na povinný díl **poměrně**. Poměrná společná odpovědnost je takto stanovena výslovně, i když by zřejmě plynula i z obecné úpravy v § 1871 vzhledem k podobě povinného dílu určené v § 1654 odst. 1 a vzhledem k tomu, že nejde o dluh pozůstalostní. Poměr se dovozuje **z poměru čistých dědických podílů** dědiců, při případném rozdělení pozůstalosti vyjádřených poměrem hodnot jimi nabytého dědictví k čisté hodnotě pozůstalosti. V důsledku toho, že každý z dědiců je vůči oprávněnému nepominutelnému dědici dlužníkem jen svého dílu dluhu, vznikají mezi nimi a dědici samostatné obligační vztahy. Povinnost vyrovnat právo

na povinný díl mají sice podle § 1653 všichni dědici, nicméně takovou povinnost nemá jiný potomek zůstavitele, který dědí dědický podíl jako nezatížený podíl na pozůstalosti jen v hodnotě jeho povinného dílu, nebo podíl na pozůstalosti v hodnotě menší např. i z důvodu jeho zatíženosti.

II. DOBROVOLNÉ SPLNĚNÍ POVINNOSTI VYROVNAT PRÁVO NA POVINNÝ DÍL

1. OBECNĚ

Jelikož právo na povinný díl plyne ze zákona, má oprávněný nepominutelný dědic právo požadovat povinný díl, aniž by k tomu potřeboval jiný titul.

Hodlá-li dědic po uplatnění práva na povinný díl vůči němu uspokojit nárok oprávněného nepominutelného dědice dobrovolně, může tak učinit především **zaplacením peněžní částky**, případně jejím **zaplacením v ujednané lhůtě** po dohodě s oprávněným nepominutelným dědicem o tom, jak a kdy má peněžní částku zaplatit, případně zda ji má zaplatit ve splátkách. V takovém případě, bude-li mít taková dohoda formu notářského zápisu, lze podle § 71a odst. 1 NotŘ ujednat vykonatelnost této notářské písemnosti nebo po uzavření dohody nemající tuto formu lze její vykonatelnost ujednat dohodou podle § 71b NotŘ. Vzhledem k povaze povinného dílu, jakožto peněžní částky, dlužil-li oprávněný nepominutelný dědic dědici, může dědic prohlášením vůči němu proti jeho pohledávce z titulu uplatněného práva na povinný díl započítat svoji peněžní pohledávku vůči němu, vzniklo-li mu již právo požadovat její uspokojení. Oprávněný nepominutelný dědic má sice nárok jen na peněžní částku, avšak dohodou s dědicem může ujednat i jiné plnění, jak bude rozvedeno níže v bodu 2.

To vše je možné kdykoli po smrti zůstavitele, případně po odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu nebo po prohlášení nepominutelného dědice, že nechce odkaz. Budou-li mít oprávněný nepominutelný dědic a dědic za to, že je jim známa čistá hodnota pozůstalosti a od ní se odvíjející hodnota povinného dílu, lze nárok na povinný díl uspokojit zaplacením peněžní částky nebo shora uvedenou dohodou i jinak, bez čekání na rozhodnutí podle § 180 ZŘS. Bude-li později zjištěno, že hodnota povinného dílu je jiná než jimi uvažovaná, bude povinen oprávněný nepominutelný dědic přeplatek vrátit a dědic doplatek doplatit, **nebude-li ovšem z obsahu dohody zřejmé, že plnění bylo ujednáno jako odbytné**. Půjde tedy ve vztahu mezi nimi o nejistý stav a tato nejistota bude vyšší, bude-li dědiců více.

Jak již bylo rozvedeno v bodu I.3., **je-li více dědiců**, je stanovena jejich povinnost přispět na vyrovnání práva na povinný díl poměrně, přičemž poměr je určen poměrem jejich čistých dědických podílů. Takový poměr určující jednotlivé díly dluhu však do skončení řízení o pozůstalosti není s jistotou dán. Nicméně, má-li jít o plnění dobrovolné, bude-li známa čistá hodnota pozůstalosti, nutné čekání na skončení řízení o pozůstalosti není důvodné. Zvláště bude-li již hodnota pozůstalosti určena podle § 180 ZŘS během řízení o po-

¹¹ Tak i Drachovský, O. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 5, s.1032, poznámka pod čarou č. 3263.

zůstalosti samostatným usnesením soudu, tedy nikoli podle § 184 odst. 2 ZŘS až výrokem v rámci usnesení o rozhodnutí o dědictví, kterým se řízení končí, jak bývá pravidlem. Je třeba však uvést, že vzhledem k samostatnému vztahu mezi oprávněným nepominutelným dědicem a každým z dědiců nelze bez dalšího celkovou pohledávku oprávněného nepominutelného dědice uspokojit jen některým z dědiců nebo jen některými z nich, anebo všemi dědici, ale v jiných podílech než poměrných. Souhlasí-li však s tím ostatní povinní dědicové, pak ve smyslu § 1936 takto uspokojit celkovou pohledávku lze. Ovšem za předpokladu, že bude výslovně **ujednáno, že tímto způsobem je poskytováno plnění i za povinné dědice, kteří se na plnění neúčastní** nebo se účastní nižší částkou, než bude činit jejich skutečný poměrný podíl. Takový postup bude nutné použít především tehdy, bude-li pohledávka uspokojena dohodou zcela nebo zčásti věcí ve vlastnictví jen jednoho z dědiců nebo jen některých z nich. Lze doplnit, že podle výsledku řízení o pozůstalosti lze použít postup podle § 1937 odst. 2, případně podle § 1938 ohledně uplatnění práva na regres mezi povinnými dědici, bude-li potvrzeno nabytí dědictví dědicům v jiných podílech, než podle kterých právo na povinný díl vyrovnali.

2. ZVLÁŠTNÍ USPOKOJENÍ NÁROKU NA POVINNÝ DÍL

2.1. DOHODA O JINÉM PLNĚNÍ NEŽ PENĚŽNÍ ČÁSTKOU

Z právní úpravy v § 1654 odst. 2 plyne, že dědic může zčásti nebo zcela splnit svou povinnost vyrovnat právo na povinný díl, případně na jeho doplnění i jinak než zaplacením peněžní částky, jak plyne z § 1654 odst. 1. Může tak učinit dohodou s oprávněným nepominutelným dědicem způsobem jimi ujednaným. Např. může povinnost splnit tak, že vedle poskytnutí částečného plnění zaplacením peněžní částky poskytne do výše hodnoty povinného dílu doplňující jiné plnění než peněžité nebo tak, že splní svou povinnost jen tímto jiným plněním. K tomu může dojít např. **převodem** vlastnického práva věci **ve vlastnictví dědice** mající hodnotu rovnající se hodnotě povinného dílu nebo svojí hodnotou do hodnoty povinného dílu doplňující plnění peněžité. Stejně tak lze plnit zřízením jiného práva ve prospěch nepominutelného dědice. Bude tak uspokojována pohledávka nepominutelného dědice vůči dědici ve výši hodnoty povinného dílu odpovídající jejímu předepsanému výpočtu určené právě touto dohodou o jiném plnění. K uspokojení pohledávky nebo její části dojde účinností takové dohody, nebude-li ujednáno něco jiného nebo nevyžaduje-li zákon ještě další náležitosti nutné pro převod nebo zřízení předmětného práva. Lze konstatovat, že pro takovou dohodu platí všechna pravidla pro dvoustranné právní jednání, včetně možnosti jednat v zastoupení. **Pro platnost nebo účinnost dohody občanský zákoník nestanoví její schválení soudem.** Dodejme, že v případě takového právní jednání za ne plně svéprávného dědice nebo nepominutelného dědice je třeba k jeho platnosti vzhledem k jeho majetkoprávní povaze souhlasu opatrovnického soudu, a jde-li o ne plně svéprávného nezletilého, tak soudu péče o nezletilé.

Uspokojit nárok na povinný díl zcela nebo jen zčásti lze před skončením řízení o pozůstalosti i **věcí z pozůstalosti**, s čímž počítá i zvláštní úprava v § 1654 odst. 2 věť druhé. V důsledku toho, že nejde o pozůstalostní dluh, nemůže ho takto uspokojit ve smyslu § 1703 správce pozůstalosti, případně vykonavatel závěti spravující pozůstalost.¹² Mohou tak však učinit dědici uzavřením dohody o takovém plnění s oprávněným nepominutelným dědicem. Musí však být dodržen postup podle § 1680. Nikoli z toho důvodu, že tento dluh by byl snad dluhem zůstavitele a tudíž pozůstalostním předmětem, ale z toho důvodu, že předmětem pozůstalosti bude vydávaná věc, která bude v takovém plnění ve vlastnickém režimu stanoveném v § 1236. Z hlediska důsledku následného výsledku řízení o pozůstalosti lze i v takovém případě použít zmíněný postup podle § 1938, bude-li nabytí takto vydané věci rozhodnutím o dědictví potvrzeno jen některému nebo některým dědicům. V této souvislosti je vhodné připomenout, že při platnosti principu nabytí dědictví *ex lege* smrtí zůstavitele s deklarací této skutečnosti soudem, je nutno zahrnout do soupisu pozůstalosti nebo do seznamu ho nahrazujícího a tudíž do seznamu aktiv pozůstalosti i věc vydávanou z pozůstalosti z tohoto důvodu. I její nabytí děděním musí být potvrzeno dědici nebo dědicům soudem rozhodnutím o dědictví s účinky ke dni vzniku jejich dědického práva. A to bez ohledu na to, zda dochází takto k uspokojení nároku na povinný díl mimo řízení o pozůstalosti nebo v jeho rámci, při uplatnění práva na povinný díl v něm. A také bez ohledu na to, kdy dojde k převodu vlastnického práva k věci, obdobně jako je tomu v ostatních případech zřízení věci z pozůstalosti ve vlastnickém režimu stanoveném § 1236.

2.2. NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA K VĚCI, KTERÁ JE PŘEDMĚTEM DOHODY O JINÉM PLNĚNÍ

Nutno zdůraznit, že oprávněný nepominutelný dědic věc, která je předmětem dohody o jiném plnění, i když případně půjde o věc z pozůstalosti, nepochybně nenabývá děděním, přechodem vlastnického práva k ní *ex lege* smrtí zůstavitele, jako je tomu tehdy, zůstaví-li mu jí zůstavitel jako povinný díl v podobě dědického podílu podle § 1644 odst. 1. Dohodou se realizuje obligační vztah mezi dědicem jako vlastníkem takové věci a dědicem nepominutelným v postavení jeho věřitele jako nabyvatelem. Nepominutelný dědic proto věc nabývá **převodem** vlastnického práva z titulu dohody jakožto kvalifikovaného právního jednání se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

K uspokojení pohledávky z titulu práva na povinný díl penězi v hodnotě určené soudem nebo dohodou o vypořádání povinného dílu dochází zaplacením peněžní částky. Je-li dohodnuto, že pohledávka se uspokojuje věcí v hodnotě povinného dílu, povinnost je splněna nabytím vlastnického práva k věci nebo jiného práva. Pro nabytí takových práv **platí obecný režim**. Vlastnické právo k věci se nabývá **převodem**, ke kterému dojde podle § 1099 samotnou do-

¹² Jinak Drápal, L, Šešina, M., op. cit. sub 9.

hodou k okamžiku její účinnosti, **není-li ujednáno něco jiného**, např. to, že k převodu dojde až předáním věci. Není-li tedy ujednáno jiný okamžik převodu, k nabytí vlastnictví věci nepominutelným dědicem, a tedy k uspokojení jeho nároku na povinný díl dojde uzavřením, resp. účinností, takové dohody o jiném plnění. Jde-li o věc určenou podle druhu, o věc zapsanou do veřejného seznamu nebo o cenný papír, vlastnické právo přechází z důvodu dohody i v tomto případě podle pravidel stanovených v § 1101 až 1105.

Půjde-li tedy o věc nemovitou zapsanou v katastru nemovitostí, na rozdíl od nemovité věci nabyvané děděním, nepominutelný dědic ji nabude až zápisem jeho vlastnického práva do tohoto veřejného seznamu, a to **vkladem** ke dni podání návrhu na povolení vkladu po jeho povolení rozhodnutím katastrálního úřadu. **Vkladovou listinou bude dohoda** o takovém plnění jakožto právní důvod převodu. Bude-li dohoda uzavřena před skončením řízení o pozůstalosti a jejím předmětem bude nemovitá věc z pozůstalosti, k zápisu vlastnického práva nepominutelného dědice do katastru nemovitostí dojde podle výslovné úpravy v § 1654 odst. 2, aniž by bylo zapsáno vlastnické právo dědice, jemuž bude i v tomto případě nabytí předmětné věci ke dni smrti zůstavitele potvrzeno rozhodnutím o dědictví. Ostatně jako při každém zcizení věci z pozůstalosti v režimu § 1680, třeba i ve prospěch jiné osoby. Listinou, která překlene logickou mezeru, bude rozhodnutí soudu o povolení takového zcizení věci podle § 1680, které bude přílohou návrhu na povolení vkladu. To platí i v případě, bude-li návrh podán u katastrálního úřadu až po skončení řízení o pozůstalosti. To bude vždy, bude-li případně ujednaná podmínka včas splněna až po skončení tohoto řízení. Bude-li do té doby soudem postoupeno katastrálnímu úřadu rozhodnutí o dědictví a na jeho základě zapsáno vkladem do katastru nemovitostí vlastnické právo dědice, jemuž bylo nabytí předmětné věci soudem potvrzeno ke dni vzniku jeho dědického práva, neměl by takový zápis bránit následnému zápisu vlastnického práva nepominutelného dědice, neboť ten vždy nabude vlastnické právo až po dědici, a tak ani nenastane při takovém pozdějším zápisu mezera v zápisech v katastru nemovitostí.

2.3. MŮŽE BÝT NÁROK NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE USPOKOJEN JINÝM PLNĚNÍM UJEDNANÝM DOHODOU I ZÁKONNÝMI DĚDICI?

Možnost uzavřít s nepominutelným dědicem dohodu o plnění jinak, než jak stanoví § 1654 odst. 1, je v § 1654 odst. 2 větě první **omezena** podle textu zákona jen na dědice povolané k dědění zůstavitelem. Lze se domnívat, že jde spíše o legislativní nedopatření než o úmysl vyloučit ujednání o jiném plnění při dědické posloupnosti zákonné, zvláště když obdobné omezení se nestanoví pro dohodu o odbytném. Norma totiž zjevně opomenula, že právo na povinný

díl může vzniknout i při této dědické posloupnosti, obsahuje-li právní úprava institut **odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu** jakožto výsadu potomků zůstavitele při dědění podle intestátní dědické posloupnosti nevyločenou.

Pomineme-li otázku případné možnosti ujednání o plnění jinak podle obecných ustanovení občanského zákoníku o obligacích, tedy i bez výslovné úpravy v § 1654 odst. 2, není důvodné a jistě ani to nebyl záměr, aby ujednání o plnění jinak bylo možné jen při dědění podle testamentární nebo smluvené dědické posloupnosti, a tak se tato možnost nevztahovala i na dědice zákonné. Při zjevném opomenutí možnosti vzniku práva na povinný díl i při intestátním dědění se proto jeví žádoucí chybějící ustanovení nahradit výkladem, který připouští možnost uzavřít dohodu o jiném plnění s tím, kdo je oprávněn požadovat povinný díl, i dědicům zákonným, dědí-li se podle dědické posloupnosti zákonné.

III. VYPOŘÁDÁNÍ POVINNÉHO DÍLU V SOUDNÍM ŘÍZENÍ

1. ROZHODOVÁNÍ SOUDU V OBČANSKOPRÁVNÍM ŘÍZENÍ

Nedojde-li po uplatnění práva na povinný díl vůči dědici k dobrovolnému plnění, lze se bez ohledu na řízení o pozůstalosti domáhat zaplacení příslušné peněžní částky v občanskoprávním řízení uplatněním nároku žalobou na plnění, v tomto případě tedy žalobou na zaplacení peněžní částky. Příslušným soudem bude podle § 84 OSŘ obecný soud žalovaného dědice, při více žalovaných dědicích obecný soud kteréhokoli z nich. Lze poznamenat, že je možné za uplatnění práva považovat i podání žaloby bez jeho uplatnění vůči dědici předžalobní výzvou k zaplacení s tím však, že soud před svým rozhodováním žalobu žalovanému dědici doručí. Bude-li žaloba podávána před skončením řízení o pozůstalosti, bude vhodné, aby byla podána proti dědicům neznámým.¹³ Totiž až po skončení řízení o pozůstalosti bude jisté, vůči komu má nepominutelný dědic právo na vyrovnání povinného dílu a při více dědicích, v jakých jednotlivých poměrech mu mají jednotliví, již konkrétní dědici peněžní částky zaplatit. Je zřejmé, že soud už z tohoto důvodu o žalobě rozhodne až po skončení řízení o pozůstalosti, i když mu pozůstalostní soud sdělí, s kým v řízení o pozůstalosti jako s dědicem jedná. Bude moci tak vzít v úvahu i rozhodnutí podle § 180 ZŘS, které pravidelně bývá podle § 184 odst. 2 ZŘS součástí až rozhodnutí o dědictví, byť jím nebude soud vázán. Nebude jím vázán ani žalobce, který nebyl účastníkem řízení o pozůstalosti, případně nebyl účastníkem v jeho části, ve které šlo o určení obvyklé ceny.

Soud ve sporném občanskoprávním řízení o povinnosti dědice zaplatit peněžní částku rozhodne **rozsudkem**, případně usnesením schválí smír podle § 99 OSŘ, když jako **předběžnou otázku posoudí samo právo na povinný díl**. I v tomto řízení v rámci smíru mohou nepominutelný dědic a dědici ujednat k vyrovnání povinného dílu i jiné plnění než peněžité. Lze mít za to, že vzhledem k povaze smíru jeho obsahem může být i to, že namísto splnění po-

¹³ Tak Drachovský, O. in Melzer, F., Těgl, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 1032.

vinnosti vyrovnat povinný díl poskytne dědic oprávněnému nepominutelnému dědici něco jiného, obdobně jako ujednají-li si odbytné dohodou. Vzhledem k tomu, že **schválený smír má** podle § 99 odst. 3 OSŘ **účinky pravomocného rozsudku**, bude-li jakožto jiné plnění poskytována smírem věc, a to i nemovitá, nepominutelný dědic vlastnické právo k ní nabude nikoli v důsledku právního jednání převodem, ale ve smyslu § 1114 **rozhodnutím soudu o schválení smíru**. Podle tohoto ustanovení dnem právní moci usnesení, kterým byl smír schválen, nebude-li v něm určen jiný den, v tomto případě stanovený smírem.

2. ROZHODOVÁNÍ SOUDU V ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

2.1. ÚVODEM K VYPOŘÁDÁNÍ POVINNÉHO DÍLU

Občanský zákoník na rozdíl od **přechodu** práv a povinností ze zůstavitele na dědice děděním, nepředepisuje a ani nepředpokládá při **uplatnění práva na povinný díl** ingerenci pozůstalostního soudu jakožto orgánu veřejné moci. Z tohoto důvodu z něho ani neplyne nejen nutnost, ale ani možnost realizace tohoto práva také v řízení o pozůstalosti. Možnost, jako alternativu, doplnil až následně přijatý zákon o zvláštních řízeních soudních úpravou s občanským zákoníkem však ne zcela souzní. Bylo stanoveno, že pozůstalostní soud, tedy tímto soudem pověřený soudní komisař (dále též jen „soud“), rozhoduje také o vypořádání povinného dílu. Podle § 185 odst. 3 ZŘS totiž „v rozhodnutí o dědictví soud **dále ... b) rozhodne nebo schválí dohodu o vypořádání povinného dílu pro nepominutelného dědice, bylo-li na něj uplatněno právo**“. S ustanovením koresponduje již zmíněná rozšiřující úprava účastenství nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti v § 113 ZŘS.

Lze uvést, že tato dvojkolejnost způsobuje výkladové problémy, čemuž napomáhá nepříliš jasná, celkem kusá úprava formulovaná v citovaném § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS. Použití pojmu „**vypořádání**“ pro obsah rozhodnutí soudu se nezdá vhodné, zejména pro jeho obecnost, zvláště když občanský zákoník ho používá především pro vyřešení stavu po zániku společného jmění (§ 736 a násl., § 1239) nebo po zániku spoluvlastnictví (§ 1141), nikoli však pro stanovení povinnosti uhradit dluh. Z úsporné formulace nemůže plynout nic jiného, než že slova „o vypořádání povinného ...“ se váží nejen k dohodě, ale i ke slovu „**rozhodne**“, jinak by nebylo zřejmé, o čem má soud rozhodnout. Při jazykovém výkladu se také nabízí rozlišení mezi uplatněním práva na vypořádání povinného dílu a uplatněním práva na povinný díl, z čehož vychází zřejmě J. Svoboda, když uvádí: „*Jestliže nepominutelný dědic uplatní své právo na povinný díl, zpravidla uplatní i své právo na jeho vypořádání a soud podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS v rozhodnutí o dědictví také rozhodne nebo schválí dohodu o vypořádání povinného dílu pro nepominutelného dědice.*“¹⁴

Za **dohodu o vypořádání** povinného dílu, která se uvádí v citovaném ustanovení, lze považovat např. dohodu, kterou je ujednáno, že dědic jím uznávanou povinnost splní zaplacením

ním peněžní částky rovnající se hodnotě povinného dílu určené podle zákonných pravidel v ujednané lhůtě, případně ve splátkách. Jde o dohodu, kterou se dědic zavazuje, že svou povinnost **teprve splní**. Vypořádání povinného dílu dohodou je ale třeba vzhledem k jazykovému významu slova „vypořádání“ chápat především jako plnění povinnosti samotným ujednáním. Dohodou o vypořádání povinného dílu je proto nutno rozumět i dohodu, kterou se po uplatnění práva na povinný díl ujednáva uspokojení nároku na povinný díl jinak nebo i jinak než zaplacením peněžní částky. Tedy i **splnění povinnosti samotnou dohodou**, kterou nepominutelný dědic např. nabývá vlastnické právo k věci jakožto jiné plnění. Z tohoto důvodu může soud ve smyslu § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS rozhodovat o schválení i této dohody.

2.2. VYPOŘÁDÁNÍ POVINNÉHO DÍLU ROZHODNUTÍM SOUDU

Má-li jít v řízení o pozůstalosti o autoritativní soudní rozhodnutí o **vypořádání povinného dílu**, nabízí se, že také soud by mohl rozhodnout i jinak, než že uloží povinnost zaplatit peněžní částku, jak předpokládá § 1654 odst. 1. Např. tak, že uloží povinnost dědici vydat na vyrovnání povinného dílu nepominutelnému dědici věc z pozůstalosti, nebo dokonce, že takovou věc nepominutelnému dědici přikáže nebo mu zřídí právo i případně na ní váznoucí. Je však nepochybné, že ustanovení nelze vyložit než tak, že **soud tímto výrokem může jen uložit dědici povinnost zaplatit** oprávněnému nepominutelnému dědici peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu nebo ve výši doplnění do takové hodnoty.¹⁵ Není možné, aby autoritativní rozhodnutí soudu v řízení o pozůstalosti mohlo mít jiný výstup než rozhodnutí ve sporném občanskoprávním řízení, ve kterém může soud rozhodnout autoritativně právě jen o povinnosti zaplatit peněžní částku v hodnotě povinného dílu. Občanský zákoník ani s jinou možností v § 1654 odst. 1 nepočítá a jiné plnění umožňuje v § 1654 odst. 2 jen dohodou. Je samozřejmé, že i při rozhodování v řízení o pozůstalosti může soud povolit splátky na povinný díl nebo odklad jeho splatnosti podle úpravy § 1654 odst. 1 určené občanským zákoníkem původně jen pro rozhodování soudu v řízení občanskoprávním.

Rozhodnutí soudu o vypořádání povinného dílu je součástí usnesení o rozhodnutí o dědictví, kterým se řízení o pozůstalosti končí a které obsahuje především výrok o potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů nebo výrok o rozdělení pozůstalosti a o potvrzení nabytí dědictví podle rozdělení. Zařazení rozhodnutí soudu o povinnosti uspokojit nárok na povinný díl až do rozhodnutí o dědictví je přirozené, neboť právě až výrok o potvrzení nabytí dědictví podle § 185 odst. 1 ZŘS je rozhodný pro to, komu má být uložena povinnost peněžní částku nepominutelnému dědici zaplatit, a je-li více dědiců, v jakém poměru tak mají jednotliví dědici učinit.

¹⁴ Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 9.

¹⁵ Plyne i z Drápal, L., Šešina, M., op. cit. sub 9.

Na rozdíl od rozhodnutí podle § 185 odst. 1 ZŘS, tedy ve výsledku od deklaratorního rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví ke dni vzniku dědictvého práva, rozhodnutí o vypořádání povinného dílu podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS je rozhodnutím s účinky k době rozhodování.

Je vhodné poznamenat, že vzhledem k tomu, že právo na povinný díl bude v takovém případě mezi dědici nutně nesporné, význam rozhodnutí o uložení povinnosti uhradit povinný díl v peněžní podobě zaplacením bude spočívat vedle toho, že bude závazné a nezměnitelné, jen v tom, že usnesení o takovém rozhodnutí bude **exekučním titulem**. Nabízí se, že zřejmě právě jen z tohoto důvodu bylo toto rozhodování v řízení o pozůstalosti procesním předpisem umožněno. Nicméně významu rozhodnutí nabude, nastane-li spor ohledně hodnoty povinného dílu, tedy spor o výši peněžní částky, na kterou má nepominutelný dědic nárok po uplatnění v tomto případě nesporného práva na povinný díl. Takový spor může nastat především, když se při výpočtu hodnoty povinného dílu bude zohledňovat případné započtení na povinný díl, a tím i zvažovat, v jaké výši má k započtení dojít. Lze se domnívat, že spor může být řešen i v pozůstalostním řízení, jako je tomu obdobně při započtení na dědický podíl, a tudíž i rozhodnut právě rozhodnutím podle § 185 odst. 1 písm. b) ZŘS.

2.3. ZA JAKÝCH OKOLNOSTÍ SOUD ROZHODUJE O VYPOŘÁDÁNÍ POVINNÉHO DÍLU

Základní podmínkou pro rozhodování soudu o vypořádání povinného dílu v řízení o pozůstalosti stanovenou v § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS je, aby právo na povinný díl oprávněný nepominutelný dědic uplatnil. Je třeba zdůraznit, že může uplatňovat jen právo na peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu nebo výši jejího doplnění. Z textu tohoto ustanovení, při již zmíněné jeho úspornosti, není zřejmé, zda k rozhodování soudu postačí, aby bylo právo uplatněno přímo vůči dědici a soudu bylo uplatnění oznámeno, případně uplatněno vůči dědici při jednání v soudním protokolu. Nebo zda má být vůči dědici uplatněno návrhem soudu, aby povinný díl vypořádal, třeba bez předchozího uplatnění přímo vůči dědicům. Obdobně jako je právo uplatňováno žalobou u soudu v občanskoprávním řízení, případně i bez předcházející výzvy dědicům k zaplacení.

16 Tak i Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 9: „*Další postup soudu bude záviset na tom, zda nepominutelný dědic během řízení o pozůstalosti uplatní i právo na vypořádání svého povinného dílu ... případně navrhne (spolu s dědici), aby pozůstalostní soud schválil dohodu (o vypořádání povinného dílu). Jestliže nepominutelný dědic uplatní své právo na povinný díl, zpravidla uplatní i své právo na jeho vypořádání a soud podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS v rozhodnutí o dědictví také rozhodne nebo schválí dohodu o vypořádání povinného dílu pro nepominutelného dědice.*“

17 K tomu Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 9: „... *případně navrhne (spolu s dědici), aby pozůstalostní soud schválil dohodu (o vypořádání povinného dílu).*“

V § 185 odst. 1 ZŘS se v písm. b), na rozdíl od písm. a), výslovně neuvádí, že soud rozhoduje na návrh. Nejeví se však, že při uplatnění nesporného práva na povinný díl vůči dědicům během řízení o pozůstalosti musí vždy v tomto řízení dojít k vypořádání povinného dílu. Nastane-li případ, že oprávněný nepominutelný dědic vůči dědici uplatní právo v průběhu řízení, např. po právní moci rozhodnutí podle § 180 ZŘS, a ten mu nezaplatí nebo nebude uzavřena dohoda o zaplacení nebo o jiném plnění, nezdá se, že by soud měl v rozhodnutí o dědictví rozhodnout o vypořádání povinného dílu bez dalšího z úřední povinnosti. Je třeba v tomto obligačním vztahu ponechat na oprávněném nepominutelném dědici, jaký postup zvolí, nedojde-li po uplatnění práva k uspokojení jeho nároku zaplacením během řízení o pozůstalosti a ani nebude během této doby akceptován návrh dohody o splnění jeho nároku, třeba i jiným plněním než peněžní částkou. Může se rozhodnout pro další vyjednávání s dědicem třeba až po skončení řízení o pozůstalosti a třeba o jiném plnění, než o kterém zatím dohoda nebyla možná. To vše s vědomím toho, že nebude-li jednání s dědicem úspěšné, může podat žalobu na zaplacení u obecného soudu. Nebo se právě může rozhodnout, že bude požadovat vypořádání soudem ještě v řízení o pozůstalosti. Z tohoto důvodu lze dospět k názoru, že k tomu, aby soud rozhodl o vypořádání povinného dílu, je třeba, aby nepominutelný dědic **uplatnil své právo na povinný díl podáním návrhu na jeho vypořádání soudem**,¹⁶ třeba do soudního protokolu. Dojde-li k takovému uplatnění, soud o vypořádání povinného dílu rozhodne v rámci usnesení o rozhodnutí o dědictví, nebude-li mu do jeho vydání předložen doklad o uspokojení nároku zaplacením příslušné peněžní částky nebo dohoda o vypořádání povinného dílu. O schválení dohody bude soud však rozhodovat jen v případě, bude-li to navrženo (k tomu viz níže v bodu 2.3.). Bude-li tomu tak a soud dohodu neschválí, i tak nebude o vypořádání povinného dílu rozhodovat autoritativně. Vzhledem k tomu, že schválení soudem není podmínkou platnosti ani účinnosti dohody, k vypořádání i tak dojde dohodou, bude-li jinak platná, a tak nebude o čem rozhodovat.

2.4. ZA JAKÝCH OKOLNOSTÍ SOUD ROZHODUJE O SCHVÁLENÍ DOHODY O VYPOŘÁDÁNÍ POVINNÉHO DÍLU A DŮSLEDKY JEHO ROZHODNUTÍ

Lze-li uplatnit právo na povinný díl žalobou na plnění u obecného soudu a případně před ním uzavřít smír i za trvání řízení o pozůstalosti, tím spíše je možné během tohoto řízení, po uplatnění práva na povinný díl, ujednání o dobrovolném plnění dohodou o vypořádání povinného dílu, kterou je i dohoda o jiném plnění podle § 1654 odst. 2. Nestanoví-li občanský zákoník projednání práva na povinný díl v řízení o pozůstalosti, nepředpokládá ani soudní schválení dohody o vypořádání povinného dílu v jeho rámci. Z tohoto důvodu, **není-li schválení takové dohody v řízení o pozůstalosti navrhováno**,¹⁷ neměl by soud o jejím schválení rozhodovat z úřední povinnosti, byť mu třeba bude známo, že po uplatnění práva na povinný díl vůči dědici byla uzavřena a bude mu znám i její obsah. V této souvislosti je

možno uvést, že zákon o zvláštních řízeních soudních nepočítá s výrokem, kterým dohodu soud výslovně neschvaluje, na rozdíl od rozhodování o schválení dohody o rozdělení pozůstalosti (§ 187 ZŘS). I to svědčí o tom, že by měl rozhodovat jen na návrh. Buď by takovou dohodu schválil, nebo by návrh na její schválení zamítl.

Nevyžaduje-li soudní schválení dohody hmotněprávní úprava, k vypořádání povinného dílu dojde, jak již bylo uvedeno, již důsledkem dohody. Její neplatnost, dojde-li v řízení o pozůstalosti k jejímu neschválení, resp. bude-li návrh na její schválení soudem zamítnut, zřejmě dovést nelze, když při neuplatnění práva na povinný díl v tomto řízení, případně při nepožádání o schválení dohody soudem, k takovému schválení jinak ani nedochází. Ani z § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS nelze dovést, že zde zavedené schválení je podmínkou platnosti dohody. Pro rozhodování soudu o dohodě není také ani příkladmo stanoveno nějaké zvláštní kritérium pro rozhodování, jehož nedodržení, případně porušení, by snad mohlo zdůvodnit případnou neplatnost dohody, nebyla-li by schválena.

Z výše uvedeného se jeví, že tato procesní úprava je nadbytečná, neboť lze snad mít za to, že důsledkem pravomocného schválení dohody bude jen její následná nezpochybnitelnost a také případná její **vykonatelnost**, půjde-li např. o dohodu o vypořádání povinného dílu, kterou bude ujednána budoucí splatnost peněžní částky, např. ve splátkách. Vykonatelnost však lze i ujednat dohodou o vypořádání povinného dílu podle § 71a odst. 1 NotŘ, bude-li mít formu notářského zápisu. Na druhou stranu, bude-li dohoda o uspokojení nároku na povinný díl vydáním věci z pozůstalosti podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS schválena, tak takové **schválení zhojí její neplatnost**, byla-li uzavřena, aniž by soud rozhodl o povolení podle § 1680.

2.5. SOUDEM SCHVÁLENÁ DOHODA O JINÉM PLNĚNÍ A NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA K VĚCI, KTERÁ JE JEJÍM PŘEDMĚTEM

Jak již bylo uvedeno, je-li dohodou podle § 1654 odst. 2 ujednaným plněním věc, nárok na povinný díl je uspokojen nabytím věci, kterou nepominutelný dědic nabude převodem.

Vzniká však otázka, zda věc nabývá nepominutelný dědic vždy **převodem** vlastnického práva z titulu dohody jakožto kvalifikovaného právního jednání se všemi z toho vyplývajícími důsledky, jak bylo podrobně rozvedeno v bodu II.2.2. Nebo zda v případě, je-li dohoda na návrh schválena soudem podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS, takovou věc nabývá podle § 1114 přímo rozhodnutím soudu, kterým se příslušná dohoda schvaluje, resp. dnem právní moci takového rozhodnutí, tedy nikoli převodem. Obdobně jako je tomu nepochybně ve sporném řízení v případě soudem schváleného smíru podle § 99 OSŘ, kdy schválený smír má účinky pravomocného rozsudku.

Při řešení této otázky lze mít za to, že lze vyloučit úvahu o obdoby dohody o vypořádání povinného dílu a smíru. K tomu,

aby smír mohl nahradit rozsudek soudu, resp. aby mohl být jeho kvalifikovanou rovnocennou alternativou, stanoví se výslovně, že rozhodnutí o schválení smíru usnesením soudu **má účinky rozsudku**, který je vždy rozhodnutím ve smyslu § 1114. Rozhodnutí soudu, kterým se nerozhoduje o právu, ale jen schvaluje dohoda, která je sama právním důvodem, rozhodnutím ve smyslu § 1114 není a ani se nestanoví, že v tomto případě je, jako je tomu v případě smíru.

Z hlediska způsobu nabytí věci nelze ani nalézt obdobnost dohody o jiném uspokojení nároku nepominutelného dědice s dohodou o rozdělení pozůstalosti a důsledků jejich soudního schválení. Dohoda o rozdělení, na rozdíl od dohody o jiném plnění ve smyslu § 1654 odst. 2, není titulem. Dědici dohodou o rozdělení pozůstalosti pozůstalost **nerozdělují, ale pouze shodně určují, jak má být pozůstalost rozdělena**, obdobně jako jen určuje, jak má být pozůstalost rozdělena, zůstavitel nebo jím pověřená osoba. Podle § 1697 **pozůstalost rozděluje podle těchto určení svým rozhodnutím až soud**, který podle toho potvrzuje nabytí dědictví. Je-li uzavřena dohoda o rozdělení pozůstalosti, v § 1697 odst. 2 se výslovně stanoví, že *„... soud rozdělí pozůstalost schválením dohody dědiců...“*¹⁸ Naproti tomu povinný díl je vypořádáván dohodou, kterou soud jen schvaluje. Rozhodně z § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS nelze dovést, že soud schválením dohody rozhodne o vypořádání povinného dílu, tedy obdobu uvedené úpravy v § 1697.

Nutno vzít také v úvahu, že ke schválení dohody rozhodnutím soudu může dojít nepochybně i před splněním případně ujednaných podmínek plnění, mají-li být splněny až po skončení řízení o pozůstalosti.

I vzhledem ke shora uvedeným důvodům lze dojít k závěru, že i v případě schválení dohody o jiném plnění soudem je právním titulem pro nabytí předmětu plnění nepominutelným dědicem dohoda. Z tohoto důvodu, bude-li předmětem plnění nemovitá věc zapisovaná do katastru nemovitostí, písemností, resp. právním důvodem, na základě kterého má být zapsáno právo do katastru nemovitostí, tedy **vkładovou listinou**, bude i v tomto případě **dohoda** o takovém vypořádání, která bude přílohou návrhu na vklad podle § 15 odst. 1 písm. a) KatZ, nikoli rozhodnutí o dědictví obsahující i výrok soudu o schválení dohody.¹⁹

¹⁸ K tomu více autor tohoto článku in Melzer, F., Tégel, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 1356, 1357 a 1373.

¹⁹ Tak i Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2015, s. 441, kde uvádí: „*Podkladem pro zápis do katastru nemovitostí, tzv. vkladovou listinou ve smyslu § 15 odst. 1 písm. a) KatZ, bude písemná dohoda (písemnou formu vyžaduje ve smyslu § 560 právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci) uzavřená mezi nepominutelným dědicem a dědici (ze závěti nebo z dědické smlouvy), neboť ve smyslu § 11 odst. 1 písm. a) KatZ se vkladem do katastru nemovitostí zapisuje mimo jiné vznik, změna či zánik vlastnického práva. ... Návrh na zahájení vkladového řízení se podává na stanoveném formuláři a přílohou tohoto návrhu je vedle vkladové listiny (dohody uzavřené mezi nepominutelným dědicem*

Vzhledem k tomu, že k platnosti a účinnosti dohody není její schválení třeba, usnesení o rozhodnutí bude přílohou návrhu na vklad podle § 15 odst. 1 písm. d) KatZ jen, půjde-li o nemovitou věc z pozůstalosti a soud nerozhodl o povolení jejího zcizení podle § 1680.

Lze uzavřít, že i v případě schválení dohody soudem podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS nepominutelný dědic nabude vlastnické právo k věci **převodem z důvodu dohody podle pravidel v § 1099 až 1105**, tedy v případě nemovité věci vkladem do katastru nemovitostí ke dni podání návrhu na povolení vkladu, nikoli ve smyslu § 1114 právní mocí rozhodnutí podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS o schválení dohody obsaženém v rozhodnutí o dědictví.

IV. DOHODA O ODBYTNÉM

1. DOHODA O ODBYTNÉM JAKO UJEDNÁNÍ O ZÁVAZKU, KTERÝ NAHRAZUJE POVINNOST STANOVENOU ZÁKONEM

Podle § 1657 „Dohodne-li si nepominutelný dědic s dědici odbytné a schválí-li dohodu soud, ustanovení § 1655 a 1656 se nepoužijí.“ Z toho, jak je ustanovení vystavěno, plyne, že jeho smyslem není primárně umožnění dohody o odbytném, která i tak by byla zřejmě možná, ale zdůraznění toho, že při jejím uzavření a schválení soudem se nepoužijí pravidla pro výpočet hodnoty povinného dílu a o účasti nepominutelného dědice na zisku a ztrátě pozůstalosti. Tedy, že v takovém případě se neurčuje hodnota povinného dílu a že účast na zisku a ztrátě pozůstalosti nepřichází v úvahu.

Rozumíme-li odbytným něco jiného než peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu, dohodou o odbytném se ujednává nahrazení zákonné povinnosti uhradit povinný díl ujednaným závazkem. Samo použité slovo „odbytné“ předjímá v běžné řeči vyjádření toho, že někdo někoho odbyl, že mu dal méně, než by zřejmě měl dostat, a ten se s tím spokojil. To však nebrání tomu, jde-li o nový závazek, aby mělo ujednané odbytné hodnotu vyšší, než která by oprávněnému nepominutelnému dědici měla náležet jako plnění náro-

a dědici) pravomocné usnesení soudu o schválení uvedené dohody.“ Názor ale změnil in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 9, s. 442, když uvádí: „Podkladem pro zápis do katastru nemovitostí, tzv. **vkladovou listinou ve smyslu § 15 odst. 1 písm. a) KatZ, bude usnesení o dědictví obsahující také dohodu o vypořádání povinného dílu pro nepominutelného dědice [§ 185 odst. 3 písm. b) ZŘS].“**

20 Tak i Drachovský, O. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 1057.

21 Jinak DRACHOVSKÝ, O. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník § 1475 – 1720. Velký komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2024, s. 1036 a 1056; jinak plyne i z DRÁPAL, L., ŠEŠINA, M. Povinný díl a jeho vypořádání Ad Notam, 2016, č. 6, s. 20.

22 Tak Drápal, L., Šešina, M., op. cit. sub 9.

23 Drachovský, O. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 5, s. 1032, zaujímá stanovisko, že bez souhlasu soudu nelze považovat dohodu za dohodu o odbytném.

ku na povinný díl. Za odbytné lze považovat nejen peněžité plnění v jiné výši, než činí hodnota povinného dílu, ujednané nezávisle na ní, ale i věc nebo více věcí, včetně věcí z pozůstalosti, byť se to ohledně věcí z pozůstalosti v případě dohody o odbytném nestanoví výslovně. To vše v hodnotě nezávislé na hodnotě povinného dílu.

Přijmeme-li zde prezentovaný názor, že jde o nahrazení zákonné povinnosti ujednaným závazkem, pak je zřejmé, že schválením dohody o odbytném soudem **právo na povinný díl zaniká**.²⁰ Jeho hodnota se neurčuje a ani nemůže dojít k jeho vypořádání soudem nebo dohodou. Lze mít za to, že nepominutelný dědic se nemůže podílet na případném nově najevo vyšlém majetku nebo i dlužích zůstavitele, neboť změna čisté hodnoty pozůstalosti nemá význam, neurčuje-li se hodnota povinného dílu, bylo-li právo na peněžní částku v hodnotě povinného dílu nahrazeno právem na odbytné, případně byl-li nárok z tohoto práva dohodou již uspokojen. Neuplatní se právní úprava o účasti nepominutelného dědice na případném zisku nebo ztrátě pozůstalosti v § 1656 větě druhé a třetí, neboť účast je zřetelně spojena s právem na povinný díl a je ostatně výslovně stanoveno, že se tato úprava nepoužije.

Vzhledem k tomu, že dohodou o odbytném se právo nepominutelného dědice nevypořádává, ale nahrazuje právem na odbytné, které se případně dohodou i uspokojuje, nelze ji považovat za dohodu o vypořádání povinného dílu.²¹ Z tohoto důvodu se na ni nevztahuje schvalování podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS výrokem, který podle tohoto ustanovení, připadá-li v úvahu, musí být vždy součástí rozhodnutí o dědictví podle § 184 a 185 ZŘS, kterým se řízení končí.

2. VÝZNAM SCHVÁLENÍ DOHODY O ODBYTNÉM SOUDEM

Na rozdíl od dohody o jiném způsobu úhrady nároku nepominutelného dědice podle § 1654 odst. 2, občanský zákoník v § 1657 schválení dohody o odbytném soudem vyžaduje. Z formulace tohoto ustanovení se však zdá, že takové **schválení není podmínkou platnosti**, případně účinnosti dohody. Že se požadavek na schválení soudem vztahuje jen k tomu, zda se použijí pravidla v § 1655 a 1656^{22, 23} nebo nikoli, v závislosti na tom, zda došlo nebo nedošlo k jejímu schválení. Ustanovení by pak bylo možno vyložit tak, že bez schválení půjde o dohodu, kterou se vypořádává povinný díl částečně, bude-li plněno v nižší výši, než činí hodnota vypočtená podle § 1655 a 1656. Mělo-li by být plněno více, bude dohoda závazná jen do výše povinného dílu. Jen uzavřením dohody o odbytném bez souhlasu soudu totiž právo na povinný díl nezanikne. Bude-li tedy ujednané odbytné v jiné výši, než činí hodnota povinného dílu určená podle pravidel v § 1655 a 1656, bude mít nepominutelný dědic ve smyslu § 1657 právo na doplatek, případně bude povinen vrátit přeplatek.

Bude-li navrženo v řízení o pozůstalosti soudní vypořádání a nedojde-li ke schválení následně uzavřené dohody o odbytném, nebude k ní přihlíženo a soud za použi-

tí § 1655 a 1656 rozhodne o vypořádání povinného dílu v hodnotě vypočtené podle předepsaných pravidel. Bylo-li podle neschválené dohody o odbytém již plněno, lze plnění započítat na plnění, o kterém bylo rozhodnuto soudem. Mělo-li by být soudní schválení dohody o odbytém podmínkou její platnosti, pak je zřejmé, že by tomu tak mohlo být jen, byla-li by uzavřena před skončením řízení o pozůstalosti, v jehož rámci mělo být na návrh právo na povinný díl vypořádáno, neboť její schvalování obecným soudem, nešlo-li by o schválení v rámci schválení smíru, není důvodné. Bude-li dohodou o odbytém vydávána věc z pozůstalosti, tak také zde platí, že jejím schválením soudem podle § 1657 bude zhojena její případná neplatnost z důvodu, že soud nerozhodl o povolení podle § 1680.

Kritériem pro schvalování dohody o odbytém soudem by mělo být především to, zda dohoda není v rozporu s autonomií vůle zůstavitele. Ingerence soudu v tomto smyslu se může uplatnit právě jen v řízení o pozůstalosti. Ze shora uvedeného plyne, že rozhodovat o dohodě o odbytém podle § 1657 by měl soud samostatným usnesením ještě před skončením řízení, nikoli případně v rámci rozhodnutí o dědictví podle § 184 ZŘS. Jen tak v případě neschválení dohody bude ještě v rámci řízení o dědictví umožněno na návrh případné vypořádání povinného dílu rozhodnutím soudu nebo soudem schvalovanou dohodou o jeho vypořádání.

3. NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA K VĚCI, JE-LI ODBYTÝM

Ohledně nabytí vlastnického práva k věci, která by případně byla předmětem dohody o odbytém, platí to, co bylo uvedeno v bodu II.2.2. ohledně věci, která je předmětem dohody o jiném plnění podle § 1654 odst. 2.

V. ZÁVĚR

V závěrečném shrnutí lze zdůraznit toto:

- a) povinnost uspokojit nárok nepominutelného dědice není dluhem pozůstalostním, který by byl pasivem pozůstalosti, a proto není možné, aby ho uspokojil správce pozůstalosti, i když případně věc z pozůstalosti;
- b) úprava účasti nepominutelného dědice na zisku a ztrátě pozůstalosti po smrti zůstavitele je v zásadním rozporu se současným pojetím dědického práva, zvláště s principem nabývání dědictví *ex lege* v zásadě ke dni smrti zůstavitele;
- c) soud v řízení o pozůstalosti postupuje podle § 1685 odst. 1, případně podle § 1655 a § 1656 věty první, a jedná s tím, kdo má právo na povinný díl, jako s účastníkem řízení ve vymezeném rozsahu, aniž by muselo být právo uplatněno; jedná s ním, jen není-li právo na povinný díl sporné;

d) uplatněním práva se v § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS rozumí, že nepominutelný dědic navrhne, aby soud rozhodl o vypořádání povinného dílu, třeba i před předchozí výzvou dědicům k plnění, tedy před uplatněním práva přímo vůči dědicům; jen uplatnění práva na povinný díl výzvou dědicům k jeho uspokojení, byť v rámci řízení o pozůstalosti, není důvodem k tomu, aby soud rozhodoval o vypořádání povinného dílu;

e) soud schvaluje dohodu o vypořádání povinného dílu na návrh; důvodem k tomu, aby soud rozhodoval o schválení dohody o vypořádání povinného dílu, není jen její uzavření, byť v rámci řízení o pozůstalosti;

f) rozhoduje-li soud v řízení o pozůstalosti o vypořádání povinného dílu, rozhoduje výrokem, kterým ukládá v jím stanovené lhůtě povinnost zaplatit peněžní částku rovnající se hodnotě povinného dílu, případně povolí splátky nebo odklad splatnosti; jiné vypořádání uložit nemůže;

g) soudní schválení dohody o vypořádání povinného dílu, tedy i dohody o jiném plnění než peněžitém, podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS není podmínkou její platnosti ani účinnosti;

h) je-li plněním nároku na povinný díl a tedy předmětem dohody o takovém plnění věc, nepominutelný dědic ji vždy nabývá z titulu dohody převodem vlastnického práva, případně zřízením, jde-li o jiné právo, nikoli ve smyslu § 1114 rozhodnutím soudu o schválení dohody, má-li být schválena podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS;

i) zatímco dohoda o jiném plnění než peněžitém je dohodou o vypořádání povinného dílu, dohoda o odbytém takovou dohodou není, neboť se jí poskytuje místo povinného dílu něco jiného; jde o dohodu o nahrazení zákonné povinnosti uhradit povinný díl dohodou ujednaným závazkem, který je případně dohodou i plněn; jejím schválením soudem podle § 1657 právo na povinný díl zaniká;

j) soudní schválení dohody o odbytém sice není podmínkou její platnosti ani účinnosti, avšak není-li schválena, o dohodu o odbytém nejde; lze ji považovat za dohodu o částečném vypořádání povinného dílu nebo o vypořádání s přeplatkem.

Závěrem uvádím, že mým úmyslem bylo zejména v zájmu sjednocování praxe upozornit tímto článkem na nejednoznačnost právní úpravy a na její výkladové problémy s důrazem na úpravu dohody o jiném plnění a dohody o odbytém a na realizaci práva na povinný díl v řízení o pozůstalosti. A také nabízenými výklady, třeba i nepřilíš standardními, podnítit diskusi o této problematice, zvláště když obě zmiňované dohody mohou být a jistě jsou v praxi frekventovaným nástrojem pro bezkonfliktní řešení práva na povinný díl. ■

Vliv povolání potomka za předního či následného dědice na jeho povinný díl

JUDr. Ondřej Drachovský, Ph.D., JUDr. Kristián Fischer

V TOMTO PŘÍSPĚVKU ŘEŠÍME, ZDA POVOLÁNÍ NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE ZA PŘEDNÍHO DĚDICE ČI ZA NÁSLEDNÉHO DĚDICE NENÍ ROZPORNÉ S OCHRANOU JEHO POVINNÉHO DÍLU.¹ BLÍŽE ANALYZUJEME, JE-LI VŮBEC MOŽNÉ TAKTO SATUROVAT POVINNÝ DÍL A ZDA (PŘÍPADNĚ ZA JAKÝCH PODMÍNEK) NEPOMINUTELNÝ DĚDIC MŮŽE V TAKOVÉM PŘÍPADĚ UPLATNIT PRÁVO NA POVINNÝ DÍL. DOTKNEME SE I SOUVISEJÍCÍ PROBLEMATIKY ODMÍTNUTÍ DĚDICTVÍ S VÝHRADOU POVINNÉHO DÍLU. CÍLEM PŘÍSPĚVKU JE NABÍDNOUT NĚKTERÁ NOVÁ VÝCHODISKA ZALOŽENÁ NA SMYSLUPLNÉM A METODOLOGICKY KOREKTNÍM VYVÁŽENÍ ZÁSADY POŘIZOVACÍ VOLNOSTI A OCHRANY PRÁV NEPOMINUTELNÝCH DĚDICŮ.

1. ÚVODNÍ ILUSTRATIVNÍ PŘÍPAD

Není výjimečné, že manželé mají děti (ať již společně a/nebo každý své z různých vztahů) a ve společném jmění mají především nemovitou věc a několik desítek tisíc na účtu. Zároveň chtějí, aby po smrti prvního z nich vlastnil veškerý jejich majetek pozůstalý manžel (zejména proto, aby mohl bez rizika nadále bydlet v nemovitosti), a až po jeho smrti chtějí rozdělit majetek mezi děti. Za takovéto konstelace se notáři při sepisování závěti logicky nabízí řešení v podobě povolání pozůstalého manžela za předního dědice, a to s tím, že jakmile pozůstalý manžel zemře, zdědí majetek děti jako následní dědicové.²

1 Příspěvek částečně navazuje na závěry vyslovené jedním z autorů v komentářovém textu (srov. Drachovský, O. § 1660. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475–1720*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 1076–1093) a rozvíjí je.

2 Podobnou situaci uvádí Plašil jako v praxi nejčastější podobu fideikomisární substitute. – srov. Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 953. Spolu s povoláním dědiců by závěť mohla obsahovat pokyn k vypořádání společného jmění manželů ve stylu, že vše má připadnout pozůstalému manželovi či pozůstalé manželce, a ustanovení, že pohledávku z titulu vypořádání SJM má též nabýt pozůstalý manžel či pozůstalá manželka.

3 Tj. klauzule, že se nepominutelný dědic musí rozhodnout pro to, co se mu zůstává s omezením, nebo pro povinný díl (§ 1644 odst. 3 OZ).

4 Leda by šlo o v praxi zatím spíše neobvyklé *fideicommissum eius, quod supererit*.

5 Souhlas soudu by byl zapotřebí přinejmenším dle § 898 odst. 1 OZ, poněvadž by nešlo o právní jednání v běžné záležitosti týkající se jmění dítěte.

Právě takováto konstrukce ale logicky vyvolává otázku, zda představu rodičů nemůže některé z dětí zmařit uplatněním práva na povinný díl či odmítnutím dědictví s výhradou povinného dílu. Pokud by pozůstalý manžel musel vyplácet povinný díl, nejspíše by musel nemovitost prodat a bydlet v nájmu nebo by si musel zajistit úvěr (není neobvyklé, že povinný díl činí vyšší stovky tisíc či miliony korun). Z pohledu zůstavitele by tedy řešením nebyla ani tzv. sociální kauzela,³ neboť ta by nemohla zaručit, že pozůstalý manžel nebude nucen vyplácet povinný díl.

Snaha předejít povinnosti vyplácet povinné díly přitom často není nelegitimní. Cílem zůstavitele totiž nebývá zkrátit práva potomků. Lze říci, že většinou jde pouze o prodloužení čekání na majetek (které není cílem, ale spíše průvodním jevem). Ani pozice potomků, kteří v první fázi nedědí, není snadná, neboť nemají jistotu, že se na ně ve druhé fázi dostane. Přeživší manžel totiž může žít déle než daný potomek, popř. se může stát, že pozůstalý manžel (ač k tomu není bez souhlasu dětí oprávněn)⁴ věci nezapsané ve veřejném seznamu zcizí. Jistotu by sice poskytlo, kdyby děti uzavřely s manželi smlouvy o zřeknutí se práva na povinný díl, ovšem s tím by děti musely souhlasit (a zůstavitelé mnohdy nechtějí děti dopředu vůbec informovat o svých záměrech pro případ smrti). U nezletilých dětí, kde je popisovaný problém zřejmě nejpalčivější, navíc v podstatě nepřichází v úvahu uzavření smlouvy o zřeknutí, neboť by jej nejspíše opatrovnícký soud neschválil⁵ (le-daže by ke zřeknutí docházelo za vysokou úplatou, což by však popíralo cíl, kterého chtějí rodiče dosáhnout).

Vedle toho si lze představit, že zůstavitel povolá své dítě za předního dědice a jeho děti (zůstavitelova vnučata)

za svěřenské nástupce, protože chce zabezpečit jak dítě, tak vnoučata, přičemž má obavu, že by dítě zůstavitelův majetek pro vnoučata nezanechalo. Tento zůstavitelův legitimní úmysl by ale též významně narušilo, pokud by některé dítě-přední dědic žádalo výplatu povinného dílu.

2. POVOLÁNÍ NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE ZA PŘEDNÍHO DĚDICE BEZ PRÁVA VOLNĚ NAKLÁDAT SE SUBSTITUČNÍM JMĚNÍM

2.1. LZE TAKTO SATUROVAT POVINNÝ DÍL?

2.1.1. Podobnost s postavením oprávněného ze služebnosti

Shodně s rakouskou judikaturou⁶ máme za to, že povinný díl lze saturovat povoláním potomka za dědice, eventuálně odkazovníka, práva odpovídajícího služebnosti užívacího či požívacího práva.⁷ To, že taková služebnost představuje limitované věcné právo (věcné právo k věci cizí), podle nás neodporuje § 1644 odst. 1 OZ, dle něhož musí nepominutelnému dědici zůstat povinný díl zcela nezatížený. Nezatížitelnost dle našeho mínění nelze chápat tak, že by zůstavitel nesměl zůstavit nepominutelnému dědici právo, které ze své povahy není absolutním (ale jen částečným) právním panstvím nad věcí, ale že nesmí v pořízení pro případ smrti nařídit něco, co by zůstavené právo omezilo ještě nad rámec těch omezení, která jsou inherentní danému právu.⁸ Takovým nepřipustným nařízením by např. bylo, kdyby zůstavitel dědici uložil, aby k předmětu služebnosti zřídil další užívací právo ve prospěch třetí osoby.

Je to koneckonců podobné, jako kdyby byl nepominutelný dědic povolán třeba k dědění práva stavby. V takovém případě bychom patrně nepochybovali o tom, že nepominutelný dědic obdrží „nezatížený“ povinný díl. Jediným rozdílem přitom je, že právo stavby lze zcizit (§ 1252 odst. 1 OZ), což o právu odpovídajícím služebnosti obecně říci nelze (§ 1265 odst. 2 OZ). Nicméně tento rozdíl podle našeho mínění nemění nic na tom, že by zůstavené právo odpovídající věcnému břemeni bylo nezatížené.⁹

Přední dědic má vždy materiálně velmi podobné postavení jako oprávněný ze služebnosti požívacího práva (§ 1521 a 1567 OZ); ustanovení o právech a povinnostech tohoto oprávněného se na něj dle literatury¹⁰ použijí téměř v plném rozsahu. Nevidíme tudíž žádný racionální důvod, aby povolání za dědice požívacího práva saturovalo (alespoň zčásti) povinný díl, zatímco povolání za předního dědice nikoliv. Takováto diferenciaci by neodůvodněně přikládala dvěma podobám materiálně téměř shodného postavení nepominutelného dědice zcela odlišné účinky. Ve prospěch nyní uvedeného hovoří i argument *a minori ad maius*: pokud dědění služebnosti užívacího nebo požívacího práva uspokojí povinný díl, tím spíše by jej mělo uspokojit povolání

za předního dědice. Přední dědic má totiž nejen lepší postavení než oprávněný ze služebnosti užívacího práva (neboť jako poživatel může brát ze substituční masy plody a užitky i nad rámec potřeby sebe a své rodiny), ale i než oprávněný ze služebnosti požívacího práva (neboť se může ve výsledku stát neomezeným, plnohodnotným vlastníkem substituční masy, typicky když nenastane *casus substitutionis*, jak plyne z § 1516 OZ). Přední dědic navíc může prodat svá termínovaná či podmíněná práva třetí osobě,¹¹ což by hodnotu jeho postavení asi ještě zvýšilo (i když je otázkou, zda by se reálně našel kupující).

2.1.2. Započtení na povinný díl jako jiné zůstavitelovo opatření

Další skutečností je, že dle § 1660 odst. 1 OZ se na povinný díl započte mj. vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt jiným zůstavitelovým opatřením. Máme za to, že tímto opatřením je i povolání nepominutelného dědice za předního dědice.¹² Vycházíme jednak z opakovaně probírané analogie s postavením oprávněného ze služebnosti a jednak ze zjevné skutečnosti, že nepominutelný dědic povolán za předního dědice z pozůstalosti *skutečně něco nabyvá*,

JUDr. Ondřej Drachovský, Ph.D.

- odborný asistent na katedře občanského práva PF UK
- advokát, ZVOLSKÝ ADVOKÁTI s. r. o.

JUDr. Kristián Fischer

- interní doktorand katedry občanského práva PF UK
- notářský koncipient Mgr. Pavla Mlíkovského, notáře v Neratovicích

- 6 Srov. rozhodnutí OGH ze dne 9. 7. 1997, sp. zn. 3 Ob 47/97a, dle něhož lze na povinný díl započítat i hodnotu odkázaného doživotního užívacího práva kavárny; či rozhodnutí OGH ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 5 Ob 14/02y, podle něhož je odkázané právo odpovídající služebnosti bytu zpravidla vhodné pro pokrytí povinného dílu. Obdobně též např. rozhodnutí OGH ze dne 23. 2. 2017, sp. zn. 2 Ob 167/16x, body 6.2 a násl.; či rozhodnutí OGH ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 5 Ob 14/02y.
- 7 Zřízení práva odpovídajícího služebnosti ve prospěch určité osoby v závěti může být *heredis institutio*, jak potvrzuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2017, sp. zn. 29 ICdo 78/2015.
- 8 Srov. přiměřeně Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 949.
- 9 Okamžitá zpeněžitelnost majetkové hodnoty zůstavené k uspokojení povinného dílu však není zákonnou podmínkou. – Srov. Klička, O. § 1517. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 4 (in právní informační systém Beck-online, cit. 20. 8. 2025). Navíc i v případě práva odpovídajícího služebnosti má oprávněný možnost dát toto právo do (pod)nájmů, a tím pádem díky němu získat určité peníze.
- 10 Srov. Kleňová, V. § 1521. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 357; Klička, O. § 1521. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol., op. cit. sub 9, marg. č. 2–4; Svoboda, J. § 1517. In: Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 118.
- 11 Srov. Kleňová, V. § 1524. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 365.
- 12 Současná komentářová literatura se k tomuto výslovně nevyjadřuje, kromě spoluautora tohoto příspěvku – srov. Drachovský, O. § 1660. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 1084.

a to právě vlastnické právo k substituční masě (byť omezené na práva a povinnosti poživatele). Tím, že zákonodárce v § 1660 odst. 1 OZ výslovně uvedl, že se má započítat „vše“, chtěl podle našeho mínění dát najevo, že při kolaci nemá být přehlíženy žádné majetkové hodnoty, kterých se nepominutelnému dědici z pozůstalosti skutečně dostane, třebaže díky relativně málo četnému zůstavitelovu opatření.¹³

2.1.3. Ocenění postavení předního dědice

Může se nicméně zdát, že určit hodnotu započítávaného postavení předního dědice by bylo velmi složité. Zcela nevhodné je prosté užití hodnoty substitučního majetku; neoceňuje se totiž zůstavený majetek (protože přední dědic není jeho plnohodnotným vlastníkem), ale termínované či podmíněné postavení předního dědice. Ocenění by mělo kumulativně reflektovat přinejmenším:

- a) *plody a užitky, které by mohla substituční masa předního dědici reálně (bez nepřiměřených nákladů) přinášet, či nájemné nebo pachtovné, jež by mohl přední dědic ušetřit díky možnosti bezplatně užívat či požívat substituční masu.* Kupř. pravděpodobné budoucí nájemné z nemovitosti zatížené svěřenským nástupnictvím je schopen určit znalec z odvětví oceňování nemovitých věcí;
- b) *dobu, po kterou nepominutelný dědic pravděpodobně bude předním dědicem.* Podle nás by se měl uplatnit závěr OGH (vyslovený ve vztahu k ocenění poživacího práva saturujícího povinný díl),¹⁴ že tuto dobu lze určit pojistně-matematickými metodami osobou s příslušnými odbornými znalostmi (obdobně jako pojišťovny běžně kalkulují třeba předpokládanou dobu života pojištěného).

Ocenění institutova postavení by tak nakonec nemuselo být spojeno s nepřekonatelnými těžkostmi. Postavení předního dědice by nemělo být zcela přihlíženo či trivializováno také proto, že může mít *in concreto* značnou hodnotu: obvykle

bude-li předmětem svěřenského nástupnictví věc způsobí-lá přinášet značné plody a užitky (jako bytový dům v Praze, který každý měsíc přinese nájemné ve výši několika set tisíc korun českých), a půjde-li důvodně předpokládat, že přední dědic pozbude své právo až za delší dobu (třeba je-li relativně mladý a zdravý a substitučním případem je jeho smrt).

2.2. MŮŽE NEPOMINUTELNÝ DĚDIC UPLATNIT PRÁVO NA POVINNÝ DÍL?

Z výše analyzované podobnosti mezi materiálním postavením předního dědice a poživatele (či obecněji oprávněného ze služebnosti) dovozujeme, že by i důsledky z hlediska uspokojení povinného dílu měly být stejné. Jestliže tedy hodnota postavení nepominutelného dědice-předního dědice bude činit alespoň hodnotu povinného dílu, pak by:

- nepominutelný dědic neměl být oprávněn (v prvním řízení o pozůstalosti po smrti zůstavitele) uplatnit právo na povinný díl,
- soudní komisař neměl kvantitativně ani kvalitativně redukovat nařízené svěřenské nástupnictví.¹⁵

Pokud by hodnota postavení předního dědice nepokryla celý povinný díl, vzniklo by nepominutelnému dědici právo na doplatek povinného dílu. Takovýto přístup podporuje i rozhodnutí OGH,¹⁶ podle něhož záleží odpověď na otázku, zda bude povolán za předního dědice postačovat k pokrytí povinného dílu (bez zatížení), na vůli zůstavitele. Pokud bylo prokázáno legitimním úmyslem zůstavitele povinný díl takovým povoláním pokrýt, nebude docházet k nepřihlížení (neplatnosti) ve smyslu § 774 ABGB (tj. § 1644 odst. 2 OZ).

Proti tomu by se dalo argumentovat, že podle většiny naší doktríny¹⁷ je zřízení svěřenského nástupnictví zatížením povinného dílu ve smyslu § 1644 OZ, k němuž se dle doslovného znění tohoto ustanovení nepřihlíží. Máme však za to, že tento argument by vycházel jen z formálních hledisek a opomíjel by zcela klíčový faktor a materiálně převážně stejné postavení oprávněného ze služebnosti a předního dědice, které rozebíráme shora.

Nelze navíc opomíjet, že literatura veskrze shodně vykládá, resp. dotváří,¹⁸ § 1644 odst. 2 OZ tak, že neplatnost nařízení zůstavitele v rozsahu povinného dílu reálně nastane, „když je nepominutelnému dědici zanechán dědický podíl v podobě několika věcí, z nichž některá, v hodnotě povinného dílu, může být nezatížena a jinou zatížit lze například zřízením služebnosti, příkazem apod. Mohou však nastat případy, kdy nelze dědický podíl rozdělit tak, aby zůstala část nepominutelnému dědici volná a část, kterou lze zatížit. Pokud dědic neodmítne dědictví (...), bude muset přijmout omezující nařízení zůstavitele, které se ocení určitou částkou, jež se odečte od hodnoty jeho dědického podílu. Výsledek se porovná s čistou hodnotou povinného dílu, která tomuto dědici náleží, a rozdíl bude představovat částku, kterou je mu třeba do výše povinného dílu doplnit.“¹⁹

Je otázkou, zda je touto optikou substituční masa, resp. postavení předního dědice, dělitelná. Někdy by bylo mož-

13 Srov. Eliáš, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 679.

14 Srov. právní větu OGH č. RS0011827.

15 Obdobně jako by nepominutelný dědic povolán za dědice práva odpovídajícího služebnosti neměl být oprávněn uplatnit právo na povinný díl, pokud zůstavené právo bude mít přinejmenším hodnotu jeho povinného dílu.

16 Srov. rozhodnutí OGH ze dne 26. 4. 2000, sp. zn. 7 Ob 71/00t. Tyto závěry jsou velmi podobné jako závěry dále rozebíraného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020. Z obou těchto rozhodnutí však lze (mezi řádky) vyčíst, že v těchto případech může nepominutelný dědic odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, čímž se tato rozhodnutí rozcházejí s námi hájeným názorem.

17 Srov. Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 950, a autoři citovaní Plašilem v poznámce pod čarou č. 2915.

18 Ač to dané zdroje výslovně neuvádějí, teleologicky redukuje § 1644 odst. 2 OZ.

19 Šešina, M. § 1644. In: Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV, (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019 (in právní informační systém Aspi, online, cit. 20. 8. 2025). Shodně Svoboda, J. § 1644. In: Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 10, s. 380; podobně Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 952.

né reálně izolovat části substitučního jmění hodnotově odpovídající povinnému dílu, které by rovnou připadly nepominutelnému dědici a nepodléhaly by svěrenskému nástupnictví. Kdyby kupř. byl předmětem svěrenského nástupnictví automobil a nemovitě věci v několikanásobné hodnotě a povinný díl by zhruba pokrývala obvyklá cena automobilu, tak by nepominutelný dědic mohl rovnou (bez podmínky či doložení času) zdědit nezatížený automobil a mimo to by se stal předním dědicem nemovitých věcí. Takové řešení by ale (mnohdy značně) narušilo vůli zůstavitele.

V ostatních případech by striktně vzato vždy mohlo svěrenské nástupnictví zaniknout v rozsahu povinného dílu tak, že by se nepominutelný dědic rovnou stal plnohodnotným dědicem spoluvlastnického podílu na substitučním jmění odpovídajícím hodnotě povinného dílu a zbylý spoluvlastnický podíl by nadále podléhal svěrenskému nástupnictví. Takové řešení ale vnímáme jako velmi nepraktické. Rozštěpení vlastnického režimu spočívající v tom, že část majetku smí dědic libovolně zcizit, zatížit a tato část by i podléhala exekuci atd., kdežto další část smí toliko užívat a brát z ní plody a užitky a tato část by byla vyloučena z exekuce, by *pro futuro* leda zavdávalo příčinu pro různé spory. Zřízením svěrenského nástupnictví zůstavitelé často sledují ochranu majetku před roztržštěním nebo zajištění dlouhodobých cílů (jako je podpora rodiny či závodu). Vyjmutí části majetku pro nepominutelného dědice by mohlo tyto cíle oslabit. I kdyby byl přední dědic a nepominutelný dědic stejná osoba, velmi pravděpodobně by vznikalo napětí mezi povinnostmi předního dědice (zachovat majetek pro zadního dědice) a osobními zájmy nepominutelného dědice (maximalizovat vlastní prospěch z podílu na substitučním majetku, jenž odpovídá povinnému dílu).

Máme tedy za to, že v případě, nejsou-li v substitučním majetku věci jednoduše vyjmutelné k uspokojení povinného dílu, nemělo by být postavení předního dědice dělitelné a v duchu Šešinova přístupu by se závada v podobě zřízeného svěrenského nástupnictví ocenila určitou částkou, jež by se odečetla od hodnoty substitučního majetku. Výsledná suma by se pak porovnávala s výší povinného dílu nepominutelného dědice. Takovýto postup by nakonec veskrze vedl ke shodnému výsledku jako námi navržené řešení, tzn. že by nepominutelný dědic mohl uplatnit právo na povinný díl jen tehdy, pokud by se mu povoláním za předního dědice nedostalo ani povinného dílu. Máme nicméně za to, že by se takto mělo s ohledem na výše uvedené postupovat ve všech případech povolání nepominutelného dědice za předního dědice, nejen když lze ze substituční masy vcelku jednoduše vyjmout věci v hodnotě zhruba povinného dílu.

2.3. POVOLÁNÍ NEZLETILÉHO NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE ZA PŘEDNÍHO DĚDICE

Máme za to, že se výše uvedené závěry uplatní i tehdy, když je nepominutelný dědic nezletilý. Ovšem s ohledem na trojnásobnou výši jeho povinného dílu (oproti zletilému) bude muset být jeho postavení hodnotnější, aby pokrylo celý povinný díl. Nezletilý nepominutelný dědic nebude ve výsled-

ku nijak zkrácen ve svých právech, na čemž nic nemění ani § 1517 OZ: toto ustanovení totiž kogentně stanoví zvláštní případ (parciálního) zániku fideikomisární substituce, ale nevylučuje, aby se na povinný díl nezletilého započítalo jeho postavení předního dědice a aby nezletilý neměl právo na povinný díl v případě, nebude-li po tomto započtení zkrácen v povinném dílu.

Podotkneme ještě, že Kleňová uvádí, že má-li *casus substitutionis* nastat dříve, než nezletilý přední dědic nabude pořizovací způsobilost, tak se „omezení svěrenským nástupnictvím zohlední při vyčíslení povinného dílu nezletilého – určí se, o kolik zatížení svěrenským nástupnictvím snižuje hodnotu majetku, který nezletilý přední dědic nabude jen dočasně. Hodnota, která bude chybět do doplnění povinného dílu, se nezletilému doplatí (...) Svěrenské nástupnictví se ale zachová v platnosti.“²⁰ Navrhuje tedy řešení, které by se dle našeho soudu mělo uplatnit obecně (jak jsme popsali výše). Konečně lze ve prospěch řešení navrženého v bodě 2.3 argumentovat tím, že když by obstálo u zvláště chráněných nezletilých nepominutelných dědiců, tím spíše by mělo obstát i u zletilých dědiců, kteří takové ochrany nepoživají.

3. POVOLÁNÍ NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE ZA PŘEDNÍHO DĚDICE S PRÁVEM VOLNĚ NAKLÁDAT SE SUBSTITUČNÍM JMĚNÍM

Zřízení svěrenského nástupnictví ohledně toho, co zbude (*fideicommissum eius, quod supererit*), a povolání nepominutelného dědice za předního dědice bude spíše ojedinelé, ale i takto lze saturovat povinný díl. Takový přední dědic má podstatně lepší postavení než při „prosté“ fideikomisární substituci, protože je oprávněn zásadně libovolně se substitučním jměním nakládat (s výhradou uplatnění soukromoprávních korektivů), leč o něm nesmí pořídít pro případ smrti.²¹ Hodnota postavení předního dědice by patrně měla být navázána na hodnotu substitučního majetku, ale ani zde by se s ní neměla jednoduše ztotožňovat, poněvadž přední dědic je přeci jen ve svém právu omezen; mělo by se tedy opět kalkulovat i s pravděpodobnou dobou, dokud nastane *casus substitutionis*.

4. POVOLÁNÍ NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE ZA NÁSLEDNÉHO DĚDICE

4.1. LZE TAKTO SATUROVAT POVINNÝ DÍL?

4.1.1. Započtení na povinný díl jako jiné zůstavitelovo opatření

Stejně jako Svoboda²² jsme přesvědčeni, že postavení následného dědice by se mělo započítávat na povinný díl, a to jako jiné zůstavitelovo opatření ve smyslu § 1660 odst. 1 OZ

20 Kleňová, V. § 1517. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 347.

21 Srov. např. Eliáš, K., op. cit. sub 13, s. 626.

22 Srov. Svoboda, J. § 1661. In: Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 10, s. 435.

(a že by tedy mělo být zohledněno při posuzování, zda je uspokojen povinný díl).²³ Městský soud v Praze²⁴ řešil případ (velmi podobný úvodnímu ilustrativnímu případu), v němž zůstavitel povolal svou manželku za přední dědičku družstevního podílu v bytovém družstvu a po její smrti za následnou dědičku povolal dceru. Soud konstatoval, že protože dědické právo svěřenského nástupce vzniká smrtí zůstavitele či narozením předního dědice, tak „*je-li nepominutelný dědic jako svěřenský nástupce povolán za dědice majetku zůstavitele, jehož cena převyšuje povinný díl, nelze mít za to, že by se mu dostávalo méně, než se mu musí dostat podle § 1643 odst. 2 o. z., a že by mu tedy příslušelo právo na povinný díl, popř. na dorovnání povinného dílu*“.

Připomínáme, že podle § 1660 odst. 1 OZ se má započítat to, co nepominutelný dědic z pozůstalosti *skutečně* obdržel jiným zůstavitelovým opatřením. V tomto případě nepominutelný dědic (s účinností ke dni smrti zůstavitele) přeci *skutečně* neobdržel substituční jmění, ale *skutečně* nabyl čekatelská práva²⁵ či spíše čekatelskou pozici²⁶ (která se může proměnit v plnohodnotné dědické právo). Stále aktuální jsou závěry prvorepublikové judikatury, že následným dědicům před nastoupením substitučního případu náleží „*čekatelství potud, že když nastane případ substituce, nabudou*

23 Opačně Procházka, M. O právu svěřenského nástupce na povinný díl. *Právní rozhledy*, 2023, č. 8, s. 292.

24 Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020, z něhož pocházejí i citace uvedené v textu.

25 Prvorepubliková judikatura hovořila o tom, že následný dědic má *čekatelské právo* – srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 4. 1932, sp. zn. R II 21/32, publikované ve sbírce Vážný, č. 11526.

26 Wawerka hovoří o „*nároku ze svěřenského nástupnictví*“, který náleží následnému dědici před nastoupením substitučního případu, srov. Wawerka, K. § 1512. In: Švestka, J. a kol., op. cit. sub 19.

27 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 12. 1924, sp. zn. Rv II 566/32, publikované ve sbírce Vážný, č. 4489. Existují ale i opačné názory, které z § 194 ZŘS dovozují, že následnému dědici po smrti zůstavitele, před nastoupením substitučního případu vůbec žádné právo nevzniká.

28 Srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2024, čj. 51 A 30/2024-65.

29 Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 12. 1924, sp. zn. Rv II 566/32, publikované ve sbírce Vážný, č. 4489.

30 Obdobně i Melzer, F., Salák, P. § 1475. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 38. Srov. i slova důvodové zprávy k OZ: „*Smrtí zůstavitele vzniká dědici dědické právo, tedy právo na pozůstalost nebo na poměrný díl z pozůstalosti. Kdy toto právo dospěje, záleží na různých okolnostech. Při dědění ze zákona nabývá dědic dědictví smrtí zůstavitele, ale při dědění ze závěti nebo podle dědické smlouvy může být dospělost dědického práva vázána na splnění podmínky, doložením času nebo při povolání svěřenského nástupce.*“ Viz Eliáš, K., op. cit. sub 13, s. 684.

31 Z těchto kritérií by ostatně nejspíše vycházela i tržní úplata za zcizení dědictví následným dědicem.

32 Srov. Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 954.

33 Srov. tamtéž, s. 952–953.

34 Srov. § 1567 odst. 2 OZ.

35 Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 1929,

*dědického nároku [ohledně substitučního jmění], čímž jejich právo vlastnické plně vyspěje“ a že „toto čekatelské právo jeví již nyní důležité právní účinky“.*²⁷ Tato čekatelská pozice zahrnuje mj. i právo dovolat se neúčinnosti některých právních jednání předního dědice (§ 1524 odst. 2 OZ), právo souhlasit se zcizením či zatížením věci ze substituční masy (§ 1522 odst. 1 OZ), právo souhlasit se zrušením svěřenského nástupnictví,²⁸ právo zcizit dědictví atd.²⁹

Lze tedy přisvědčit Městskému soudu v Praze, že dědické právo následného dědice vzniká smrtí zůstavitele či jeho narozením (pokud v době smrti ještě neexistoval ani jako *nasciturus*), ale stává se plně dospělým právem až nastoupením substitučního případu.³⁰

4.1.2. Ocenění postavení následného dědice

Ocenění čekatelského postavení by mělo současně vycházet z:

- a) *hodnoty substitučního majetku, se zohledněním případných pasiv substitučního jmění,*
- b) *a v každém případě i z pravděpodobnosti, že skutečně nastane casus substitutionis, eventuálně z toho, za jak dlouho nejspíše nastane.* Pomoci při kalkulaci by opět mohly pojistně-matematické metody.³¹

I postavení následného dědice může mít vcelku výraznou hodnotu: uvažme (opět), že by substituční jmění sestávalo zejména z činžovního domu v Praze v hodnotě přes sto milionů korun a že by zůstavitel stanovil substituční podmínku, jež se s velkou pravděpodobností splní.

4.2. MŮŽE NEPOMINUTELNÝ DĚDIC UPLATNIT PRÁVO NA POVINNÝ DÍL?

Usnesení Městského soudu v Praze na otázku uvedenou v názvu tohoto bodu jasně odpovídá, že pokud hodnota substitučního jmění činí přinejmenším povinný díl, tak nemůže. Bohužel se však mj. vůbec nevyoprádává s problematikou nezatížitelnosti povinného dílu.³²

Plašil³³ přichází se dvěma možnými řešeními předmětné otázky:

- i) nepominutelný dědic může v řízení o pozůstalosti po smrti zůstavitele vždy uplatnit právo na povinný díl a v řízení o pozůstalosti po nastoupení substitučního případu se získaný povinný díl odečte ze substituční masy,³⁴
- ii) svěřenské nástupnictví zanikne v rozsahu povinného dílu a svěřenskému nástupci rovnou připadne nezatížený spoluvlastnický podíl na substitučním majetku o velikosti povinného dílu (což více odpovídá doslovnému znění § 1644 odst. 1 OZ).

Řešení ii), které má mimochodem oporu i v prvorepublikové judikatuře,³⁵ by bylo ještě více nepraktické, než kdybychom toto učinili ve prospěch nepominutelného dědice-předního dědice. Vzniklo by totiž spoluvlastnictví mezi předním dědicem a následným dědicem, kterému se chtěl zůstavitel

mnohdy vyhnout a které by leda bylo jablkem sváru.³⁶ Při antipatii nepominutelného dědice k přednímu dědici by se navíc třeba mohlo stát, že nepominutelný dědic prodá svůj spoluvlastnický podíl spekulantům za účelem šikany předního dědice.³⁷

Máme nicméně za to, že by se nemělo uplatnit ani řešení i) a že i nepominutelný dědic povoláný za následného dědice by měl být oprávněn uplatnit právo na povinný díl toliko tehdy, pokud by jeho čekatelské postavení nemělo ani hodnotu povinného dílu. Složení substituční masy by sice v některých případech umožňovalo, aby z něj byla vyňata věc v hodnotě zhruba odpovídající povinnému dílu, jež by rovnou připadla nepominutelnému dědici (a která by nepodléhala fideikomisární substituci), avšak takové řešení by bylo nepraktické a rozporné s vůlí zůstavitele. Myslíme si, že § 1644 odst. 2 OZ je třeba v tomto ohledu teleologicky redukovat, aby ochrana nepominutelných dědiců nebyla hypertrofovaná a aby vůle zůstavitele nemusela být zcela popřena. Uznáváme, že toto řešení může vyvolávat polemiku, ale dle nás spravedlivě vyvažuje respekt k vůli zůstavitele a práva nepominutelných dědiců.

4.3. POVOLÁNÍ NEZLETILÉHO NEPOMINUTELNÉHO DĚDICE ZA NÁSLEDNÉHO DĚDICE

Ani v tomto případě nevidíme důvod pro korekci výše uvedených závěrů v případech, je-li nepominutelný dědic nezletilý.

5. OBCHÁZENÍ POVINNÉHO DÍLU A ZNEUŽITÍ PRÁVA

Přístup popsáný v části 3 a 4 by nedopřával sluchu úmyslu zůstavitelů obejít či vyloučit práva nepominutelných dědiců. Tento úmysl by třeba zůstavitel mohl projevit tím, že by povolal nepominutelného dědice za následného dědice a za předního dědice by povolal až do jeho smrti nezletilou osobu, popř. by stanovil potestativní podmínku, jejíž splnění závisí výlučně na vůli předního dědice. Při povolání nepominutelného dědice za předního dědice by zase zůstavitel mohl zvolit podmínku, která se má splnit velmi brzy po jeho smrti, či by mohl zatížit svěřenským nástupnictvím jen zdevastovanou bytovou jednotku na sídlišti Chanov, kterou přední dědic nemůže reálně a efektivně užívat ani požívat.

V takových případech by – i kdyby se *in concreto* neuplatnil korektiv zákazu zneužití práva – započitatelná hodnota postavení předního či následného dědice zjevně byla velmi nízká a povinný díl by neuspokojila. Inspirativní je v tomto ohledu třeba závěr OGH, že služebnost bytu zatěžující nemovitost v Rakousku, kterou nemůže nepominutelný dědic dlouhodobě žijící v Austrálii nijak smysluplně využívat, nesaturuje jeho povinný díl, protože jde o „zanechání povinného podílu, na papíře, ale ne o skutečné zanechání povinného dílu, jak zamýšlel zákonodárce“.³⁸

Kdyby se ale důsledně prosadil přístup pražského městského soudu, mohli by zůstavitelé vcelku snadno obejít nepominutelné dědice (třeba výše uvedenými opatřeními), a přesto by byl povinný díl nepominutelného dědice formálně uspokojen, poněvadž by se na něj započítala obvyklá cena celého substitučního majetku.³⁹ Proti tomu by se dalo namítnout, že taková opatření by jako zjevné zneužití práva nepožívala právní ochrany; problémem usnesení Městského soudu v Praze však je, že k takovým zneužitím práva fakticky vybízí.

6. ODMÍTNUTÍ DĚDICTVÍ S VÝHRADOU POVINNÉHO DÍLU

I kdyby se prosadil výše navržený přístup, stále by hrozilo, že děti z úvodního ilustrativního případu zmaří rodiči zamýšlené dispozice tím, že odmítnou dědictví s výhradou povinného dílu dle § 1485 odst. 1 věty druhé OZ. Většinový doktrinární názor je totiž takový, že odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu může jakýkoliv potomek zůstavitele, nehlédě na to, byl-li na povinném dílu *in concreto* zkrácen.

My oproti tomu podporujeme, aby se tento institut vykládal tak, že potomek má právo vyhradit si povinný díl pouze v případě, že hodnota toho, co se mu má dostat z pozůstalosti či co se mu má z jiných příčin započítat na povinný díl, neodpovídá ani výši povinného dílu (např. pro případy, že je nepominutelný dědic zcela opomenut v závěti, která pokrývá celé zůstavitelovo jmění).⁴⁰ Domníváme se, že takovýto výklad OZ umožňuje a že se nejedná o nepřipustné dotváření práva *contra verba legis*. Celá debata je totiž v podstatě o tom, jestli má být spojení *nepominutelný dědic* v § 1485 odst. 1 OZ vykládáno jako nepominutelný dědic v abstraktním (tj. každé dítě zůstavitele, popř. dítě předemřelého dítěte), nebo v konkrétním smyslu (tj. jako zkrácený nepominutelný dědic). Občanský zákoník přitom (bohužel) používá předmětný pojem v obojím smyslu,⁴¹ proto si myslíme, že je přípustný i výklad, že § 1485 odst. 1 OZ hovoří o nepominutelném dědici v konkrétním smyslu.

sp. zn. R II 19/29, publikované ve sbírce Vážný, č. 8715.

36 Podobně Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 953.

37 V dnešní době je rostoucím trendem tzv. flipování nemovitosti spočívající v prodeji spoluvlastnického podílu na nemovitosti spekulantům, jejichž činnost často směřuje primárně k šikaně ostatních spoluvlastníků (kupř. bráněním v užívání nemovitosti či nastěhování osob nebezpečných vlastností), aby jiní spoluvlastníci byli nuceni odkoupit od spekulantů jejich podíl za velmi vysokou (mnohdy až lichvářskou) cenu.

38 Rozhodnutí OGH ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 5 Ob 14/02y (překlad autoři).

39 Srov. Plašil, F. § 1644. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. sub 1, s. 954.

40 Obdobně Holíková, L. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, č. 2, s. 9–10; opačně Plašil, F. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*, 2017, č. 3, s. 19–20.

41 Což odporuje čl. 40 odst. 1 Legislativních pravidel vlády.

Toto řešení nejlépe odpovídá smyslu a účelu zákona.⁴² Podmínky odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu by totiž neměly sloužit k popírání autonomie zůstavitelovy vůle a k „bourání“ konstrukcí, které jsou podle našeho mínění zcela legitimní (převažující výklad však k takovým výsledkům směřuje). Nepominutelný dědic by navíc nebyl krácen na svém právu, aby se mu dostal povinný díl.

ZÁVĚR

Dosud nevyjasněná otázka, smí-li nepominutelný dědic povolán za předního či následného dědice uplatnit právo na povinný díl a jaký je vůbec vztah fideikomisární substituce a povinného dílu, je typickým projevem střetu zásady testovací autonomie zůstavitele a ochrany nepominutelných dědiců. V příspěvku jsme představili řešení, která by dle našeho soudu umožnila souběžné naplnění obou těchto principů.

Dovodili jsme, že by se na povinný díl nepominutelného dědice mělo jako jiné zůstavitelovo opatření počítat jak postavení předního dědice, které je materiálně obdobné postavení oprávněného ze služebnosti, tak čekatelské po-

stavení zadního dědice. Povinný díl tak lze dle našeho soudu saturovat jak povoláním za předního, tak za následného dědice (otázkou by tedy podle našeho nemělo být, zda takto lze uspokojit povinný díl, ale spíše zda v konkrétním případě hodnota postavení instituta či substituta povinný díl pokryje).

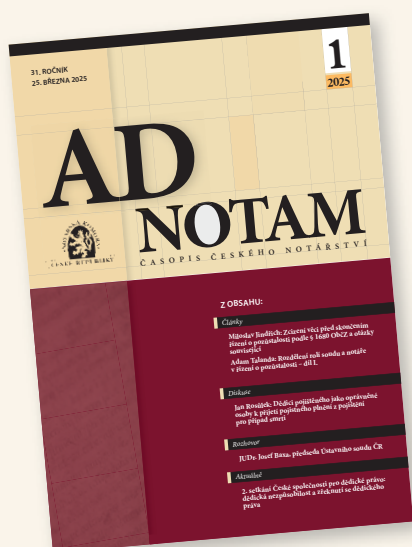
Nepominutelný dědic by pak neměl mít právo uplatnit povinný díl, kdyby započítané postavení předního či následného dědice činilo alespoň tolik co povinný díl. Kdyby tomu tak nebylo, měl by právo na úhradu (případně doplatek) povinného dílu v penězích. Užití věcně souvisejícího odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu bychom zase neumožnili nepominutelným dědicům, které v konkrétním případě zůstavitel nezkrátil v právu na povinný díl, tj. kterým zanechal takovou hodnotu, která je vyšší než povinný díl.

Prezentované přístupy by na jednu stranu vedly k podpoře zůstavitelovy vůle a eliminovaly by riziko jejího popírání či narušování a na druhou stranu by nijak nezkracovaly nepominutelné dědice v jejich právu na povinný díl (poněvadž zkrácení v tomto právu by stále nepoživalo ochrany). Manželé z úvodního ilustrativního případu by tak mohli bez obav, že děti zmaří jejich úmysly, pořídit závěti, v nichž každý povolá toho druhého za předního dědice celého majetku (případně alespoň nemovité věci) a po jeho smrti děti za svěřenské nástupce. Jsme ale otevření další diskusi o této problematice, která se významně dotýká notářské praxe. ■

42 Srov. § 2 odst. 2 *in fine* OZ, kde je vysloveno pravidlo, že se nikdo nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.

AD NOTAM

ČASOPIS ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ

ZÁKLADNÍ INFORMACE

vydavatel: Notářská komora České republiky, náklad každého čísla: 2 000 výtisků, formát: A4 (210 x 297), počet stran: průměrně 56+4

CENÍK INZERCE 2026

vnitřní strana (210x297)	42 000 Kč
vnitřní 1/2 strany (210x145)	29 000 Kč
obálka IV (210x297)	65 000 Kč
obálka II a III (210x297)	49 000 Kč

vkładaná inzerce do celého nákladu

(leták do velikosti max. 2 listů A4, 2000 ks) 29 000 Kč

* Ceny inzerce se stanoví smluvně. Ceny nezahnují 21% DPH

CO MÁ SPOLEČNÉHO NOTÁŘ A POJIŠŤOVNA?

Lidé si na nás často vzpomenou
tehdy, když už je pozdě.

Kooperativa
VIENNA INSURANCE GROUP

Pro život, jaký je

Z JUDIKATURY NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR

Správa pozůstalosti

Dovoluje-li povaha uplatněného majetkového nároku pokračovat v řízení, je procesním nástupcem zůstavitele zemřelého po 1. 1. 2014, ať již vystupoval ve sporném řízení jako žalobce nebo žalovaný, osoba, která vykonává správu jeho pozůstalosti. Nebude proto zpravidla v souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení (§ 1 a 6 o. s. ř.), pokud soudy při úmrtí účastníka mechanicky přistoupí k přerušení sporného řízení až do doby pravomocného skončení pozůstalostního řízení. Výjimkou bude zejména situace, kdy pozůstalost bude předložena a bude možno očekávat nařízení její likvidace. Nebude-li ihned zřejmé, kdo spravuje pozůstalost, učiní soud v rámci sporného řízení dotaz na soudního komisaře a v řízení bude pokračovat na základě usnesení vydaného za přiměřené aplikace § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. s osobou spravující pozůstalost, popř. sporné řízení přeruší jen do doby, než bude v pozůstalostním řízení najisto postaveno či rozhodnuto o tom, kdo spravuje pozůstalost (§ 156 a 157 z. ř. s.). Nesnese-li věc odkladu, je možno výjimečně ve sporném řízení ustanovit opatrovníka neznámé osobě spravující

pozůstalost (analogie § 29 odst. 3 o. s. ř.). Ten, kdo spravuje pozůstalost, neodpovídá za pasiva pozůstalosti, nejen proto musí být v záhlaví soudního rozhodnutí označen tak, aby bylo zřejmé, že jde o osobu spravující pozůstalost konkrétního zůstavitele.

Jsou-li ve sporném řízení vymáhány dluhy zůstavitele (včetně příslušenství, pokud tvoří pasiva pozůstalosti), mělo by z výroku rozhodnutí soudu, kterým se ukládá osobě spravující pozůstalost povinnost k plnění (s výjimkou pořádkových opatření a náhrady zaviněných nákladů řízení podle § 147 o. s. ř.), vyplývat, že se po dobu trvání pozůstalostního řízení může oprávněný domoci uspokojení jen z majetku náležejícího do pozůstalosti (§ 1703 o. z.). Z téhož důvodu se při rozhodování o procesním nástupnictví ve vztahu k osobě spravující pozůstalost sporný soud nezabývá mírou odpovědnosti správce ani budoucích dědiců za dluhy zůstavitele. Dojde-li v průběhu pozůstalostního řízení k další změně osoby spravující pozůstalost (její část vztahující se ke spornému řízení), je

třeba pro změnu poměrů znovu v rámci sporného řízení rozhodnout usnesením podle § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. o procesním nástupnictví. Je-li však v průběhu sporného řízení pravomocně rozhodnuto o dědickém právu po zůstaviteli (§ 184 a 185 z. ř. s.), pokračuje soud na základě usnesení podle § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. na místě osoby spravující pozůstalost, popř. na místě zůstavitele, s dědici, jež převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde. Má-li být takto pokračováno s dědici na místě původního žalovaného, soud ve sporném řízení musí přihlížet i k tomu, zda dědic ke dni rozhodování o nástupnictví odpovídá za závazky zůstavitele neomezeně (§ 1704 o. z.) nebo zda dědici (některému z nich) svědčí ze zákona (§ 1685 o. z.) nebo na základě učiněného prohlášení (§ 1675 o. z.) výhrada soupisu (§ 1688 o. z.) a s tím omezená odpovědnost za dluhy zůstavitele (§ 1706 o. z.), popř. zda této výhody nepozbyl [§ 1688 odst. 1 písm. a) a odst. 2 věta první o. z.]. Bylo-li dědiců více, pak též přihlédně k jejich odpovědnosti za dluhy zůstavitele z hledisek uvedených v § 1699, 1704, 1706, 1707 a 1713 o. z.; v rozsahu, v němž dědic či dědicové za dluhy zůstavitele neodpovídají, řízení (zčásti) zastaví.

Povolal-li zůstavitel správce pozůstalosti a/nebo vykonavatele závěti, spravuje pozůstalost formou její prosté správy (§ 1405 a násl. o. z.) až do potvrzení nabytí dědictví správce pozůstalosti, jinak vykonavatel závěti. Nepovolal-li zůstavitel žádného z nich, nebo se jím určená osoba správy neujala, popř. z funkce odstoupila či byla odvolána, spravuje bez dalšího pozůstalost dědic, tedy osoba, která dědictví neodmítla nebo již nemůže odmítnout (§ 1485 a 1489 o. z.) a jejíž dědické právo nebylo zcela popřeno; je-li takových dědiců více a neujednají-li si nic jiného, spravují pozůstalost společně (jednomyslně) všichni dědicové (§ 1677 odst. 1 o. z.).

Jde-li o aktiva a pasiva pozůstalosti, měla by být řádně spravována, a to v závislosti na jejich rozsahu a struktuře, pokud možno co nejdříve po smrti zůstavitele, a to kontinuálně, až do právní moci rozhodnutí o dědickém právu či jiného rozhodnutí, jímž se pozůstalostní řízení končí, popř. do doby nařízení likvidace pozůstalosti. Pozůstalost musí být spravována ve svém celku, není však vyloučeno, aby ji (nebo jen její určitou část) spravovaly různé osoby (např. část aby spravoval dědic a zbývající část správce pozůstalosti).

V počáteční fázi pozůstalostního řízení nemusí být ještě zcela zřejmé, které osoby mají pozůstalost spravovat, zejména nebyl-li zůstavitelem povolán správce pozůstalosti či vykonavatel závěti, kteří by se správy ujali, a to v situaci, kdy další osoby přicházející v úvahu jako dědicové, kteří dědictví neodmítli a jejichž dědická práva nebyla zcela popřena, buď nejsou ještě známy nebo výkon správy pozůstalosti odmítly či nejsou ke správě zjevně způsobilé anebo více v úvahu přicházejících dědiců je ohledně výkonu správy ve zjevném rozporu. Soudní komisař v žádné fázi pozůstalostního řízení sám zásadně nespravuje po-

zůstalost, jeho činnost se poté, co byl pověřen k projednání pozůstalosti (§ 100 a 101 z. ř. s.), omezuje jen na tzv. neodkladná opatření v podobě závěry pozůstalosti (§ 149 z. ř. s.), rozhodnutí o zákazu výplaty (§ 150 z. ř. s.), rozhodnutí o plnění na pohledávky zůstavitele (§ 151 z. ř. s.) a rozhodnutí o odloučení pozůstalosti (§ 152 z. ř. s.).

Soudní komisař je nicméně povinen – jakmile potřeba výkonu správy vyjde najevo a není-li ani po případně jím učiněném šetření dotazem u dědiců zřejmé, kdo v dané věci správu pozůstalosti vykonává – vydat bez větších prodlev usnesení směřující k tomu, aby o správu pozůstalosti bylo v přiměřené době po smrti zůstavitele postaráno některým ze způsobů předjímaných v § 156 a 157 z. ř. s. Pokud správu pozůstalosti nevykonává vykonavatel závěti či správce pozůstalosti jmenovaný zůstavitelem, který funkci přijal, pak se, nevyjde-li v pozůstalostním řízení najevo opak a přichází-li v úvahu jen jediný dědic zůstavitele, který dědictví neodmítl, vychází z toho, že správu bez dalšího vykonává tento jediný dědic, popř. společně více v úvahu přicházejících dědiců nebo na základě jejich dohody či rozhodnutí soudního komisaře podle § 156 z. ř. s. některý či někteří z nich. Není-li takto spravována celá pozůstalost, soudní komisař i bez návrhu usnesením jmenuje [byť i jen na určitou dobu (např., než bude znám okruh dědiců) nebo jen k určité části pozůstalosti] správce pozůstalosti podle § 157 a 158 z. ř. s., a to na náklady „pozůstalosti“; půjde tedy o náklady řízení ve smyslu § 127 věty první *in fine* z. ř. s., o nichž soudní komisař definitivně rozhodne v rozhodnutí, jímž se řízení končí, a jejichž úhradu uloží dědicům podle § 108 z. ř. s.

USNESENÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU ZE DNE 20. 9. 2025, SP. ZN. 24 CDO 1778/2025

ODŮVODNĚNÍ:

I. DOSAVADNÍ PRŮBĚH ŘÍZENÍ

1. Žalobkyně a) a žalobkyně b) se podanou žalobou domáhaly toho, aby žalovaná zaplatila „ve prospěch Okresního soudu ve Frýdku-Místku“ žalobkyni a) částku 5 000 000 Kč jako bolestné a částku 5 000 000 Kč jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou mimořádnými psychologickými útrapami; žalobkyně b), která je dcerou žalobkyně a), požadovala, coby tzv. sekundární oběť, náhradu nemajetkové újmy ve výši 5 000 000 Kč. Žalobkyně podrobněji popsaly, že dne 14. 12. 2021 ošetřující lékař – pracovník žalované neposkytl v souvislosti s operabilním nádorem zjištěným u žalobkyně a) *lege artis* této pacientce adekvátní péči a oznámil jí za přítomnosti žalobkyně b), že zemře; posléze jí však byla odpovídající péče poskytnuta v jiném zdravotnickém zařízení, kde jí byla provedena hysteroskopie s následným propuštěním do domácí péče, ústící v další návaznou operaci vedoucí (tehdy) k déletrvajícím remisi zdravotního stavu žalobkyně a). V průběhu řízení o podané žalobě žalobkyně a) dne 21. 10. 2024 zemřela.

2. Okresní soud ve Frýdku-Místku (dále jen „soud prvního stupně“) usnesením ze dne 14. 11. 2024, čj. 13 C 197/2024-43, ve znění později provedené opravy, rozhodl, že se řízení přerušuje do pravomocného skončení pozůstalostního řízení po žalobkyni a) A. K., vedeného u Okresního soudu ve Frýdku-Místku pod sp. zn. 47 D 1095/2024. K odůvodnění svého rozhodnutí vyložil, že z důvodu úmrtí žalované a) [správně ovšem žalobkyně a) – poznámka Nejvyššího soudu] nelze v řízení ihned pokračovat a je nutno vyčkat výsledku pozůstalostního řízení, v němž bude vyřešena otázka právního nástupnictví po žalobkyni a). Platí totiž, že pokud poškozený za svého života uplatní nárok na náhradu nemajetkové újmy na přirozených právech u soudu, stává se po jeho smrti tento nárok součástí pozůstalosti (§ 1475 odst. 2 o. z.). Soud prvního stupně proto s odvoláním na § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. řízení přerušil, přičemž o tom, jestli bude v řízení o nároku žalobkyně a) pokračováno a případně s kým, rozhodne samostatným usnesením po pravomocném skončení pozůstalostního řízení. Rovněž vysvětlil, z jakého důvodu nemá smysl v řízení pokračovat toliko ve vztahu k žalobkyni b), coby tzv. sekundární oběti.

3. Krajský soud v Ostravě (dále jen „odvolací soud“) na základě podaného odvolání žalobkyně b) v záhlaví označeným rozhodnutím usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Přisvědčil především jeho úvaze, že nárok žalobkyně a) „na nemajetkovou újmu“ (přesněji na její náhradu – poznámka Nejvyššího soudu) byl uplatněn u soudu ještě za jejího života, a stal se tak součástí pozůstalosti. Z tvrzení samotné žalobkyně b) vyplynulo, že dosud neproběhlo šetření u notářky, a nebyl tak ani zjištěn skutečný okruh dědiců. Za této situace nelze podle náhledu odvolacího soudu vycházet pouze z nepodloženého tvrzení žalobkyně b). Do skončení pozůstalostního řízení není postaveno nájisto, kdo je skutečně dědicem zůstavitelky, na koho uplatněná pohledávka přešla. Na tom nic nemění tvrzení žalobkyně b), že přichází v úvahu jako jediná dědička, když nemusí být seznámena se všemi podstatnými okolnostmi pozůstalostního řízení, jakož i stavem pozůstalosti. Nárok byl uplatněn u soudu, nehrozí zde nebezpečí z prodlení, a pokud bude skutečně potvrzeno tvrzení žalobkyně b), nelze ani předpokládat, že bude pozůstalostní řízení probíhat nepřiměřeně dlouhou dobu. Rozhodnutí o přerušení řízení tak nebude na újmu ani celkové délce řízení.

II. DOVOLÁNÍ A VYJÁDŘENÍ K NĚMU

4. Usnesení odvolacího soudu žalobkyně b) napadla dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že odvolací soud posuzoval otázku vhodnosti přerušení řízení o náhradu škody a nemajetkové újmy do skončení pozůstalostního řízení po zemřelém účastníkovi řízení, která podle jejího názoru dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena. Dovolatelka přitom nesouhlasí s právním závěrem odvolacího soudu, že nelze pokračovat v řízení, dokud nebude skončeno pozůstalostní řízení po zemřelé žalobkyni a), neboť zde existují právní skutečnosti, ze kterých „nezpochybnitelně plyne, že procesním nástupcem po žalobkyni a) A. K. může být jen a pouze dovolatelka, nakolik

je jediným zákonným dědicem zůstavitelky“, dědictví odmítla, nehodlá je odmítnout a je připravena pokračovat v řízení jako právní nástupkyně své matky. Přerušením civilního řízení do doby skončení pozůstalostního řízení se řízení o náhradu škody zbytečně protáhne. Dovolatelka má navíc vážné zdravotní problémy, které jí znemožňují vykonávat pracovní činnost, a je proto odkázána na podporu státu. V důsledku toho je ve složité životní a existenční situaci a řízení o nárocích, které uplatňuje, má pro ni zásadní význam, nedůvodné přerušení řízení přitom podle jejího přesvědčení představuje nejen zásah do práva na spravedlivý proces, ale ocitá se i v rozporu s principem hospodárnosti řízení a se zásadou rychlosti soudního řízení dle § 6 o. s. ř. Dovolatelka poukázala rovněž na rozhodnutí Ústavního soudu (např. nález sp. zn. I. ÚS 988/07), podle něhož formalistický přístup k otázkám procesního nástupnictví může představovat porušení práva na spravedlivý proces, zejména za situace, kdy je totožnost dědice zcela zřejmá. V dosavadním řízení se soud prvního stupně a následně i odvolací soud dopustily podle mínění dovolatelky pochybení, když se vůbec nevypořádaly s podstatnými skutečnostmi tvrzenými žalobkyní b) v odvolání, a odvolací soud potvrdil prvostupňové rozhodnutí, i když celkem zřejmě nevycházelo z řádně a úplně zjištěného skutkového stavu věci. Soudy sice správně dovodily, že povaha uplatněného nároku umožňuje v řízení pokračovat, nicméně již náležitě nevážily, zda je namístě v řízení ihned pokračovat nebo jej přerušit (§ 107 o. s. ř.). Z usnesení Okresního soudu ve Frýdku-Místku, vydaného prostřednictvím pověřené soudní komisařky JUDr. Jany Matýskové, notářky v Třinci ze dne 3. 3. 2025, čj. 47 D 1095/2024-67, podle dovolatelky plyne, že žalobkyně b) je jediným dědicem po zemřelé A. K. Formalistický přístup soudu prvního stupně a běžná praxe soudů obecně vyčkávací až na „pravomocné rozhodnutí o pozůstalostním řízení“ dovolatelku poškozuje tím, že jí zbytečně odnímá právo činit v rámci sporného řízení procesní úkony ve věci či jiné úkony k obraně svého práva. Žalobkyně b) proto navrhovala, aby Nejvyšší soud změnil napadené usnesení odvolacího soudu tak, že v řízení se pokračuje s procesním nástupcem po žalobkyni a) A. K., kterým je žalobkyně b), alternativně bylo navrhováno, aby Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

5. K podanému dovolání se podrobně vyjádřila žalovaná, která je považuje za nedůvodné, resp. nepřípustné, v dovolání totiž není jasně formulována otázka procesního práva, kterou by měl Nejvyšší soud vyřešit. V dalších částech svého dovolání pak již dovolatelka podle přesvědčení žalované popisuje svou verzi skutkového stavu a jeho vlastní právní hodnocení, které je však značně odlišné od skutkového stavu a jeho právního hodnocení zjištěného a učiněného jak soudem prvního stupně, tak i odvolacím soudem, a nepředstavuje tak nic jiného než pouhou polemiku se skutkovými či právními závěry odvolacího soudu (potažmo i soudu prvního stupně). Dovolatelka usiluje o další „přezkum“ právního hodnocení zjištěného skutkového stavu, tj. o opětovné posouzení konkrétních skutkových zjištění, resp. s poukazem na svá nová skutko-

vá tvrzení a nové důkazy se zcela nepřipustně snaží o to, aby skutkový stav byl zjištěn odlišně a právní hodnocení soudu na základě tohoto změněno. Žalovaná v této souvislosti poukázala na právní věty formulované mj. v judikatuře Nejvyššího soudu, kupř. v usnesení ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, a doplňuje, že pouhá polemika s právním názorem odvolacího soudu bez dalšího nezakládá přípustnost dovolání (zde odkázala na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2884/2014, a další). Ani v rovině věcné argumentace nepovažuje žalovaná dovolání žalobkyně b) za opodstatněné, když kupř. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2817/2004, se uvádí, že nejsou-li známí dědicové zemřelého účastníka řízení, může soud v řízení ihned pokračovat, jen je-li tu nebezpečí z prodlení, a to s opatrovníkem, kterého neznámým dědicům ustanovil a který bude dědice zastupovat do doby, než budou v dědickém řízení zjištěni; jinak řízení přeruší; obdobný závěr je zastáván v usnesení ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. 22 Cdo 2527/2023, kde je vysvětleno, že pokračovat v těchto a v jim podobných případech již před skončením dědického řízení lze toliko výjimečně, je-li najisto postaveno, který z dědiců právo převezme (např. podle závěti, která nebyla v dědickém řízení napadena či zpochybněna). V daném případě však dovolatelka ani netvrdila, že by notář v pozůstalostním řízení po žalobkyni a) učinil byť jediný úkon, kupř. právě za účelem zjištění okruhu dědiců či dohledání případné závěti a jejího obsahu. Další pokračování v řízení v nadepsané věci tak dle žalované vyžaduje množství zjištění, která by měla vyplynout primárně z poukazovaného pozůstalostního řízení po žalobkyni a), ohledně něhož ani sama žalobkyně b) neuváděla, v jakém stavu by se mělo nacházet, resp. že by vůbec byl již zjištěn alespoň okruh procesních nástupců (dědiců) po žalobkyni a). Dovolatelka k tomuto nic nedoložila, ačkoli minimálně v písemném či elektronickém kontaktu s notářem jí dle žalované nic nebránilo. Nelze ani opomenout, že meritem v nadepsané věci jsou (údajné) nároky ve výši mnoha milionů korun českých, o to více je nezbytné klást důraz na zachování práv (všech dosud neznámých) dědiců žalobkyně a). V neposlední řadě pak nemá žalovaná za to (ve shodě s odvolacím soudem), že by v dané věci existovalo či hrozilo jakékoli nebezpečí z prodlení, což ostatně žalobkyně ani dovolatelka netvrdila. Poukaz dovolatelky na zásadu rychlosti soudního řízení pak nemůže jít na úkor právní jistoty a spravedlivého rozhodnutí, resp. poskytnutí práva na spravedlivou a řádnou soudní ochranu ve vztahu ke konkrétním, všem dosud neznámým dědicům žalobkyně a). Pokud dovolatelka uplatňuje nové skutečnosti, jedná tak ve zřejmém rozporu s § 241a odst. 6 o. s. ř. (viz kupř. odkazované usnesení Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 3. 3. 2025, čj. 47 D 1095/2024-67, které bylo vydáno až po „vyhlášení“ napadeného usnesení odvolacího soudu).

6. Dlouhodobě ustálená soudní judikatura (již od rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20. 4. 1973, sp. zn. 5 Cz 12/73) vychází podle žalované z toho, že pro úvahu, zda lze v řízení, u něž není nárok spjat s konkrétním

účastníkem řízení, pokračovat, je nutno podle povahy věci posoudit, zda je namíste přerušování řízení, nebo lze v řízení pokračovat ihned, a rozhodnout, s kým bude v řízení pokračováno. Kromě povahy předmětu řízení je pak možno při posuzování, zda lze v řízení pokračovat bez přerušování řízení, vzít v úvahu i další okolnosti, např. stav řízení, v němž jsou zjišťováni právní nástupci zemřelého účastníka řízení, ale také nemožnost předjímat výsledek řízení o dědictví. Nejvyšší soud současně ve své rozhodovací činnosti zdůrazňuje, že přezkoumat úvahu (odvolacího) soudu o přerušování nebo nepřerušování řízení lze v dovolacím řízení pouze v případě její zjevné nepřiměřenosti. Předmětem dovolacího řízení, které se připouští jen pro řešení významných právních otázek, totiž nemůže být přezkum závěrů odvolacího soudu o tom, zda v té které konkrétní věci je z hlediska hospodárnosti řízení namíste řízení přerušit či nikoli (viz kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 28 Cdo 1626/2019, ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 572/2014, či ze dne 15. 3. 2016 sp. zn. 28 Cdo 4352/2015). I s poukazem na tuto judikaturu žalované není zřejmé, jak žalobkyně b) dospěla k závěru, že předmětná (avšak nijak konkrétně neformulovaná) otázka procesního práva by dosud neměla být v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena. Žalovaná závěrem navrhovala, aby Nejvyšší soud dovolání žalobkyně b) jako nepřipustné, popř. zjevně bezdůvodné, odmítl, a pro případ, že by bylo shledáno přípustným, jej zamítl, a aby „uložil žalobkyni b) uhradit žalované náhradu nákladů řízení u dovolacího soudu“.

7. Vedlejší účastník na straně žalované ve stručném vyjádření považoval procesní postup soudů obou stupňů za správný a navrhoval, aby Nejvyšší soud dovolání žalobkyně b) zamítl.

III. PŘÍPUSTNOST DOVOLÁNÍ

8. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II a XII zákona č. 286/2021 Sb.), (dále jen „o. s. ř.“).

9. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení, za splnění podmínky § 241 o. s. ř.

10. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

11. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

12. V projednávané věci záviselo rozhodnutí odvolacího soudu – mj. – na vyřešení právní otázky, jak mají soudy v občanském soudní řízení ve smyslu § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. postupovat, došlo-li ve vztahu nároku, který smrtí věřitele obecně nezaniká, v průběhu řízení ke smrti žalobce (některého ze žalobců), zejména kdy a za jakých podmínek je možno takové řízení přerušit a kdy naopak v něm lze pokračovat. Dovolání shledal Nejvyšší soud ve smyslu § 237 o. s. ř. v uvedeném rozsahu přípustným, neboť při řešení dané otázky se odvolací soud částečně odchýlil od judikatury Nejvyššího soudu, nadto judikatura dovolacího soudu je ve vztahu k osobám, které zemřely po 1. 1. 2014, co do možnosti a vhodnosti přerušení řízení v důsledku jejich smrti nejednotná (rozdílná).

IV. DŮVODNOST DOVOLÁNÍ

13. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které Nejvyšší soud provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), striktně vázán důvody v dovolání vymezenými (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

14. Především Nejvyšší soud nesdílí procesní výhrady žalované na adresu projednatelnosti dovolání. Jakkoli je třeba, aby dovolání splňovalo i obligatorní náležitosti vymezené v § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy mj. i označení řešené právní otázky a uplatnění některého z přípustných důvodů přípustnosti dovolání, pak není na újmu věcného posouzení dovolání, že dovolatel uplatnil jiný důvod přípustnosti dovolání (ve smyslu § 237 o. s. ř.), než který nakonec shledal Nejvyšší soud. Z obsahu posuzovaného dovolání (nahlíženo materiálně) je současně zřejmé, že žalobkyně b) nesouhlasí s vyřešením procesní otázky vhodnosti či možnosti přerušení řízení v důsledku smrti jiného žalobce a má (oproti mínění soudů nižších stupňů) za to, že je možno v řízení pokračovat na místě žalobkyně a) přímo s dovolatelkou [dosud žalobkyní b)]; ostatně napadené usnesení odvolacího soudu spočívá právě a jen na vyřešení této jediné otázky. Přípustnost dovolání pak od 1. 1. 2013 není naopak spjata s tím, že má řešení dovoláním otevřené otázky žalobkyní b) akcentovaný „zásadní právní význam“. Lze proto shrnout, že dovolání je způsobilé svého věcného projednání před Nejvyšším soudem.

15. O nesprávné právní posouzení věci (naplňující dovolací důvod podle § 241a odst. 1 části věty před středníkem o. s. ř.) jde tehdy, posoudil-li odvolací soud věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně vybranou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2335/2021, které bylo za účelem sjednocení soudní praxe uveřejněno pod č. 68/2022 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 68/2022“), připomněl, že jestliže účastník řízení ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně

skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením (§ 107 odst. 1 o. s. ř.). Z uvedených zákonných ustanovení sice soudy obou stupňů správně vycházely, ale nesprávně (neúplně) je vyložily s ohledem na jejich vazbu k těm ustanovením hmotného a procesního práva, která [s účinností od 1. 1. 2014, pokud jde o účastníky zemřelé po tomto dni] upravují správu majetku zemřelého zůstavitele a způsobu uplatňování nároků či naopak pohledávek s tímto majetkem spojených.

17. Povolal-li zůstavitel správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti, spravuje pozůstalost až do potvrzení nabytí dědictví správce pozůstalosti, jinak vykonavatel závěti. Nepovolal-li zůstavitel žádného z nich, spravuje pozůstalost dědic, je-li dědiců více a neujedná-li si nic jiného, spravují pozůstalost všichni dědicové [§ 1677 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“)]. Kdo spravuje pozůstalost, vykonává její prostou správu (§ 1678 odst. 1 o. z., k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 1286/2021, nebo ze dne 4. 10. 2023, sp. zn. 28 Cdo 2243/2023).

18. Kdo vykonává prostou správu cizího majetku, činí vše, co je nutné k jeho zachování (§ 1405 o. z.). Správce uplatňuje při prosté správě všechna práva týkající se spravovaného majetku a řádně s ním hospodaří. Správce nesmí bez souhlasu beneficenta změnit účel spravovaného majetku (§ 1406 o. z.).

19. Dokud soud nepotvrdí dědici nabytí dědictví, mohou věřitelé vymáhat plnění jen vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost, a domáhat se uspokojení jen z majetku náležejícího do pozůstalosti (§ 1703 o. z.). Naproti tomu uplatňuje-li osoba či osoby spravující pozůstalost pohledávky zůstavitele po jeho smrti, činí tak vlastním jménem na účet budoucích dědiců (resp. se někdy ne zcela přesně hovoří o tom, že tak činí ve prospěch „pozůstalosti“), aniž by byly zákonem v možnosti ochrany majetkových zájmů budoucích dědiců jakkoli omezeny, vystupují-li vůči třetím osobám, uvedou, že jednájí jako osoby spravující pozůstalost (popř. že jsou správci dědictví či vykonavatelé závěti) konkrétního zůstavitele. Má-li být tato činnost správce pozůstalosti (či jiné osoby spravující pozůstalost) úspěšná, nemůže se např. při přijímání plnění spojeného se spravovaným majetkem obejít bez možnosti tato plnění také vymáhat procesními prostředky, včetně podávání žalob, resp. exekučních návrhů (srov. již výše zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2335/2021, nebo ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2261/2021). Dospěla-li již dříve judikatura dovolacího soudu k závěru, že osoba spravující pozůstalost je v rámci prosté správy oprávněna podávat žaloby, nedávalo by rozumný smysl, aby tatáž osoba byla vyloučena z možnosti pokračovat v soudním řízení iniciovaném ještě za života zůstavitele; k témuž závěru lze dospět i pomocí metody logického výkladu *a maiori ad minus*.

20. Dovolací soud dále poukazuje na to, že posouzení, zda lze v řízení pokračovat, pokud po jeho zahájení některý z účastníků zemřel, závisí podle § 107 odst. 1 o. s. ř. na povaze projednávané věci. Dlouhodobě ustálená soudní judikatura (již od rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20. 4. 1973, sp. zn. 5 Cz 12/73, uveřejněného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66, ročník 1973) vychází z toho, že pro úvahu, zda lze v řízení pokračovat, je zpravidla rozhodující, nedochází-li smrtí žalobce k zániku uplatněného nároku (např. nárok na výživné, který je vázán výlučně na samotného účastníka řízení) nebo k zániku právního vztahu, o němž mělo být v řízení rozhodováno (např. řízení o rozvod manželství). Pokud nejde o tyto případy (a tak je tomu i v souzené věci, kde zemřelá žalobkyně uplatnila nárok ještě za svého života), soud opět podle povahy věci posoudí, zda je namístě přerušení řízení, nebo zda lze v řízení pokračovat ihned, a rozhodne, s kým bude v řízení pokračováno. Povahu předmětu řízení při posuzování, zda lze v řízení pokračovat bez přerušení řízení, ostatně zdůrazňují i rozhodnutí dovolacího soudu, která ve svém vyjádření k dovolání označila žalovaná (na doložení toho, že se od v nich uvedených názorech dovolacího soudu odvolací soud neodchýlil), navíc poukazují i na další okolnosti, které je třeba vzít v úvahu, např. stav řízení, v němž jsou zjišťování (budoucí) právní nástupci zemřelého účastníka řízení, ale také nemožnost předjímat výsledek řízení o dědictví. Pokud v označených rozhodnutích dovolací soud vyslovil, že pokračování v řízení před skončením řízení o dědictví není namístě, bylo to dáno právě povahou projednávané věci, navíc se jedná o rozhodnutí vydaná v době dřívější právní úpravy správy dědictví (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, který podrobněji správu dědictví neupravoval). Soudní praxe vycházela před 1. 1. 2014 z toho, že ztratila-li způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba a spočívalo-li právní nástupnictví na dědickém právu, soud zpravidla řízení přerušil do skončení řízení o dědictví. Jen zcela výjimečně bylo možno v řízení pokračovat ještě před skončením řízení o dědictví. Buď v případech jediného dědice, anebo v případech povolání či ustanovení správce dědictví zůstavitele, který se stal procesním nástupcem účastníka řízení (komentář k § 107 o. s. ř. in: Drápal, L., Bureš, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 485). Současná právní úprava vychází ze zcela odlišných východisek.

21. Podpůrně lze procesní nástupnictví osoby spravující pozůstalost namísto zemřelé žalobkyně dovodit z § 1703 o. z., podle něhož dokud soud nepotvrdí dědici nabytí dědictví, mohou věřitelé vymáhat plnění jen vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost, a domáhat se uspokojení jen z majetku náležejícího do pozůstalosti. Může-li být na základě výslovného znění zákona osoba spravující pozůstalost po smrti dlužníka věřiteli žalována, tím více musí platit, že s osobou spravující pozůstalost lze pokračovat v řízení, v jehož průběhu žalovaný zemřel. Obdobně pak platí, že není žádný důvod k tomu, aby ten, kdo spravuje pozůstalost, mohl být do skončení řízení o pozůstalosti podle

výslovného znění zákona žalovaným ohledně případných dluhů zůstavitele, na druhé straně by však neměl reciproční možnost „nově“ žalovat případného dlužníka zůstavitele ohledně plnění „ve prospěch pozůstalosti“ (k tomu rovněž srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2261/2021, ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2238/2021, ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 1286/2021, nebo již výše uvedené rozhodnutí R 68/2022). A stejně tak musí platit, že může-li osoba spravující pozůstalost podat sama žalobu proti dlužníkům zůstavitele, může v řízení vystupovat jako procesní nástupce zemřelého žalobce.

22. Lze tedy k této dílčí otázce shrnout, že dovoluje-li povaha uplatněného nároku pokračovat v řízení, je procesním nástupcem zůstavitele, ať již vystupoval v řízení jako žalobce nebo žalovaný, osoba, která vykonává správu jeho pozůstalosti. Nebude proto zpravidla v souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení (§ 1 a 6 o. s. ř.), pokud soudy při úmrtí účastníka mechanicky přistoupí k přerušení sporného řízení až do doby pravomocného skončení pozůstalostního řízení. Výjimkou bude zejména situace, kdy pozůstalost bude předložena a bude možno očekávat nařízení její likvidace.

23. Na osobu, která do doby právní moci usnesení o dědickém právu [viz § 184 a 185 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“)] spravuje pozůstalost (ať už jí je vykonavatel závěti, zůstavitelem či soudem jmenovaný správce pozůstalosti, popř. jediný v úvahu přicházející dědic, nebo všichni v úvahu přicházející dědicové společně nebo některý z nich určený jejich vzájemnou dohodou či rozhodnutím soudu), „je třeba nahlížet jako na (dočasný, do potvrzení nabytí dědictví – viz § 1677 odst. 1 o. z.) procesního nástupce zemřelého žalobce, a pokud je zde procesní subjekt, který může na místě zemřelého účastníka ve sporu pokračovat, odpadla tím překážka, pro kterou bylo řízení případně přerušeno, a v řízení lze tak pokračovat (§ 107 odst. 1 věta třetí o. s. ř.), srov. k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 1660/2021, v němž bylo řízení rovněž přerušeno do „skončení dědického řízení“).

24. Vzhledem k tomu, že v dané věci smrt žalobkyně a nepochybně nebyla spojena se zánikem práva na uspokojení soudně uplatněného tvrzeného nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy, nelze mít za to, že by bylo třeba v každém případě řízení z toho důvodu přerušit, ale soud prvního stupně neměl (oproti mínění dovolatelky) zjišťovat, kdo přichází v úvahu „jako dědic“ po zůstavitelce (žalobkyni a), ale měl správně dotazem u soudního komisaře zjišťovat, která osoba či osoby vykonávají správu pozůstalosti ve smyslu § 156 až 160 z. ř. s. Pokud by v rámci sporného či pozůstalostního řízení vznikly pochybnosti o tom, kdo správu pozůstalosti vykonává, bylo by na soudním komisaři, aby takové pochybnosti bez většího prodlení odstranil způsobem předvídaným v § 156 z. ř. s., tedy usnesením autoritativně určil, kdo vykonává správu pozůstalosti, a pokud by to nebylo možné, bylo by namístě postupovat

podle § 157 odst. 1 písm. a), popř. písm. c) z. ř. s., tedy soudní komisař by byl povinen jmenovat správce (ať už celé či jen části) pozůstalosti.

25. Není-li v počáteční fázi pozůstalostního řízení známa osoba spravující pozůstalost a nesnese-li věc odkladu, není pojmově ani vyloučeno v rámci sporného řízení výjimečně ustanovit neznámé osobě spravující pozůstalost opatrovníka (k tomu přiměřeně srov. odst. 18 rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2025, sp. zn. 24 Cdo 729/2025).

26. V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2025, sp. zn. 24 Cdo 1220/2025, bylo zdůrazněno, že „*trvat na skutečnosti, že odpadnutím překážky pro další pokračování v řízení v projednávané věci by bylo jen a pouze pravomocné rozhodnutí soudu o dědictví po zemřelé žalobkyni, považuje dovolací soud za přepjatý formalismus odporující zásadě rychlosti a hospodárnosti řízení*“. Platí proto, že smrt žalobce (některého ze žalobců), k níž došlo v průběhu zahájeného soudního řízení po 1. 1. 2014 u nároků, které jsou předmětem aktiv pozůstalosti, nebude zpravidla důvodem pro přerušování řízení podle § 107 odst. 2 o. s. ř., kdy na místě zemřelého žalobce bude možno pokračovat na základě usnesení o procesním nástupnictví s osobou spravující pozůstalost, výjimečně též s opatrovníkem neznámé osoby spravující pozůstalost. Obdobným způsobem bude možno pokračovat v případě, že v průběhu řízení zemře žalovaný.

27. Jde-li o aktiva a pasiva pozůstalosti, vychází zákon z předpokladu, že by měla být řádně spravována, a to v závislosti na jejich rozsahu a struktuře, pokud možno co nejdříve po smrti zůstavitele, a to kontinuálně až do právní moci rozhodnutí o dědickém právu či jiného rozhodnutí, jímž se pozůstalostní řízení končí, popř. do doby nařízení likvidace pozůstalosti, v jejímž rámci je stanoven odchylný způsob správy (viz § 197 a násl. z. ř. s.). Pozůstalost musí být spravována jako celek, není však vyloučeno, aby jí (nebo jen její určitou část) spravovaly různé osoby.

28. Zejména v počáteční fázi pozůstalostního řízení nemusí být zcela zřejmé, které osoby mají pozůstalost spravovat (zejména nebyl-li zůstavitelem povolán správce pozůstalosti či vykonavatel závěti, kteří by se správy ujali), a to v situaci, kdy buď není ještě znám okruh dědiců, nebo další osoby přicházející v úvahu jako dědicové, kteří dědictví neodmítli a jejichž dědická práva nebyla alespoň zčásti popřena, buď nejsou známy, nebo výkon správy pozůstalosti odmítly či nejsou k němu zjevně způsobilé, anebo více v úvahu přicházejících dědiců je ohledně výkonu správy ve zjevném rozporu. V takovém případě lze sporné řízení, jeví-li se to jako vhodné, přerušit podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. do doby, než bude v pozůstalostním řízení zjištěna či jmenována osoba vykonávající správu pozůstalosti; nesnese-li věc odkladu, lze podle analogie § 29 odst. 3 o. s. ř. ustanovit opatrovníka neznámé osobě spravující pozůstalost, s nímž bude soud ve sporném řízení jednat až do doby, než bude zjištěno, kdo správu pozůstalosti vykonává.

29. Uvedený postup soudů rozhodujících ve sporném řízení však nezbavuje povinnosti soudního komisaře učinit bez větších prodlev opatření, aby o správu pozůstalosti bylo v přiměřené době po smrti zůstavitele postaráno, a to některým ze způsobů předjímaných v § 156 a 157 z. ř. s., a to jakmile potřeba výkonu správy vyjde najevo. Řečeno jinak: pokud správu nevykonává vykonavatel závěti či správce pozůstalosti jmenovaný zůstavitelem, který funkcí přijal, pak se (nevyjde-li v řízení najevo opak), přichází-li v úvahu jen jediný dědic zůstavitele, který dědictví neodmítl, vychází z toho, že správu vykonává tento dědic, popř. společně více v úvahu přicházejících dědiců nebo na základě jejich dohody či rozhodnutí soudního komisaře podle § 156 z. ř. s. některý či někteří z nich. Není-li takto spravována celá pozůstalost, soudní komisař i bez návrhu jmenuje (byť i jen na určitou dobu nebo jen k určité části pozůstalosti) správce pozůstalosti podle § 157 a 158 z. ř. s., a to na náklady pozůstalosti; půjde tedy o náklady řízení ve smyslu § 127 věty první *in fine* z. ř. s., o nichž soud rozhodne v rozhodnutí, jímž se řízení končí, a jejich úhradu uloží dědicům podle § 108 z. ř. s.

30. V soudní praxi nejsou rovněž pochybnosti, že usnesení o tom, s kým bude v řízení pokračováno na místě zemřelé fyzické osoby jako s dědicem (a tedy po 1. 1. 2014 i s osobou spravující pozůstalost), soud přijímá vždy s výhradou možné změny poměrů (*cum clausula rebus sic stantibus*). Znamená to, že soud znovu usnesením rozhodne o tom, s kým bude v řízení pokračováno (a tím fakticky nahradí své předchozí usnesení), vždy, jakmile po vydání usnesení dojde ke změně v osobě, která spravuje pozůstalost, nebo se změní okolnosti rozhodné pro závěr o dědickém právu, popř. o tom, komu jako dědici svědčí právo nebo povinnost, o něž v řízení jde (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2021, sp. zn. 24 Cdo 1331/2019). Současně nelze opomenout, že jsou-li v řízení vymáhány dluhy zůstavitele (včetně příslušenství), musí z rozhodnutí soudu, kterým se ukládá osobě spravující pozůstalost povinnost k jakémukoli plnění, vyplývat, že se po dobu trvání pozůstalostního řízení může oprávněný domoci uspokojení jen z majetku náležejícího do pozůstalosti (§ 1703 o. z.). Je-li však v průběhu sporného řízení pravomocně rozhodnuto o dědickém právu po zůstaviteli (§ 184 a 185 z. ř. s.), pokračuje soud na základě usnesení podle § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. na místě osoby spravující pozůstalost, popř. na místě zůstavitele, s dědici, jež převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde. Má-li být takto pokračováno s dědici na místě původního žalovaného, soud ve sporném řízení musí přihlížet i k tomu, zda dědic ke dni rozhodování o nástupnictví odpovídá za závazky zůstavitele neomezeně (§ 1704 o. z.) nebo zda dědici (některému z nich) svědčí ze zákona (§ 1685 o. z.) nebo na základě učiněného prohlášení (§ 1675 o. z.) výhrada soupisu (§ 1688 o. z.) a s tím omezená odpovědnost za dluhy zůstavitele (§ 1706 o. z.), popř. zda této výhody nepozbyla [§ 1688 odst. 1 písm. a) a odst. 2 věta první o. z.]. Bylo-li dědiců více, pak též přihlédně k jejich odpovědnosti za dluhy zůstavitele z hle-

disek uvedených v § 1699, 1704, 1706, 1707 a 1713 o. z.; v rozsahu, v němž dědic či dědicové za dluhy zůstavitele neodpovídají, řízení (zčásti) zastaví. Otázku, zda a v jakém rozsahu jednotliví právní nástupci zůstavitele odpovídají za dluhy zůstavitele, je třeba v úplnosti vyřešit již při rozhodování o procesním nástupnictví dědiců, a nikoli až v rozhodnutí o věci samé (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 31 Cdo 1170/2012, uveřejněné pod č. 30/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

31. Pokud Nejvyšší soud již za současné právní úpravy dospěl i k protichůdným procesním závěrům ústícím bez dalšího v možnost přerušení řízení až do doby skončení pozůstalostního řízení (rozhodnutí o dědické právu) a částečně konvenujícím úvahám soudů nižších stupňů v této věci, s nimiž se ztotožnila i žalovaná a vedlejší účastník ji v řízení podporující (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. 22 Cdo 596/2019, nebo ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. 22 Cdo 2527/2023), pak dostatečně nereflektoval zákonem nově nastolené změny v hmotněprávní i procesněprávní úpravě, v ostatním pak žalovaná odkazuje buď na usnesení, jež byla vydána ve vztahu k osobám zemřelým před 31. 12. 2013, nebo se týkala přerušení řízení nikoli podle § 107 o. s. ř., ale z důvodů uvedených v § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř., tedy z důvodů jiného probíhajícího řízení, a tedy dopadala na zcela jiné procesní situace. Nejvyšší soud (procesní senát rozhodující v této věci) pak neměl povinnost ani při zjištěném judikatorním rozkolu na půdě dovolacího soudu věc předkládat velkému senátu svého občanskoprávního a obchodního kolegia, neboť uvedený rozpor se týkal řešení povýtce procesní, a nikoli hmotněprávní otázky (srov. § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů), kdy je zvažovaný postup zákonem podmíněn jednomyslným souhlasem všech členů procesního senátu, jenž v této věci ovšem dosažen nebyl.

32. Jestliže shora naznačeným způsobem soud prvního stupně nepostupoval, neboť (např. dotazem na soudního komisaře) nezjišťoval, kdo vykonává správu pozůstalosti zemřelé žalobkyně a), jeho právní posouzení není správné (úplné). Uvedené pochybení pak nenapravitel v rámci instančního přezkumu ani odvolací soud, který v dané fázi řízení své úvahy nepřesně spojil (v souladu s právní úpravou účinnou jen do 31. 12. 2013) povýtce jen s osobou budoucího dědice. Doplnit dlužno, že zkoumání podmínek řízení a bezprůtahový postup v řízení je úkolem soudů (§ 1, 6 a 100 o. s. ř.), které mají postupovat z povinnosti úřední i bez návrhu tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta, když v tomto směru nejsou nijak limitovány procesní aktivitou účastníků řízení. Soudy proto měly v projednávané věci zjistit stav pozůstalostního řízení dotazem u soudní komisařky, včetně ověření okruhu osob spravujících pozůstalost zemřelé žalobkyně a) a neměly se spoléhat na údaje předestřené toliko žalobkyní b).

33. Lze proto uzavřít, že právní posouzení dovoláním předestřené otázky procesního nástupnictví po zemřelé žalobkyni a) ze strany odvolacího soudu a s tím související možnosti přerušení řízení do doby rozhodnutí o dědickém právu je neúplné, a tedy i nesprávné.

34. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání již jinak (ve smyslu § 237 nebo 238a o. s. ř.) přípustné, dovolací soud z úřední povinnosti přihlédne též k tzv. zmátečnostním vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud existenci zmátečnostních vad nebo jiných vad řízení, jež by mohly mít vliv na věcnou správnost napadeného rozsudku, neshledal.

35. Odtud plyne, že usnesení odvolacího soudu je založeno na nesprávném právním posouzení věci, čímž je současně naplněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., a protože Nejvyšší soud současně neshledal, že by byly splněny podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí nebo zamítnutí dovolání nebo pro změnu usnesení odvolacího soudu, nemohl postupovat jinak než usnesení odvolacího soudu zrušit (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Doplnuje – v souladu s jinak výstižnou argumentací žalované –, že sám nemohl napadené usnesení změnit, neboť nebyl oprávněn přihlédnout k tvrzením nově uplatněným dovolatelkou, popř. k jím vyžádanému sdělení soudní komisařky o navazujícím průběhu pozůstalostního řízení, neboť k nim došlo až po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, což je okamžik, jenž je v dovolacím řízení rozhodný pro prověření správnosti rozhodnutí odvolacího soudu (srov. § 243f o. s. ř.).

36. Důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, přitom přiměřeně platí i pro usnesení soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

37. V dalším řízení jsou soudy obou stupňů vázány vysloveným právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 věta první ve spojení s § 226 o. s. ř.).

38. Na soudu prvního stupně nyní bude, aby si dotazem u soudní komisařky ověřil stav pozůstalostního řízení a zjistil, kdo vykonává správu pozůstalosti, a těmto zjištěním uzpůsobil v intencích výše uvedených závěrů svůj další procesní postup. ■

JUDr. Roman Fiala,
soudce Nejvyššího soudu ČR,
člen redakční rady Ad Notam

JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D.: „Téma změny justičního uspořádání není pro jedno funkční období a mělo by mít podporu nejen vládnoucích subjektů, ale i opozice.“

JUDr. LENKA BRADÁČOVÁ, Ph.D., byla dne 8. 1. 2025 jmenována nejvyšší státní zástupkyní s účinností od 1. 4. 2025. Aktuální rozhovor, který vám přinášíme, s ní vedl JUDr. Martin Foukal, čestný prezident NK ČR.

Vážená paní doktorko Lenko Bradáčová, nejvyšší státní zástupkyně, úvodem mi dovoluji, abych Vám pogratuloval k této významné funkci a poděkoval za Vaši ochotu poskytnout rozhovor pro časopis českého notářství Ad Notam.

Dá se říci, že jste celý profesní život zasvětila státní žalobě, prošla jste všemi instancemi. Ke dni 1. 4. 2025 jste byla jmenována do funkce nejvyšší státní zástupkyně. Po přibližně půl roce v této nejvyšší funkci se chci zeptat, jestli Vás i přes Vaše zkušenosti něco opravdu překvapilo.

Věděla jsem, že úřad nepracuje kompaktně, že nesdílí napříč odbory informace, a nebylo neobvyklé, že vydával rozporná stanoviska. Jak mohl tedy sjednocovat podřízené úřady, což je jeden z jeho hlavních úkolů, když nebyl schopen sjednotit ani vlastní výstupy? Překvapila mě však míra tohoto stavu a průměrné schopnosti některých kolegů.

Jaké na Vás čekají v nejbližší době úkoly? Co je pro Vás prioritou?

Mé funkční období je pevně vymezeno sedmi lety. To je z pohledu možných změn v justici obdobím krátkodobého výhledu. Vyjma nutných provozních a personálních změn jsem si před sebe a kolegy postavila čtyři priority, o nichž

JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D.

- Vystudovala Právnickou fakultu UK v Praze obor právo
- V r. 2002 ukončila doktorandské studium na PF UK v Praze, obor veřejné právo
- Od r. 2008 do r. 2014 prezidentka Unie státních zástupců ČR, poté jmenována čestnou prezidentkou
- Specializuje se na legislativu, trestnou činnost úředních osob, trestní právo procesní, vzdělávání v soustavě st. zastupitelství
- Od r. 2012 ve funkci vrchní státní zástupkyně v Praze
- V r. 2025 jmenována do funkce nejvyšší státní zástupkyně

se domnívám, že odrážejí palčivá a navýsost aktuální témata. Prvním z nich je kyberkriminalita, následuje trestná činnost dětí spojená s narůstajícím nebezpečným trendem „zážitkového násilí“. Další prioritou je problematika nejednotného trestání a v neposlední řadě práva obětí. Snažím se u Nejvyššího státního zastupitelství vystavět profesionální analytiku, která chybí a o níž by se závěry mých poradních orgánů, složených ze státních zástupců napříč soustavou státního zastupitelství, opíraly. K tomu patří nutně změny koncepce celoživotního vzdělávání státních zástupců. V současné době již probíhá revize všech pokynů obecné povahy, které představují vnitřní normotvorbu závaznou pro všechny státní zástupce, která je místy zastaralá a místy i obsoletní. Je to řada změn, které se některým kolegům zvyklým na „tradiční pojetí“ práce na Nejvyšším státním zastupitelství nezamlouvají a budou je jistě komentovat s notnou dávkou vlastní nostalgie. Já spolu s novými řediteli odborů však považujeme změny za nezbytné.

Mnoho let se více či méně konkrétně mluví o nutnosti reformovat justici. Uvědomuji si šíří této otázky, ale pokud máte nějaké vize, mohu Vás poprosit alespoň o jejich stručné nastínění? A jak by se měly dotknout státního zastupitelství?

O reformě justice se hovoří především v souvislosti s přehodnocením místního uspořádání a případnou změnou stupňů či specializací některých z nich. Zatímco se obyvatelstvo v krajích různě přeskupuje, justice na tyto pohyby desetiletí nereagovala, a to se promítá do nerovnoměrného zatížení především na úrovni okresů. Státní zastupitelství má i úřady, kde by podle statistického vyhodnocení měli pracovat tři státní zástupci. To je ale počet pro samotné fungování nereálný. Stejně tak nemůžeme u úřadů této velikosti mluvit o potřebné specializaci. To je tedy jedna rovina, ta druhá souvisí právě s počtem stupňů. Po celou dobu kariéry jsem zastáncem tří stupňů při existenci dvoustupňového řízení. Tohoto stavu se dá docílit několika způsoby. Představu mám, avšak nejprve bych ji ráda probrala uvnitř státního zastupitelství.

Co je podmínkou k tomu, aby se tak stalo? Dá se to zvládnout za jedno funkční období vlády?

Zásadní je stanovisko ministra spravedlnosti vydiskutované napříč politickými reprezentacemi. Téma změny justičního uspořádání není pro jedno funkční období a mělo by mít podporu nejen vládnoucích subjektů, ale i opozice. Reforma v justici by měla zakotvit poměry na další desetiletí, a nikoli podléhat změnám volebního cyklu.

Státní zastupitelství stojí mezi mocí výkonnou a soudní. Jak by se měl tento problém vyřešit? Pomohlo by zakotvení v Ústavě? A bylo by toto řešení v současné době reálné?

Odpověď na tuto otázku je napříč soustavou státního zastupitelství vydiskutovaná již několik let. Z hlediska koncepčního by státnímu zastupitelství nejvíce „slušelo“ zařaze-

ní do samostatné hlavy Ústavy. Podobné řešení, jako bylo zvoleno v případě České národní banky či Nejvyššího kontrolního úřadu. Z takového ukotvení by bylo zřejmé, že státní zastupitelství je orgán *sui generis* stojící mezi mocí soudní a výkonnou, patřící mezi orgány širší justice. V současné době však považuji změnu spojenou s otevřením Ústavy za nereálnou.

V minulosti bylo opakovaně tématem novelizovat zákon o státním zastupitelství. Je to stále aktuální a k jak rozsáhlým změnám by bylo vhodné přikročit?

Zákon o státním zastupitelství byl v minulosti novelizován více než třicetkrát. Řada novel směřovala k posílení centralizace systému, a tím se fakticky odkláněla od původního záměru zákonodárce vytvořit decentralizovanou a dekoncentrovanou soustavu státního zastupitelství ve vztahu ke čtyřem stupňům. Podřízenost v rámci působnosti se měla původně omezovat pouze na dva bezprostředně sto-

jíci. Toto čisté pojetí již dávno neplatí. A pokud změna, tak zásadní, nikoli kosmetická. A jsme u oněch tří stupňů nebo návratu k původní myšlence. Základní teze zní: jednotlivé stupně by si neměly při výkonu působnosti „překážet“ či dublovat činnost. To jsou překážky efektivit a nastavení jasné odpovědnosti.

Unie státních zástupců ČR, jejíž jste aktivní členkou a čestnou prezidentkou, se zapojila do spolupráce s ostatními právníckými profesemi pod vedením Jednoty českých právníků. V čem spatřujete největší přínos a jaký má tato spolupráce potenciál?

V době sociálních bublin, neschopnosti či nedostatku času si naslouchat a hmatatelné polarizace společnosti představuje Jednota kotvu pro meziinstitucionální dialog. Právnícké profesní komory ji respektují jako platformu pro výměnu názorů, kultivaci postojů a možnost uplatnit společný hlas, který zní silněji.

V letošním roce se konal již II. sjezd českých právníků v novodobých dějinách a Vy osobně jste byla jedním z pilířů, na kterých stojí obsah, ale i organizace této úspěšné akce. Co Vás přitahuje k tomu, že se na tom podílíte?

Hledám ráda nové cesty a tohle byla výzva. Už jen proto, zda se podaří navázat na původní myšlenku a nadchnout pro věc právnícké profese napříč. A jedna ze zásadních věcí pro mne bylo najít průsečík ve vnímání principiálních témat.

Z toho může vyjít potřebný solidární postoj komor v případě ohrožení některé z našich profesí. A obohacuje mě i cesta, která vede k cíli, a samozřejmě lidé, s nimiž po ní mohu jít. Jaromír Jirousek, Daniela Zemanová, Vy, už jen přípravná setkání byla inspirací a zkušeností.

II. právníký sjezd se zabýval digitalizací, jejím využitím v justici, včetně umělé inteligence. Tento celosvětový fenomén se promítá do většiny lidských činností, jistě i do profesní činnosti státního zástupce. Lze stručně popsat jak?

Státní zástupci na několika pilotních projektech nástroje umělé inteligence testují. Nutno říci, že očekávání předčilo výsledek. A o tom to, myslím, celé je: podstata AI jako jazykového modelu a naše nereálné očekávání jeho dokonalosti. Domnívám se, že AI může být v budoucnosti jak skvělým pomocníkem, tak ale i špatným rádcem. Rozhodování musí zůstat na právnících. Umělá inteligence nás nezboví ani nemůže zbavit odpovědnosti za výsledek. Bude nám pomáhat, ale nepřemýšlejme tak, že to bude náš dvojník, zatímco my budeme užívat více volna.

Jak se vypořádává státní zastupitelství s kyberkriminalitou, fenoménem posledních let, a mají státní zástupci k tomu materiální i vědomostní vybavení?

O elektronizaci procesů v justici se dlouho mluví, ale nedaří se ji uspokojivě realizovat. V době, kdy přemýšlíme o umělé inteligenci a jejím využití, pracuje stále státní zastupitel-

ství se zastaralým, nevyhovujícím informačním systémem. Elektronický trestní spis je v nedohlednu. Co se týče řešení případů kyberkriminality, přivítalo by státní zastupitelství novou úpravu zajišťování elektronických důkazů a posílení policejní analytiky. Pro řešení koncepčních otázek jsem zřídila pracovní orgán s poradním hlasem a očekávám, že po analýze stavu mi předloží doporučení, jak organizační, tak legislativní povahy včetně vzdělávacích aktivit.

Stalo se zvykem, že dochází ke zneužívání trestního práva jako nástroje pro vymáhání soukromoprávních nároků, což se dotklo i několika notářů. Jak mohou státní zástupci těmto trendům čelit?

Důsledným hodnocením oznámení, která jsou sice označena jako trestní, ale obsahově je, někdy více, někdy až po doplnění, zřejmé, že se jedná o vztahy, na něž nemá trestní právo dopadat, a podatelé trestních předpisů zneužívají. Pokud je takový závěr jednoznačný, musí se takové podání kvalifikovaně odmítnout.

Je o Vás známo, že jste oblíbenou lektorkou trestního práva. Myslíte si, že jsou absolventi právnických fakult dostatečně odborně připraveni pro právní praxi? Pokud máte názor, že nikoli, co by se mělo pro jejich lepší přípravu změnit?

Dnešní studenti právnických fakult mají oproti předchozím generacím velkou výhodu v komfortním přístupu k informacím. Tato výhoda s sebou nese i slabé místo, a tím je mnohdy potřeba náročného ověřování jejich validity. Tento proces může paradoxně vyvolávat ve studentech vyšší pocit nejistoty, než jsme měli v dobách studia my. Celé to souvisí s kritickým myšlením. Na to jsou dnešní absolventi připravováni lépe. Naše výhoda oproti současné generaci potom pramení z pravidelného sociálního kontaktu spojeného s umem vzájemné interakce, komunikace a schopnosti hledat společný jazyk. Teoretická příprava je, podle mne, stále nezbytným základem pro další nadstavbu a tady spatřuji u některých absolventů handicap v podobě mnohdy prázdné argumentace. Důvodem bývá právě podcenění teoretických základů, které dnes v době informační společnosti považují někteří kolegové za přežitky.

Věnovala jste se také přednáškám v oblasti etiky. Jejím obsahem je profesní etika, kolegiální, vzájemná úcta, respekt k právu apod. Na co kladete největší důraz?

Profesní etika se někdy také označuje jako profesní odpovědnost, a už to samo naznačuje moji odpověď. Je to odpovědnost za chování v roli, u níž veřejnost předpokládá, že ji profesionál ve specifických situacích bude hrát. Předpokládá to osobní respekt k zásadám vyjádřeným v etickém kodexu, který odráží jednotné profesní svědomí. A tím částečně naváží, co již bylo řečeno ve vztahu k Jednotě českých právníků. Je to nejen odpovědnost za vlastní chování v roli, ale také potřebný respekt k roli dalších právnických profesí. Jen za takového předpokladu může fungovat kvalitní dialog.

”

Domnívám se, že AI může být v budoucnosti jak skvělým pomocníkem, tak ale i špatným rádčem. Rozhodování musí zůstat na právnících. Umělá inteligence nás nezabaví ani nemůže zbavit odpovědnosti za výsledek.

Jakou formou působíte na etické chování lidí ve svém okolí? Není základem výchova v rodině, nebo se to dá „naučit“ i později?

Výchova by měla poskytnout základy vnímání a respektu k důležitým hodnotám, o které se náš společenský prostor opírá. Profesní etika však představuje nadstavbu. Pravidla, o nichž bychom bez našich právnických profesí nejspíš nepřemýšleli. Mnohdy jsou to i odborně složitější otázky a v průběhu kariéry se objevují nové. Takže ano, zjednodušeně, se to „dá“ naučit později, ale nejen dá, mělo by.

Najdete si i při Vašem současném zatížení pro přednáškovou činnost čas?

Přednáškovou a pedagogickou činnost jsem vždy považovala za pevně spjatou nejen s mou profesí, ale součástí sebe sama. Ani chvíli jsem nepomyslela na to, že bych tuto část svého světa opustila. Je to obousměrný proces. Předávám znalosti, zkušenosti a dostává se mi nových impulzů. Studenti na fakultě mě obohacují nejen originálními nápady, které patří k mládí, ale i o nové formy komunikace. Pomáhají mi chápat svět kolem i jejich optikou.

Vážená paní doktorko, přeji Vám, ať se podaří naplnit Vaše plány a představy a ať máte i nadále prostor pro kultivování našeho právního prostředí, za což jsme Vám vděční. Děkuji za tento zajímavý rozhovor. ■

JUDr. Martin Foukal,
čestný prezident NK ČR,
emeritní notář, člen redakční rady
časopisu Ad Notam

STOJÍ ZA POZORNOST

PRÁVNÍ ROZHLEDY 15–16/2025:

ČLÁNKY

Autonomie vůle, slabší strana a majetek v nesezdaném soužití: možnosti a meze při vypořádání po zániku soužití

Mgr. Lucie Straka, Brno

DISKUSE

Několik poznámek k mezím dispozitivní práva kapitálových společností

JUDR. Robert Pelikán, Ph.D., Praha

Iluze, nebo realita autonomie vůle při zřízení a správě svěřenského fondu?

doc. JUDr. Bohumil Havel, Ph.D., Praha

JUDIKATURA – SOUDY ČR

Nejvyšší soud České republiky: Předčasná nabídka věci předkupníkoví

§ 2140 odst. 1 ObčZ

Povinnost nabídnout věc předkupníkoví ke koupi není splněna, dojde-li k nabídce oprávněnému z předkupního práva před uzavřením smlouvy prodávajícího s koupěchtivým.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 27. 5. 2025, sp. zn. 22 Cdo 3491/2024

PRÁVNÍ ROZHLEDY 19–20/2025:

DISKUSE

Lze skončit výkon funkce člena voleného orgánu obchodní korporace dohodou?

prof. JUDr. Jan Dědič,

doc. JUDr. Jan Lasák, Ph.D., LL.M.

SOUDNÍ ROZHLEDY 9/2025:

OBČANSKÉ PRÁVO

37. Pronájem nezkolaudované stavby. Osobní služebnost stezky a nájemci oprávněného

§ 1 odst. 1, § 1042, 1258, § 1265 odst. 1, § 1247 ObčZ

Skutečnost, že stavba nebyla dosud zkolaudována ve stavebním řízení, nebrání platnému sjednání soukromoprávní smlouvy o jejím užívání.

Je-li osobní služebnost chůze a jízdy určena k umožnění užívání nemovitosti ve vlastnictví oprávněné osoby, zahrnuje v sobě i oprávnění nájemců takové nemovitosti nebo její části užívat stezku, nebylo-li dohodnuto jinak nebo nedojde-li tím k rozšíření služebnosti.

Rozsudek NS ze 17. 6. 2025, sp. zn. 22 Cdo 985/2025

SOUDNÍ ROZHLEDY 10/2025:

OBČANSKÉ PRÁVO

42. K přechodu práv a povinností ze zástavní smlouvy při postoupení pohledávky zajištěné zástavním právem

§ 1879, § 1880 odst. 1, § 1895 odst. 1 ObčZ

§ 524 odst. 2 ObčZ 1964

Zákonným důsledkem postoupení pohledávky není přechod těch práv vyplývajících z vedlejších ujednání, která se váží pouze k zástavnímu právu zajišťujícím postupovanou pohledávku (tedy ke vztahu zástavce a zástavního věřitele), nejsou imanentně spojena s vlastním zajištěním (zástavním právem) a nemají bezprostřední vazbu na zajišťovanou pohledávku.

Rozsudek NS z 28. 4. 2025, sp. zn. 21 Cdo 3283/2024

Novela zákona o advokacii § 15 odst. 6

Vyškrtnutím ze seznamu advokátů nebo změnou způsobu výkonu advokacie účast společníka ve společnosti zanikne a vznikne mu právo na vyplacení vypořádacího podílu podle zvláštního právního předpisu.

Na základě této novely dochází k zániku účasti společníka v s. r. o. ■

Připravil Mgr. Erik Mrzena,
člen redakční rady Ad Notam,
notář v Praze

Společný seminář Exekutorské a Notářské komory na téma společného jmění manželů a exekuce

Ve dnech 15. a 16. září 2025 se uskutečnil v Praze společný seminář dvou profesních komor – notářů a exekutorů.

Přednášejícími byli JUDr. Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze, Mgr. Rostislav Krhut, soudce Vrchního soudu v Praze, JUDr. Ing. Martin Muzikář, notář v Praze, Mgr. Jaroslav Kocinec, LL.M., soudní exekutor – exekutorský úřad Frýdek-Místek, kteří se zasloužili o vynikající odbornou úroveň celého semináře. Odborné přednášky střídaly diskusní bloky. Hlavním tématem byly zejména praktické

styčné body pozůstalostního a exekučního, popř. insolvenčního řízení a limity současné právní úpravy.

Důležitým přínosem semináře, kromě příjemného osobního setkání, byla možnost vyslechnout si pohled zástupců druhé z komor a přednášejících z řad soudců. Je však zřejmé, že na některé otázky hledá praxe ještě odpovědi, a obě řízení, pozůstalostní i exekuční, jejichž právní úprava byla přijata v různém čase a právním rámci, nejsou vždy kompatibilní a řešení pravděpodobně přinese až budoucnost. Audiozáznam ze semináře je pro notáře přístupný v chráněné zóně na stránkách NK ČR. ■

JUDr. Kateřina Břejlová, zástupkyně vedoucího redaktora Ad Notam, notářka v Rožnově pod Radhoštěm

Setkání právníček

Dne 10. října 2025 se v Mramorovém sále budovy České spořitelny uskutečnil již 14. ročník Setkání právníček.

Toto setkání pořádá Notářská komora ČR ve spolupráci s Uníí podnikových právníků ČR, Uníí státních zástupců ČR, Soudcovskou uníí ČR a Exekutorskou komorou ČR a o tom, že se těší velkému zájmu, svědčí fakt, že sál byl zaplněn do posledního místa.

Na úvod, jako již tradičně, účastnice přivítal prezident Notářské komory ČR Radim Neubauer. V rámci odborného programu, který jako vždy skvěle moderovala nejvyšší státní zástupkyně Lenka Bradáčová, vystoupil Juraj Jonáš, psycholog zaměřující se na studium kognitivních funkcí, psychologii jazyka, komunikaci a mezikulturní psychologii, dále společně vystoupili herec a vysokoškolský pedagog Ondřej Vetchý a scenárista a bývalý vedoucí oddělení vražd Krajského ředitelství Policie ČR v Praze Josef Mareš a v neposlední řadě vystoupil Daniel Prokop, sociolog zaměřující se na témata chu-

doby a sociální nerovnosti v české společnosti. Setkání mělo opět skvělé ohlasy a již nyní se dámy mohou těšit na jubilejní 15. ročník.

Závěrem se sluší poděkovat hlavním organizátorkám setkání, a to nejvyšší státní zástupkyni Lence Bradáčové, prezidentce Unie podnikových právníků ČR Marii Břejchové a notářce Heleně Divišové. ■

JUDr. Berenika Wünschová,
ředitelka Kanceláře NK ČR

Slavnostní předání medailí Jindřicha z Isernie

Dne 16. října 2025 proběhlo v sídle Notářské komory ČR slavnostní předávání medailí Jindřicha z Isernie.

Z rukou prezidenta Notářské komory ČR (NK ČR) Mgr. Radima Neubauera a viceprezidenta NK ČR Mgr. Pavla Bernarda a za přítomnosti všech současných, ale i téměř všech bývalých členů prezidia NK ČR, si převzalo medaile za zásluhy o české notářství pět významných osobností.

Zlatá medaile byla udělena:

JUDr. Petru Bílkovi, který po ukončení své účasti ve vrcholných orgánech notářské samosprávy a výkonu činnosti notáře v roce 2016 obdržel od NK ČR v roce 2018 stříbrnou medaili Jindřicha z Isernie. I po tomto ocenění doktor Bílek dále působil jako zástupce notáře Mgr. Jana Dytrycha a zároveň jako člen Komise vzdělávání prezidia NK ČR. Byl také vedoucím autorského kolektivu šestého vydání komentáře notářského řádu v roce 2024, spoluautorem druhého vydání komentáře občanského zákoníku se zaměřením na dědickou problematiku, a společně s JUDr. Martinem Šešinou je spoluautorem publikace Dědické právo v předpisech dlouhého století 1918 až 2022.

JUDr. Ivanu Houdkovi, který se jako člen Ústřední notářské komory, výkonného orgánu Sdružení notářů České republiky, podstatně podílel na zrušení státního notářství a na obnově svobodného notářství v České republice. Od vzniku NK ČR v roce 1993 byl členem jejího prezidia, nejdříve do roku 1996 jako jeho volený člen a od roku 1997 až do roku 2016 z titulu jeho funkce prezidenta Notářské komory v Praze. Poté až do skončení výkonu notářského povolání rokem 2024 působil jako člen prezidia této regionální komory a jako člen revizní komise NK ČR. Byl též členem Mezinárodní komise prezidia NK ČR.

JUDr. Zdeňku Ryšánkovi, který se jako člen Ústřední notářské komory, výkonného orgánu Sdružení notářů České republiky podstatně podílel na zrušení státního notářství a obnově svobodného notářství v České republice. JUDr. Zdeňek Ryšánek byl dlouholetým členem prezidia Notářské komory České republiky. V letech 1993 až 1999 a od roku 2008 do ukončení výkonu notářského povolání rokem 2024 z titulu funkce prezidenta Notářské komory v Brně, a od roku 2005 do poloviny roku 2006 jako jeho volený člen. Byl členem právní a posléze legislativní komise prezidia NK ČR a též jejím předsedou. Je členem legislativní rady prezidia NK ČR. Byl členem autorského kolektivu všech šesti vydání komentáře notářského řádu vydaných nakladatelstvím C. H. Beck.

Stříbrná medaile byla udělena:

JUDr. Liboru Bitterovi, který se jako člen Ústřední notářské komory, výkonného orgánu Sdružení notářů České republiky, podstatně podílel na zrušení státního notářství a na obnově svobodného notářství v České republice. JUDr. Bitter zastával notářský úřad v Ústí nad Labem, byl od počátku dlouholetým členem prezidia Notářské komory v Ústí nad Labem, též ve funkci viceprezidenta a zároveň byl dlouholetým předsedou komise dohledu prezidia NK ČR.

JUDr. Jiřímu Škorpíkovi, který zastával notářský úřad v Jablonci nad Nisou, byl od počátku, s krátkou přestávkou, trvalým členem prezidia Notářské komory v Ústí nad Labem a jako prezident regionální komory byl zároveň dlouholetým členem prezidia NK ČR. Dále byl předsedou Revizní komise NK ČR a členem zkušebních komisí při notářských zkouškách. ■

JUDr. Berenika Wünschová
ředitelka Kanceláře NK ČR

Medaile Antonína rytíře Randy putují i k osobnostem spjatým s českým notářstvím

V pátek 7. listopadu 2025 byly předány medaile Antonína rytíře Randy. Mezi oceněné se letos zařadili i prezident Notářské komory ČR Mgr. Radim Neubauer a člen redakční rady časopisu Ad Notam prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Medaile uděluje rada Jednoty českých právníků jako výraz uznání zásluh na rozvoji právní vědy, zákonodárství, právní praxe, organizování právního života v zemi a za práci pro Jednotu českých právníků.

Během slavnostního aktu ve Vlasteneckém sálu pražského Karolina převzalo z rukou předsedy JČP JUDr. Pavla Rychetského sedm oceněných čtyři bronzové a tři stříbrné medaile.

Mgr. Radim Neubauer obdržel bronzovou medaili, a to za významnou práci pro notářskou komoru, za rozvoj „notářského práva“, dále za úzkou spolupráci Notářské komory ČR a Jednoty českých právníků zejména na poli vzdělávacím. Za mimořádné výsledky své vědecké a pedagogické práce a za vzornou reprezentaci českého právnictví v zahraničí pak prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., obdržel medaili stříbrnou.

Mgr. Radim Neubauer

prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

PŘEHLED VŠECH OCENĚNÝCH UVÁDÍME V ABECEDNÍM POŘADÍ:

BRONZOVOU RANDOVU MEDAILI OBDRŽELI

- **doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.**, právní historik, proděkan Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni
- **prof. JUDr. David Kosař, Ph.D., LL.M., J.S.D.**, vedoucí Katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, který působí i na jejím Ústavu pro otázky soudnictví
- **Mgr. Radim Neubauer**, prezident Notářské komory ČR, člen Grémia Jednoty českých právníků, notář v Praze
- **Mgr. Ladislav Sobotka**, soudce Okresního soudu v Hodoníně, předseda místního sdružení Jednoty českých právníků v Hodoníně

STŘÍBRNOU RANDOVU MEDAILI OBDRŽELI

- **prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.**, významný civilista, vedoucí Katedry občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a člen redakční rady Ad Notam
- **Mgr. Michal Králík, Ph.D.**, soudce Nejvyššího soudu ČR
- **prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.**, vedoucí Ústavu práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a prorektor Masarykovy univerzity pro rozvoj, legislativu a informační technologie. ■

www.advokatnidenik.cz,
redakce Ad Notam

31. mezinárodní notářský kongres UINL

Ve dnech 2. až 4. října 2025 se v německém Berlíně uskutečnil 31. mezinárodní notářský kongres UINL. Tato významná událost, kterou pořádala Mezinárodní unie notářů (UINL) ve spolupráci s německou Bundesnotarkammer, proběhla pod názvem: „Notářství v pohybu: Nové technologie – Nové role“. Cílem kongresu bylo diskutovat o aktuálním vývoji a budoucnosti notářské profese.

Kongres přivítal notáře z celého světa, včetně zástupců 93 členských notářství UINL, a také vysoce postavené představitele politiky, justice, vědy a ekonomiky. Slavnostní zahájení podtrhlo klíčovou úlohu notářství pro stabilitu a fungování právního státu. Prezident Spolkového ústavního soudu prof. Dr. Stephan Harbarth zdůraznil, že pokud se notářství daří dosáhnout cíle preventivní justice – vyhnout se konfliktům a zajistit právní mír –, pak jsou notáři „tváří právního státu“. Spolková ministryně spravedlnosti Dr. Stefanie Hubig označila notáře za „strážce práva“ (*Bewahrer des Rechts*), kteří zaručují právní jistotu, důvěru a kontinuitu v době digitální transformace. Ministryně dále poděkovala notářům za jejich rostoucí odpovědnost v boji proti praní špinavých peněz, což je klíčové pro bezpečnost a funkčnost společnosti. Prezident Bundesnotarkammer Dr. Markus Sikora zdůraznil nutnost chápat digitalizaci jako nástroj, nikoli jako hrozbu, s cílem rozšířit důležitou roli notářů v preventivní justici i v digitálním věku při zachování principů osobní důvěry a právní jistoty. Prof. Dr. Jens Bormann, prezident kongresu a viceprezident UINL pro Evropu, podtrhl jedinečné postavení notářství jako veřejného úřadu, který slouží v době digitálních změn jako „kotva důvěry“ a „garant svobody“, s nutností nastavovat standardy digitalizace, nikoli je pouze následovat.

Kongres byl věnován dvěma hlavními tématům. Prvním z nich bylo téma s názvem: „Nové nástroje – nové hranice: Notáři v srdci digitálního systému připraveného na budoucnost, úspěchy a inovace, které drží krok s technologickým vývojem“, a to zejména v kontextu globalizace a digitalizace. Druhým tématem byla Nesporná řízení a s tím související kompetence notářů s ohledem na jejich nové role ve službách veřejnosti, a také roli notáře v srdci moderního právního systému, se zaměřením na to, jaké kompetence jsou potřebné, aby bylo možné držet krok se sociálními a ekonomickými změnami. V rámci soudobých trendů se v rámci druhého tématu diskutovalo také o otázce elektronizace notářství a otázky AML. Právě v rámci druhého tématu byla Notářská komora České republiky zastoupena JUDr. Kateřinou Protivovou, LL.M., a to s prezentací na téma „Notářská profese v pohybu: Nové technologie – nové role“, kde se zaměřila na téma přímých zápisů do Evidence skutečných majitelů a jak tato kompetence posílila roli notářů v České republice. Důležitou součástí kongresu byla aktivní účast Mezinárodní asociace soudců (IAJ). Účast IAJ navazu-

je na dohodu o spolupráci podepsanou s UINL v roce 1994 a obnovenou v roce 2023. IAJ reprezentovali soudkyně Janja Roblek (Slovinsko), soudkyně Yvonne Summer (Rakousko) a generální tajemník Giacomo Oberto (Itálie).

NK ČR reprezentovali prezident Mgr. Radim Neubauer, ředitelka kanceláře JUDr. Berenika Wünschová, dále Mgr. Šárka Tlášková, notářka v Praze, členka Generální rady UINL a členka mezinárodní komise, JUDr. Kateřina Protivová, LL.M., notářská kandidátka a členka mezinárodní komise, a v neposlední řadě za mezinárodní sekci NK ČR na kongresu reprezentoval také pan JUDr. Petr Klika, LL.M. Před zasedáním kongresu proběhlo i shromáždění členských notářství UINL, během kterého byl zvolen nový prezident UINL pro období let 2026–2028 pan David Figueroa Márquez, který působí jako notář v Mexiku. Funkce se ujme 1. ledna 2026. David Figueroa Márquez byl, mimo jiné, předsedou Mexické notářské asociace, předsedou UINL Komise pro americké záležitosti (CAAM). Dále se věnuje také akademické sféře.

Během konference bylo prezentováno mnoho zajímavostí a vzhledem k tomu, že jsem se zejména podílela na přípravě druhého tématu, tak právě z tohoto bych ráda uvedla některá diskutovaná témata a postřehy i zde.

PŘÍZPŮSOBNÍ SE POTŘEBÁM SPOLEČNOSTI A JEDNOTLIVCŮ

ODLEHČOVÁNÍ SOUDŮ

Nesporná řízení úzce souvisejí s odlehčením soudů. Tento jev je součástí širšího současného trendu směřujícího k rozvoji základních práv, vzniku nových svobod a je také přirozenou reakcí veřejných orgánů na zatížení soudů. Státy se všude, kde je to možné, snaží zefektivnit své veřejné činnosti, zejména v soudní oblasti, aby předešly nadměrnému zatížení soudů. Jen málo států je však ochotno spoléhat se výhradně na svobodu stran a zcela se vzdát dohledu. Namísto úplné privatizace těchto záležitostí jsme spíše svědky nahrazování veřejné moci: pravomocí, které původně vykonávaly výlučně soudy, jsou převáděny na jiný orgán nebo s ním sdíleny, a to zejména pokud není třeba řešit žádný spor. Toto umožňuje přerozdělení pravomocí: soudci jsou odpovědní za sporná řízení prostřednictvím řešení sporů a notáři jsou odpovědní za nesporná řízení.

OCHRANA ZRANITELNÝCH OSOB

V Kolumbii a Španělsku se notáři stali hlavní institucí poskytující podporu zranitelným osobám: pomáhají jim vyjádřit jejich přání a uplatňovat jejich práva v souladu s doporučeními Organizace spojených národů [Úmluva o právech osob se zdravotním postižením ze dne 13. prosince 2006 (CRPD)]. Ve Francii notáři vypracovávají trvalé plné moci šité na míru situaci a potřebám jednotlivce.

ZJEDNODUŠENÍ ŽIVOTA OBČANŮ A FIREM

Zjednodušení života občanů a firem znamená zjednodušení a zrychlení postupů, snížení jejich nákladů, aniž by byla narušena základní potřeba právní jistoty. V Rumunsku jsou notáři oprávněni schvalovat rozvody na základě vzájemné dohody, a to i v případě, že jsou v manželství nezletilé děti. Tento postup je v současné době občany preferován, protože je jednodušší, rychlejší a levnější. Není totiž zapotřebí advokáta, ale pouze jednoho odborníka, který má na starosti celý postup, a to notáře, jehož poplatky jsou pevně stanoveny. Celý postup vyřizuje notář, který je odpovědný za rozvodovou dohodu, dohodu o výkonu rodičovských práv, dohodu o výživném, vypořádání majetkových poměrů manželů a rozdělení majetku. V Chile mají notáři díky nové pravomoci v oblasti vyživovací povinnosti klíčovou roli při prevenci a vymáhání výživného, čímž se zabráňuje systematickému předávání případů soudům.

POSÍLENÍ PRÁVNÍ JISTOTY I V OBLASTI ZABEZPEČENÍ BYDLENÍ

Díky notářům jsou veřejné rejstříky či seznamy spolehlivě vedeny, a je tak zaručena bezpečnost, zákonnost a transparentnost. V Argentině hrají notáři klíčovou roli dokonce i při zajišťování bydlení. Aktivně se podílejí na právním mechanismu, který umožňuje udělit vlastnická práva k nemovitostem v městských oblastech oprávněným uživatelům, kteří se nacházejí v nečekané či nepříznivé situaci. V Portoriku pomohla notářská činnost (Nouzový zákon č. 118-2022) tisícům rodin získat vlastnická práva k nemovitostem po hurikánech Irma a Maria, kdy dále usnadnila jejich zápis do katastru nemovitostí a umožnila jim přístup ke kompenzačním fondům, díky čemuž mohly znovu postavit své domovy. Později se tento zákon ukázal jako hnací síla hospodářského a sociálního rozvoje země.

PODPORA EKONOMIKY A ZVÝŠENÍ JEJÍ ATRAKTIVITY PRO INVESTORY

V Alžírsku hrají notáři v rámci smluv o veřejně-soukromém partnerství (PPP) ústřední roli jako zprostředkovatelé mezi státem, investory a podniky; zaručují právní jistotu smluv a smluvní rovnováhu. V Senegalů hrají notáři ústřední roli v oblasti práva obchodních společností, konkrétně při vypracovávání stanov a při změnách stanov v průběhu existence společnosti.

Klíčové závěry kongresu k prvnímu tématu „Nové nástroje/Nové hranice – Notáři v srdci digitálního systému budoucnosti“ shrnula níže Šárka Tlášková. Tento blok se zaměřil na integraci digitálních technologií do notářské praxe s cílem zvýšit

efektivitu a bezpečnost, aniž by došlo ke kompromisu v oblasti právní jistoty a základních funkcí veřejných listin.

Závěry kongresu zahrnují klíčová doporučení a osvědčené postupy v pěti hlavních oblastech: automatizace a umělá inteligence (AI), ověřování na dálku a identifikace, kybernetická bezpečnost a ochrana dat, elektronická komunikace a elektronická archivace dokumentů. Integrace AI a automatizace má potenciál snížit náklady a ušetřit čas u rutinálních úkolů, což notářům umožní soustředit se na komplexní právní záležitosti. Nicméně ústředním principem je koncept „*human in command*“ („člověk velí“), který stanoví, že technologie musí sloužit pouze jako podpůrný nástroj, nikoli jako náhrada notáře. Konečná odpovědnost za každé rozhodnutí a každý úkon zůstává pevně v rukou člověka. Schopnost orientovat se ve složitých mezilidských vztazích a získat důvěru občanů zůstává neodmyslitelně lidskou vlastností.

Co se týče poskytování notářských služeb na dálku, lze konstatovat, že všechna doporučení kongresu jsou v České republice naplněna. Aby vzdálené postupy mohly plně nahradit fyzickou přítomnost, je nutný jasný a komplexní právní rámec, který ochrání regulační funkce notářské formy. Klíčová je rovnocennost vzdálené identifikace s osobním ověřením – postupy musí poskytovat stejnou míru bezpečnosti, spolehlivosti a právní jistoty. Doporučuje se zavedení přísných technických standardů, včetně dvouúrovňové video identifikace s doplňkovými ověřovacími kroky, např. biometrie či dat z eID. Pro zajištění integrity dokumentů by měly být používány kvalifikované elektronické podpisy a časová razítka. Vzdálené úkony by měly probíhat přes svrchovanou platformu spravovanou notářskými komorami, která zaručí end-to-end šifrování a kontrolovaný přístup. Notář přitom zůstává klíčovým garantem – musí mít možnost potvrdit identitu účastníků, jejich vůli a způsobilost, a v případě pochybností úkon na dálku odmítnout. Vzdálené postupy by měly být volitelné, aby nevyklučovaly osoby bez digitálních dovedností, a nejsou vhodné pro situace, jako jsou závěti či dědické smlouvy.

Ohledně kybernetické bezpečnosti a ochrany dat bylo zdůrazněno, že dokumenty s kvalifikovaným elektronickým podpisem notáře vyžadují stejnou pečlivost a důvěrnost jako jejich listinná vyhotovení. Doporučena je strategie používající více nezávislých bezpečnostních opatření (např. firewally, antivirové programy, kontroly přístupu), šifrování, kontroly přístupu a autentizace. Je nutné používat omezený přístup a multifaktorové ověřování (např. speciální karty a individuální PIN pro notáře a jeho zaměstnance). Je třeba zavést mechanismy pro rychlou detekci incidentů (např. systémy detekce narušení, logování událostí) a postupy pro reakci na incidenty. Nezbytná je bezpečná strategie zálohování, včetně offline záloh nebo certifikovaných cloudů/lokálních serverů a v neposlední řadě lidský faktor: pravidelná školení zaměstnanců jsou klíčová, protože lidské chování je často nejslabším článkem v bezpečnostním řetězci. Moderní notář se stává klíčovým digitálním průvodcem pro občana. Tento koncept je známý jako „*one-stop shop*“ (jedno kontaktní místo) a vychází z tzv. „*once-only principle*“, tedy principu, že občan by měl úřadům poskytovat své údaje pouze jed-

nou. V praxi to znamená, že po vyhotovení notářského zápisu notář digitálně zařídí veškerou následnou komunikaci s ostatními institucemi. Notář tak elektronicky podá návrh na vklad do katastru nemovitostí, zapíše změny do obchodního rejstříku nebo komunikuje s daňovými úřady. Pro občany to představuje obrovské zjednodušení. Odpadá jim nutnost obíhat různé úřady, šetří se jejich čas i náklady a celý proces se stává transparentnějším a efektivnějším. Tento koncept lze navíc obohatit o klientské portály pro bezpečné předávání dat od klientů notáři a sdílení finalizovaných dokumentů. Toto zjednodušení současných procesů je však jen jednou stranou mince. Tou druhou je obrovská odpovědnost za uchování právní jistoty pro budoucí generace. Některé notářské dokumenty, jako jsou závěti nebo zakladatelské listiny, musí být uchovávány po dobu až 100 let. Ve světě, kde technologické standardy zastarávají během několika let, to představuje téměř nepředstavitelný problém. Zajištění čitelnosti a integrity digitálních dokumentů po celé století vyžaduje nejen neustálé aktualizace formátů a nosičů, ale také strategické plánování migrace dat na technologie, které dnes možná ještě ani neexistují. Tato oblast navíc představuje obrovskou ekonomickou výzvu, neboť vyžaduje vysoké počáteční investice a průběžné náklady, které je obtížné dlouhodobě předvídat. I zde platí, že rozhodnutí o migraci na nové technologie nebudou moci být plně automatizována. Bude vyžadovat lidský úsudek a zodpovědnost, aby byla zajištěna kontinuita právní jistoty napříč generacemi.

ZÁVĚR

Závěrem je nutné zmínit, že notáři celosvětově podléhají přísným deontologickým pravidlům. Nezávislost a nestrannost, integrita, zdvořilost a důstojnost, dostupnost a pečlivost jsou základní zásady, které podporují důvěru společnosti v notáře. Je důležité posouvat roli notářů nejen u nás v České republice dopředu. Digitalizace představuje pro notářství příležitost, jak zrychlit a zefektivnit služby. Závěry kongresu zdůrazňují, že technologický pokrok musí vždy jít ruku v ruce s právní jistotou a ochranou základních funkcí notářské formy (jako je preventivní kontrola a předcházení sporům a ochrana všech zúčastněných stran). Dosažení těchto cílů vyžaduje robustní IT infrastrukturu, jasné zákonné normy, vysoké standardy kybernetické bezpečnosti a trvalou snahu o zachování lidské autonomie a transparentnosti v digitálním prostředí. Budoucnost notářství nestojí na nahrazení člověka strojem, ale na jejich inteligentní spolupráci pod lidským velením s přístupem zaměřeným na člověka. Toto vyplývá i z výše zmíněných poznatků z kongresu, který byl pro další směřování funkce notářů velmi přínosný a obohacující, a nezbyvá než se jen těšit na další takový. ■

JUDr. Kateřina Protivová, LL.M., notářská kandidátka
 JUDr. Miroslavy Protivové, notářky v Plzni
 Mgr. Šárka Tlášková, notářka v Praze

EU v kostce

ELEKTRONICKÁ APOSTILA: PANAMA

V Panamě bylo rozšířeno využití elektronické apostily, která byla zavedena v dílčím rozsahu v roce 2023. V současnosti mohou být všechny panamské veřejné listiny opatřeny elektronickou apostilní doložkou tamního ministerstva zahraničních věcí. Existence apostilní doložky může být ověřena prostřednictvím online registru dostupného na <https://apostillaelectronica.mire.gob.pa/validation>.

ELEKTRONICKÝ REGISTR APOSTIL ZŘÍZEN V NEVADĚ

Ve Spojených státech amerických není systém apostily jednotný, přičemž poslední aktualita přišla z Nevady, která zřídila elektronický registr apostilních doložek vydaných po 19. 7. 2019. Dostupný je na webových stránkách <https://esos.nv.gov/AuthenticationSearch/Index>, přičemž apostily vydané před rozhodným datem je možné ověřit klasickým způsobem, tedy kontaktováním vydávajícího orgánu.

HODNOCENÍ MONEYVAL

Česká republika momentálně prochází fází přípravy na mezinárodní hodnocení uplatňovaných standardů proti praní špinavých peněz a financování terorismu ze strany výboru Moneyval. Návštěva hodnotícího týmu proběhne na jaře příštího roku.

INICIATIVA PRO DOSTUPNÉ BYDLENÍ

Před několika měsíci jsme informovali o vzniku evropské iniciativy pro dostupné bydlení, která byla projednávána evropskými institucemi (tzv. Evropský plán pro dostupné bydlení). Jeho jádrem by mělo být zjednodušení čerpání prostředků z evropské podpory. Vyjednávání o tomto záležitosti stále běží, byly zformulovány závěry Rady EU, které však byly následovně zablokovány Maďarskem, které trvá na pojetí bytových potřeb jako vnitrostátní záležitosti. Další informace o postupu vyjednávání by měly být dostupné do konce roku.

INFLACE V EUROZÓNĚ

Inflace v Eurozóně narostla (oproti očekávání analytiků) v listopadu na úroveň 2,2 procenta.

SAVE THE DATE – EVROPSKÉ NOTÁŘSKÉ DNY

36. ročník Evropských notářských dnů se bude konat ve dnech 23. až 24. 6. 2026 v rakouském Salcburku. ■

JUDr. Berenika Wünschová, ředitelka Kanceláře NK ČR
 JUDr. Petr Klika, LL.M., mezinárodní vztahy, Kancelář NK ČR

Zasedání Evropské notářské sítě

Dne 30. listopadu 2025 proběhlo v italském Miláně letošní druhé zasedání kontaktních bodů Evropské notářské sítě.

Během jednání byl za účasti kontaktních bodů z členských a pozorovatelských notářství CNUE projednán harmonogram aktivit v nadcházejícím grantovém období a další rozvoj platformy. Zástupkyně ukrajinského notářství seznámila členy sítě s aktuálním vývojem a situací týkající se uplatňování veřejných listin (nejčastěji plných mocí) ze zemí Evropské unie na Ukrajině.

Ústředním bodem setkání kontaktních bodů bylo převzetí funkce koordinátorky Evropské notářské sítě JUDr. Berenikou Wünschovou, ředitelkou Kanceláře NK ČR. Ve funkci vystřídala pana Giovanniho Liottu, notáře v italské Taormině.

Pro nadcházející období jsou vytyčeny dvě priority. První z nich je pravidelná výměna informací ke konkrétnímu tématu a následné zpracování písemného přehledu. Tento postup bude vždy zastřešen jedním z kontaktních bodů. Účelem tohoto postupu je získání zevrubného přehledu o daném tématu napříč členskými notářstvími, přičemž se

jedná např. o to, jak získat informace o proběhlém dědickém řízení v daném členském státě.

Dalším projektem je vývoj nástroje využívajícího umělou inteligenci, který by usnadnil řešení nových dotazů notářů vystávajících z přeshraniční praxe, ať už v dědických, nebo jiných občanskoprávních a obchodněprávních záležitostech. Pro rozvoj tohoto nástroje je k dispozici obsáhlá databáze zpracovaných dotazů, na jejímž základě je možné iniciovat strojové učení. Během jednání Evropské notářské sítě prezentovali zástupci nizozemského a rakouského notářství vnitrostátní nástroje založené na umělé inteligenci.

Následujícího dne byl uspořádán tradiční navazující seminář. Ten byl tentokrát věnován přeshraničním dědickým otázkám s přihlédnutím zejména ke kontextu hraničních regionů severní Itálie.

JUDr. Petr Klika, LL.M.,
mezinárodní vztahy, Kancelář NK ČR

Zahájení a ukončení činnosti notářů

Ministryně spravedlnosti Eva Decroix, Ph.D., MBA, MPA, s účinností od 1. 1. 2026 jmenovala **Mgr. Markétu Novotnou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Třebíči se sídlem v Třebíči, **Mgr. Ditu Krátkou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Jeseníku se sídlem v Jeseníku, **Mgr. Kateřinu Lacinovou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Havlíčkově Brodě se sídlem v Havlíčkově Brodě, **Mgr. Marii Možíšovou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Náchodě se sídlem v Náchodě, **JUDr. Michaelu Jiroutovou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Trutnově se sídlem ve Dvoře Králové nad Labem, **JUDr. Ivetu Vankátovou, Ph.D.**, notářkou v obvodu Okresního soudu v Olomouci se sídlem v Olomouci.

Mgr. Markéta Novotná

Mgr. Dita Krátká

Nově jmenovaným notářkám přejeme mnoho úspěchů v jejich pracovní činnosti.

Dnem 31. 12. 2025 odvolala ministryně spravedlnosti na vlastní žádost **JUDr. Miroslava Michálka, LL.M.**, z funkce notáře Okresního soudu v Třebíči se sídlem v Třebíči. Ke stejnému datu ministryně spravedlnosti na vlastní žádost odvolala **JUDr. Ivetu Vankátovou, Ph.D.**, z funkce notářky Okresního soudu v Bruntále se sídlem v Bruntále. Ke dni 31. 1. 2026 na vlastní žádost odvolala **JUDr. Danu Ševců** z funkce notářky Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou se sídlem v Rychnově nad Kněžnou.

Mgr. Kateřina Lacinová

Mgr. Marie Možíšová

Za dlouholetou činnost ve prospěch notářství děkujeme a do dalšího života přejeme pevné zdraví, štěstí a osobní spokojenosti. ■

JUDr. Michaela Jiroutová

JUDr. Ivetu Vankátovou, Ph.D.

redakce Ad Notam

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Třebíči se sídlem v Třebíči

uvolněného po notáři JUDr. Miroslavovi Michálkovi, LL.M., který ukončí činnost dne 31. 12. 2025. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 24. února 2026 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 26. ledna 2026.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxí potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
  - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
  - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá dokladem prokazujícím délku jiné praxe započítávané Notářskou komorou České republiky do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška u komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Bruntále se sídlem v Bruntále

uvolněného po notářce JUDr. Ivetě Vankátové, Ph.D., která ukončí činnost dne 31. 12. 2025. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 3. března 2026 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komorě doručena nejpozději do 3. února 2026.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí 12 000 Kč a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
  - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
  - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá dokladem prokazujícím délku jiné praxe započítávané Notářskou komorou České republiky do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započtl do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou se sídlem v Rychnově nad Kněžnou

uvolněného po notářce JUDr. Daně Ševců, která ukončí činnost dne 31. 1. 2026. Jednání před konkurzní komisí se bude konat ve čtvrtek 5. března 2026 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 5. února 2026.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, kde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxí potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
  - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
  - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá dokladem prokazujícím délku jiné praxe započítávané Notářskou komorou České republiky do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška u komerčního právníka.

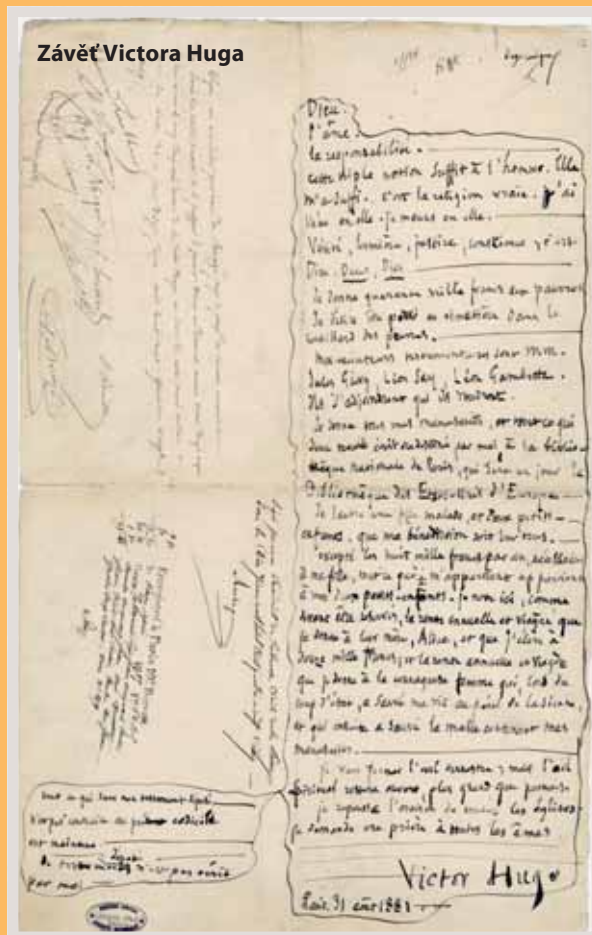
Strípky z historie 81.

Holografická závěť Victora Huga ze dne 31. srpna 1881 je uložena v Archives Nationales v Paříži. Spisovatel ji sepsal jako devětasedmdesátiletý, svědky mu byli tehdejší prezident Francouzské republiky Jules Grévy (1807–1891), předseda vlády Léon Gambetta (1838–1882), oba profesí advokáti, a ekonom, opakovaně ministr financí Jean Baptiste Léon Say (1826–1896). „Všechny rukopisy a vše, co hodlám napsat, daruji Národní knihovně v Paříži, která se jednoho dne stane Knihovnou Spojených států evropských,“ uvedl Victor Hugo mimo jiné jako svoji poslední vůli (dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Testament_de_Victor_Hugo_1_-_Archives_Nationales_-_ET-LXXXIX-1748_\(RS-586\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Testament_de_Victor_Hugo_1_-_Archives_Nationales_-_ET-LXXXIX-1748_(RS-586).jpg)).

„Brněnská notářská komora byla včera vydobyta Čechy,“ informoval list Našinec ze dne 31. května 1908. Jejím prvním předsedou z řad českých notářů byl toho dne zvolen František Mader (1846–1913), do té doby byla funkce předsedy v rukách notářů německých, naposledy v letech 1902–1908 Ferdinanda Hanische (1838–1927). „Česká menšina na Moravě začíná se rychle uplatňovat ve všech korporacích,“ konstatuje závěrem citovaná zpráva.

První číslo časopisu belgických notářů *Revue pratique du notariat belge* bylo vydáno v Bruselu dne 20. února 1875. Jeho zakladatelem a prvním šéfredaktorem byl profesor notářského práva na lovažské univerzitě, zakladatel notářské školy *École pratique notariale de Bruxelles* Adolphe Maton (1839–1895), po jehož smrti následovali šéfredaktoři Aristide Maton (1864–1907) a Alfred Schicks (1857–1933). Časopis vycházel do 1. světové války třikrát měsíčně, za války pak nepravidelně. Od roku 1927 měl v názvu různé podtituly. V roce 1971 došlo k jeho sloučení s časopisem *Annales du notariat et de l'enregistrement*. Adolphe Maton byl též autorem encyklopedického slovníku *Dictionnaire de la pratique notariale belge* z let 1882–1885.

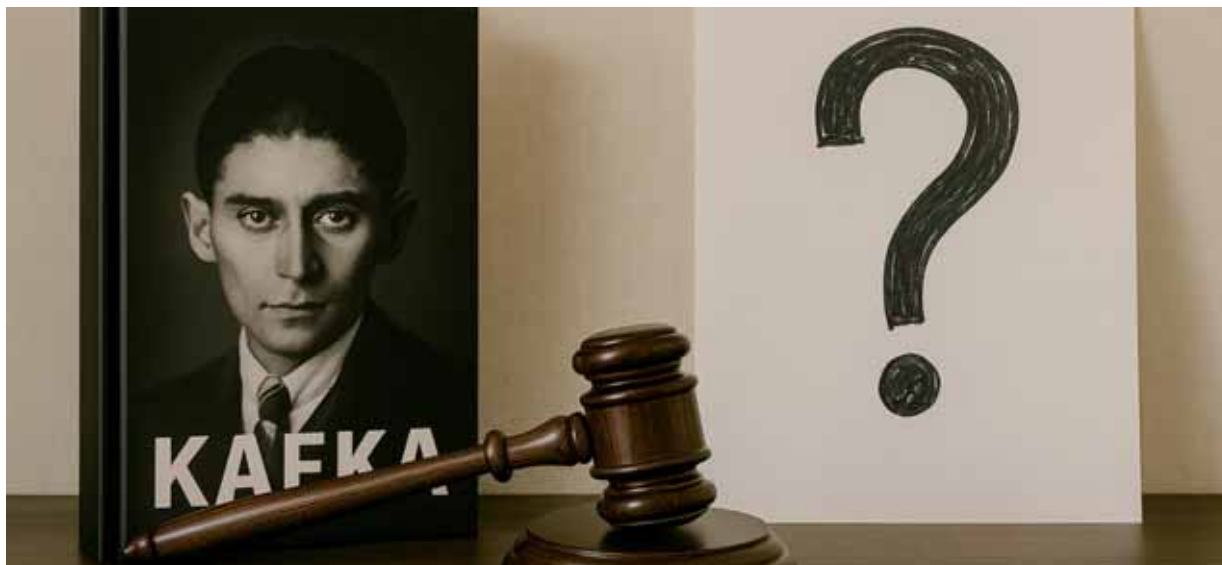
Pod titulkem *Ošizený notář* přinesla Moravská orlice ze dne 14. ledna 1882 zprávu, jak „do spořitelny v Mor. Třebové přišel ondyno muž v rolnickém kroji a vydával se za jistého Knorra z blízké dědiny a pravil, že potřebuje 2000 zl., jelikož bude vdávat dceru, kteréž by nechal na svém statku pojistit“. Spořitelna požadovala notářem legalizovaný dlužní úpis, který žadatel předložil. „Ale jak se podivilo i ředitelstvo spořitelny i notář, kterýž vskutku dlužní úpis knihoval, když pravý Knorr, rolník z Pyrklišova prohlásil, že on žádaných peněz nepotřebuje a nehodlá statek svůj tímto břemenem stížit.“ Notáři tak hrozilo, že bude muset spořitelně 2 000 zlatých nahradit. Druhý den však noviny přinesly zprávu, že úsilím notáře se podařilo zjistit, že pachatelem je „sešlý hostinský v Pyrklišově, jmé-

nem Čeněk Knorr, bratr rolníka Knorra, na jehož jméno si peníze vypůjčil a jemuž jest podoben. Když se osobnost jeho pátráním zjistila, byl od mírovského četnictva v noci zatčen a do M. Třebové k soudu odveden. Vypůjčené 2000 zl. nalezeny byly v starém kachlíku pod nálevním stolem v tančírně hospody.“

„Kdo nevolí Alexandrovy kandidáty, je zbit a trestán.“ Polední list ze dne 30. října 1931 takto charakterizoval perzekuci těch, kteří odmítli podepsat vládní kandidátku srbského generála Petara Živkoviće (1879–1947) pro jugoslávské volby do Narodne skupštiny konané dne 8. listopadu 1931. Mezi potrestanými byli i chorvatští notáři Ivan Novak (1884–1934), působící v Čakovci, a Janko Baričević, působící v Prelogu, kterým byl podle Poledního listu „úředně odňat notariát“. Podle téže zprávy „české listy jsou v Jugoslávii v nemilosti, poněvadž pokud sem docházejí, ostře tepou postup Alexandrovy vlády. V minulých dnech sebrala policie po záhřebských kavárnách a na poštách svorně vedle sebe Polední list i Lidové noviny.“ ■

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
člen redakční rady Ad Notam

Proces

Asi už to tak bude. Po fejetonech „Seš mrtvej, i kdybys byl živej“ od kolegyně Kateřiny Brejlové a „Seš živej, i kdybys byl mrtvej“ od kolegy Filipa Plašila se náš časopis Ad notam definitivně zařadil mezi časopisy literární, ba přímo mezi pokračovatele odkazu Franze Kafky. Jinak se to nedá popsat, ba ani s nejlepší snahou vysvětlit.

Jako člen redakční rady jsem přemýšlel, co s tím u všech všudy budeme dělat. Nemůžeme s tím přeci jen tak ze dne na den přestat, s něčím takovým je už spojena určitá míra odpovědnosti. Na to je zajisté třeba navázat, ale jak?

Zamyslel jsem se tedy, co bylo v mé praxi dostatečně kafkovské, abych na tom mohl založit nějaký ten fejeton.

Snad by to mohl být případ pan Karla, který si na důchod chtěl koupit rodinný dům a který připadal bance, u níž byl veden účet úschovy, velice podezřelý, neboť přece již neměl žádné příjmy, a nemohl si tedy kupovat dům. Že by si, jakožto někdejší úspěšný podnikatel, mohl na dům naspořit, připadalo bance zcela neuvěřitelné, a musel tedy chudák zpětně shánět potvrzení o svých minulých příjmech.

Nebo by to mohlo být dodatečné projednání dědictví po paní Anně, která zemřela před 60 lety, ale při kontrole katastru nemovitostí se zjistilo, že zanechala ještě jednu patnáctinu polní cesty o celkové výměře deset metrů čtve-

rečních, k čemuž jsme museli dopátrat její dědice, dědice dědiců a dědice dědiců dědiců, kteří se do naší kanceláře posléze sjeli z celého širého světa, abych je seznámil s možností nabytí majetek, jehož cena nedosahovala ani hodnoty poštovní známky na obsílce, kterou jsme je předvolali.

Možná bych se mohl podrobněji rozepsat o úředních formulářích, jakožto „pramenech práva“ v České republice; omezujících nebo dokonce úplně znemožňujících, co by jinak zákon dovoloval.

Či snad by mohl fejeton pojednávat o katastrofách katastrálního úřadu, třeba o té budově na pankrácké pláni, která je podle katastru součástí hned několika pozemků. Mohlo by se to jmenovat třeba Sluha dvou pánů.

Mohl bych psát o evidenci skutečných majitelů, z níž byly při poslední aktualizaci odstraněny užitečné funkce, protože fungovala lépe, než jak ukládal zákon.

Takových a podobných lapálií by bylo pohřbíchu hodně. Těžko mezi nimi vybírat. Zmínil jsem se tedy manželce v naději, že mi pomůže vybrat ten nejlepší. Odpověď mi byla otázka, proč jsem nikdy doma neřekl, že mám v práci tak zajímavé případy. A tu se stalo něco zvláštního. Cítil jsem, jak se pohybují mé rty, slyšel jsem svůj hlas, ale tomu, co říkám, jsem nemohl uvěřit: „Víš, miláčku, já mám takových věcí tolik, že už mi to vlastně připadá docela normální.“

Nakonec přeci jen asi nebude náhoda, že Franz Kafka byl vystudovaný právník. ■

Mgr. Šimon Klein
člen redakční rady Ad Notam
notář v Praze

CONTENTS

ARTICLES

Filip Plašil: The position of the first and substitute heirs in fiduciary succession to the remainder	3
Šimon Klein, Nikola Slavík: On the Inheritance of Copyright	12
Kristián Fischer: Insufficiently Identified Owners: The Supreme Court Clarifies the Issue	16
Petr Klika: Restricting Public Access to the Register of Beneficial Owners	20

DISCUSSION

Miloslav Jindřich: Exercising the Right to a Forced Share, Satisfaction of the Claim, Lump-Sum Settlement Agreements, and Related Issues	22
Ondřej Drachovský, Kristián Fischer: The impact of appointing a descendant as a first or substitute heir on their forced share	34

CASE LAW

Administration of the Estate	42
------------------------------	----

INTERVIEW

JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., Prosecutor General	50
--	----

INHALTSVERZEICHNIS

ARTIKEL

Filip Plašil: Stellung des Vor- und Nacherben bei der treuhänderischen Nachfolge am Rest	3
Šimon Klein, Nikola Slavík: Über die Vererbung von Urheberrechten	12
Kristián Fischer: Wie sieht es letztendlich mit unzureichend identifizierten Eigentümern aus, oder: Der Oberste Gerichtshof hat Klarheit in die Angelegenheit gebracht	16
Petr Klika: Ausschluss der Öffentlichkeit vom Register der wirtschaftlich Berechtigten	20

DISKUSSION

Miloslav Jindřich: Geltendmachung des Pflichtteilsrechts, Befriedigung des Anspruchs, Vereinbarung über die Abfindung und damit zusammenhängende Fragen	22
Ondřej Drachovský, Kristián Fischer: Einfluss der Berufung eines Nachkommen zum Vor- oder Nacherben auf seinen Pflichtteil	34

RECHTSPRECHUNG

Nachlassverwaltung	42
--------------------	----

GESPRÄCH

JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., Oberste Staatsanwältin	50
--	----

CONTENU

ARTICLES

Filip Plašil: Statut de l'héritier initial et de l'héritier subséquent dans la succession fiduciaire du reste	3
Šimon Klein, Nikola Slavík: L'héritage des droits d'auteur	12
Kristián Fischer: Qu'en est-il finalement des propriétaires insuffisamment identifiés, ou comment la Cour suprême a clarifié la situation	16
Petr Klika: Restriction de l'accès public au registre des bénéficiaires effectifs	20

DISCUSSION

Miloslav Jindřich: Exercice du droit à la part réservataire, satisfaction de la créance, accord sur l'indemnité et questions connexes	22
Ondřej Drachovský, Kristián Fischer: Influence de la désignation d'un descendant comme héritier principal ou subsidiaire sur sa part réservataire	34

JURISPRUDENCE

Administration de la succession	42
---------------------------------	----

ENTRETIEN

JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., procureure générale	50
---	----

WORTHY OF ATTENTION 54

CURRENT EVENTS

Joint seminar of the Chamber of Executors and Notaries on the topic of joint marital property and enforcement	55
Women Lawyers' Meeting	55
Ceremonial presentation of Jindřich of Isernia medals	56
The Antonín rytíř Randa Medals Also Honor Figures Linked to Czech Notarial Practice	57

FROM ABROAD

31st International Notarial Congress of the UINL	59
The EU briefly	61
Meeting of the European Notarial Network	62

INFORMATION UPDATE FROM NOTARY CHAMBER

Commencement and termination of the activities of notaries	63
Applications for vacant notary offices	64

EXCERPTS FROM HISTORY

Stanislav Balík: Excerpts from history 81	67
---	----

FEATURE ARTICLE

Šimon Klein: The Trial	68
------------------------	----

WISSENSWERTES 54

AKTUELL

Gemeinsames Seminar der Exekutoren- und Notarkammer zum Thema gemeinschaftliches Vermögen von Ehegatten und Zwangsvollstreckung	55
Treffen von Juristinnen	55
Feierliche Verleihung der Jindřich-von-Isernia-Medaillen	56
Die Antonín-Ritter-Randa-Medaillen gehen auch an Persönlichkeiten, die mit dem tschechischen Notariat verbunden sind	57

AUS DEM AUSLAND

31. Internationaler Notarkongress der UINL	59
Die EU kurz gefasst	61
Sitzung des Europäischen Notar-Netzwerks	62

INFORMATIONEN AUS DER NOTARIATSKAMMER

Beginn und Ende der Tätigkeit von Notaren	63
Stellenausschreibung zur Besetzung freier Notarämter	64

GESCHICHTSSPLITTER

Stanislav Balík: Geschichtssplitter 81	67
--	----

FEUILLETON

Šimon Klein: Der Prozess	68
--------------------------	----

MÉRITE VOTRE ATTENTION 54

ACTUELLEMENT

Séminaire commun de la Chambre des huissiers de justice et de la Chambre des notaires sur le thème de la communauté de biens des époux et de l'exécution forcée	55
Rencontre de femmes juristes	55
Remise solennelle des médailles Jindřich z Isernie	56
Les médailles Antonín rytíř Randy sont également décernées à des personnalités liées au notariat tchèque	57

À L'ÉTRANGER

31e congrès international des notaires de l'UINL	59
L'UE en bref	61
Réunion du Réseau notarial européen	62

INFORMATIONS DE LA CHAMBRE DE NOTAIRES DE LA RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

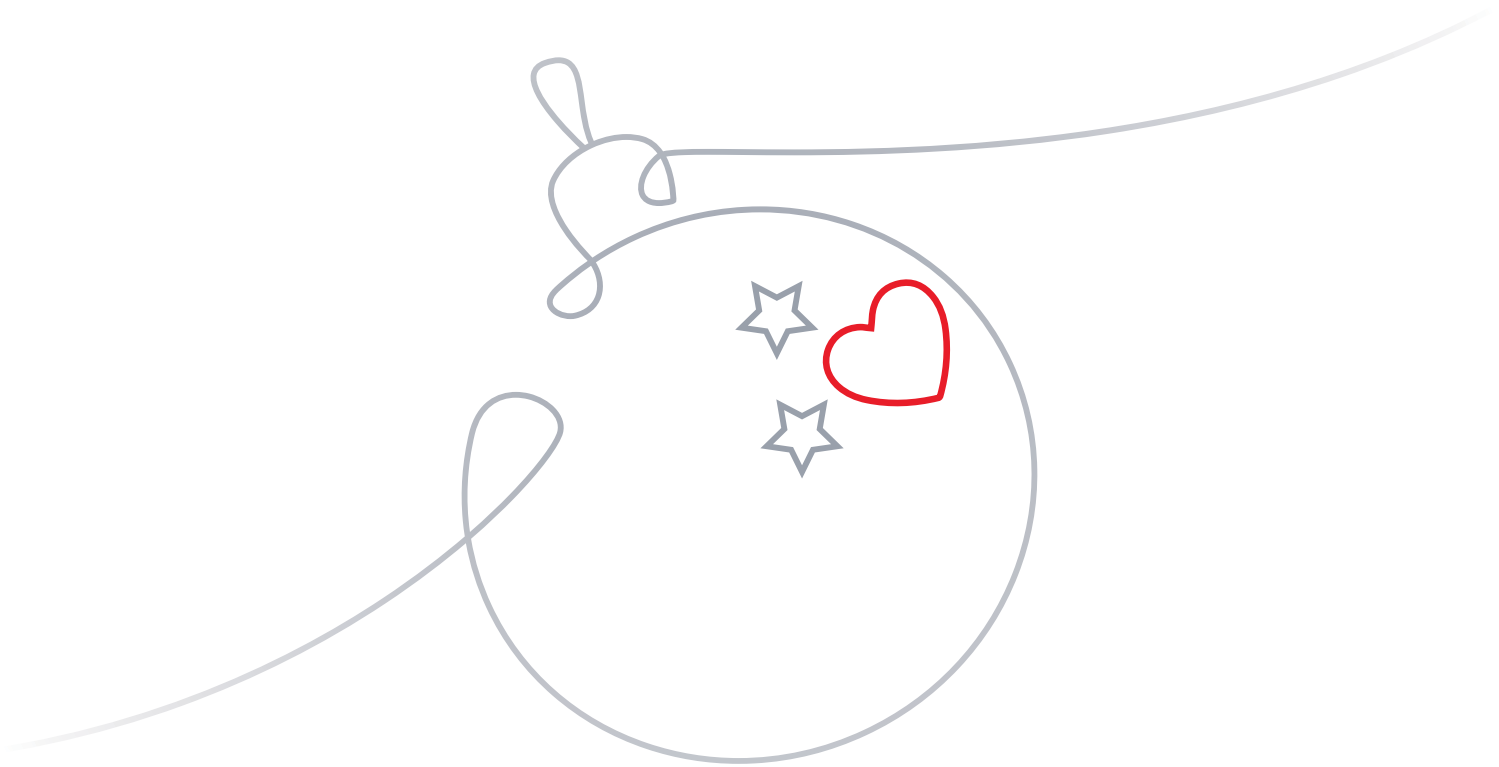
Début et cessation d'activités des notaires	63
Concours en vue d'occuper des études de notaires vacantes	64

FRAGMENTS D'HISTOIRE

Stanislav Balík: Fragments d'histoire 81	67
--	----

FEUILLETON

Šimon Klein: Le procès	68
------------------------	----

PF 2 26

Rok 2026 je před námi jako nepopsaný list připravený na nové příběhy plné odvahy a inspirace, které začneme společně psát.

Ať už vás čeká jakákoliv cesta, přejeme vám pevné zdraví, vnitřní sílu a radost z každého kroku, který vás přiblíží k vašim snům.

V UniCredit věříme, že bankovníctví není jen o číslech. Je o lidech, vztazích a důvěře, kterou budujeme každý den.

Jsme banka, která bije srdcem – a právě díky vám má ten tep smysl.

 UniCredit Bank